

ΔΙΑΤΡΙΒΗ ΕΠΙΠΕΔΟΥ ΜΑΣΤΕΡ

ΤΙΤΛΟΣ ΔΙΑΤΡΙΒΗΣ

**«Η Αλυσίδα Προσφοράς Φρέσκων
Αγροτικών Προϊόντων Στην Ελλάδα»**

ΟΝΟΜΑ ΦΟΙΤΗΤΗ

Μαρίνα Α. Ντούσκα

ΟΝΟΜΑ ΕΠΙΒΛΕΠΟΝΤΑ ΚΑΘΗΓΗΤΗ

Τζουβελέκας Ευάγγελος

Ανοικτό Πανεπιστήμιο Κύπρου

Σχολή Οικονομικών Επιστημών και Διοίκησης

Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών

Διοίκηση Επιχειρήσεων

Μεταπτυχιακή Διατριβή

**Η Αλυσίδα Προσφοράς Φρέσκων Αγροτικών
Προϊόντων Στην Ελλάδα**

Μαρίνα Ντούσκα

**Επιβλέπων Καθηγητής
Ευάγγελος Τζουβελέκας**

Η παρούσα μεταπτυχιακή διατριβή υποβλήθηκε προς μερική εκπλήρωση των απαιτήσεων για απόκτηση μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών στη Διοίκηση Επιχειρήσεων από τη Σχολή Οικονομικών Επιστημών και Διοίκησης του Ανοικτού Πανεπιστημίου Κύπρου.

Ιούνιος 2018

Περίληψη

Κύριος σκοπός της παρούσας διατριβής είναι η αναζήτηση των βασικών φρέσκων αγροτικών προϊόντων του πρωτογενούς τομέα, η αλληλεξάρτηση τους και οι δεσμοί που έχουν για τη διαμόρφωση της αλυσίδας προσφοράς στην Ελλάδα. Καταγράφεται η ανάλυση των επιδράσεων που έχουν στην αλυσίδα προσφοράς οι Εθνικές και Ευρωπαϊκές πολιτικές που αφορούν τον αγροτικό τομέα καθώς και οι απόψεις των καταναλωτών για ασφαλή προϊόντα διατροφής. Επιπλέον εστιάζουμε στην κατανόηση της δομής και διαχείρισης της αλυσίδας προσφοράς των βασικών αγροτικών προϊόντων και οι λόγοι διαφοροποίησης τους ως προς την αποτελεσματικότητά τους. Η μείωση του κόστους παραγωγής, η μικρή διάρκεια ζωής κάποιων αγροτικών προϊόντων, σε συνδυασμό με την ασφάλεια των τροφίμων δημιουργούν επιτακτική ανάγκη διαμόρφωσης και αναμόρφωσης στοιχείων της αλυσίδας προσφοράς και παρουσίασης ολοκληρωμένων προτάσεων. Επίσης προτείνεται ένα νέο μοντέλο αλυσίδας εφοδιασμού φρέσκων φρούτων και λαχανικών προσαρμοσμένο στα Ελληνικά δεδομένα. Στο τέλος παρουσιάζονται τα συμπεράσματα και κάποιες προτάσεις για περαιτέρω μελλοντική επεξεργασία.

Summary

The main goal of this master degree thesis is to seek and recognize the main fresh products of the primary agricultural sector, the interconnection between them and their bonds with Greece's supply chain. An analysis of the effects of the National and European policies on the agricultural sector supply chain is been also undertaken, along with customer's opinion regarding safe dietary products. In addition, we focus on the understanding of the structure and handling of the basic agricultural product supply chain and the associated reasons regarding differentiation and efficacy. The reduction of the production cost, the short lifetime of some agricultural products, in conjunction with the food safety, form an imperative need for reforming key structures of the supply chain and new proposals. Furthermore, a new model of supply chain of fresh fruits and vegetables is been demonstrated, adjusted of course according to the Greek needs. Finally, conclusions and some proposals are presented for further future study.

Περιεχόμενα

Εισαγωγή	1
Κεφάλαιο 1	4
Η Σημασία Του Αγροδιατροφικού Τομέα Στην Ελληνική Οικονομία	4
1.1 Σύντομη Ανασκόπηση Των Σημαντικότερων Στοιχείων Της Αγροτικής Παραγωγής Στην Ευρωπαϊκή Ένωση.....	5
1.2 Κύριοι Οικονομικοί Δείκτες Του Ελληνικού Αγροδιατροφικού Τομέα.....	10
1.3 Αγροτική Γη	11
1.4 Αγροτικότητα Και Εισόδημα Στον Αγροτροφικό Τομέα.....	14
1.5 Αγροτικά Προϊόντα	17
1.6 Εισαγωγές – Εξαγωγές Αγροτικών Προϊόντων.....	20
Κεφάλαιο 2	25
Ο Τομέας Των Φρέσκων Αγροτικών Προϊόντων	25
2.1 Παραγωγή Και Εμπορία Φρούτων Και Λαχανικών Στην Ευρωπαϊκή Ένωση	26
2.2 Η Παραγωγή Φρέσκων Φρούτων Και Λαχανικών Στην Ελλάδα	33
2.3 Ελληνικό Εμπόριο Φρέσκων Κηπευτικών Και Φρούτων.....	38
Κεφάλαιο 3	43
Πολιτικές Στον Τομέα Των Νωπών Οπωροκηπευτικών	43
3.1 Η Εξέλιξη Της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής.....	44
3.2 Μεταρρυθμίσεις Του Τομέα Νωπών Οπωροκηπευτικών	49
3.2.1 Κοινοτικό Καθεστώς Οπωροκηπευτικών 1 ^{ης} Περιόδου.....	50
3.2.2 Κοινοτικό Καθεστώς Οπωροκηπευτικών 2 ^{ης} Περιόδου.....	51
3.2.3 Κοινοτικό Καθεστώς Οπωροκηπευτικών 3 ^{ης} Περιόδου.....	52
Κεφάλαιο 4	54
Ασφάλεια Προϊόντων Διατροφής	54
4.1 Η Σπουδαιότητα Των Φρέσκων Οπωροκηπευτικών Και Κατανάλωση	55
4.2 Πρότυπα Για Την Ποιότητα Και Την Ασφάλεια Των Τροφίμων	57
4.2.1 Codex Alimentarius (Κώδικας Τροφίμων).....	58
4.2.2 HACCP (Hazard Analysis Critical Control Points)	58
4.2.3 EUREP G.A.P – GLOBAL G.A.P.....	59
4.2.4 AGRO 2-1 & AGRO 2-2.....	60

4.2.5 ΠΟΠ & ΠΓΕ (Καν. 510/2006).....	60
4.2.6 Ιχνηλασιμότητα.....	61
Κεφάλαιο 5	63
Αλυσίδα Προσφοράς Φρέσκων Αγροτικών Προϊόντων Στην Ελλάδα	63
5.1 Γενικές Έννοιες Για Την Αλυσίδα Προσφοράς Νωπών Οπωροκηπευτικών.....	64
5.2 Ιδιαιτερότητες Των Νωπών Αγροτικών Προϊόντων.....	67
5.2.1 Αναπνοή.....	68
5.2.2 Απώλεια Νερού.....	69
5.2.3 Αιθυλένιο.....	71
5.2.4 Ωρίμανση – Γήρανση	71
5.3 Τμήματα Αλυσίδας Προσφοράς.....	72
5.3.1 Συγκομιδή	72
5.3.2 Τυποποίηση.....	73
5.3.3 Συσκευασία	74
5.3.4 Σήμανση.....	75
5.3.5 Αποθήκευση.....	76
5.3.6 Μεταφορά.....	77
5.3.7 Διανομή	78
5.4 Κανάλια Διανομής Φρέσκων Αγροτικών Προϊόντων.....	78
5.4.1 Χονδρεμπόριο Νωπών Αγροτικών Προϊόντων	80
5.4.2 Λιανεμπόριο Νωπών Αγροτικών Προϊόντων.....	83
5.5 Παράγοντες Καθορισμού Τιμής Και Κόστους Των Νωπών Φρούτων Και Λαχανικών	84
5.6 Προβλήματα Αλυσίδας Προσφοράς Νωπών Αγροτικών Προϊόντων.....	87
5.7 Νέες Τάσεις Της Εφοδιαστικής Αλυσίδας Φρέσκων Οπωροκηπευτικών	89
Κεφάλαιο 6	92
Αναδιαμόρφωση Αλυσίδας Προσφοράς Νωπών Αγροτικών Προϊόντων.....	92
6.1 Λόγοι Αναδιαμόρφωσης Της Αλυσίδας Εφοδιασμού Φρέσκων Αγροτικών Προϊόντων	93
6.2 Τρόποι Βελτίωσης Διαδικασιών Της Εφοδιαστικής Αλυσίδας.....	94
6.2.1 Βελτιστοποίηση Στρατηγικού Δικτύου	94
6.2.2 Διαχείριση Κύκλου Ζωής Νωπών Αγροτικών Προϊόντων Και Ψυχρή Αποθήκευση.....	96
6.2.3 Ιδανική Συσκευασία Και Μεταφορά.....	97

6.2.4 Διαχείριση Αποθεμάτων	98
6.2.5 Outsourcing Και Συνεργασίες.....	99
6.2.6 Ολοκληρωμένα Συστήματα Εφοδιασμού	100
6.3 Προτεινόμενο Μοντέλο Αλυσίδας Προσφοράς Φρέσκων Αγροτικών Προϊόντων	101
Συμπεράσματα.....	104
Βιβλιογραφία	107

Εισαγωγή

Η αλυσίδα προσφοράς νωπών αγροτικών προϊόντων στην Ελλάδα παρουσιάζει σημαντικές ιδιαιτερότητες. Τα νωπά αγροτικά προϊόντα εμφανίζουν πεπερασμένη διάρκεια ζωής οπότε και φθαρτότητα και ως εκ τούτου απαιτείται ειδική διαχείριση και φροντίδα έως ότου καταλήξουν στο καλάθι του αγοραστή. Ο σχεδιασμός και προγραμματισμός μιας τέτοιας εφοδιαστικής αλυσίδας, που θα λαμβάνει υπόψιν της τις ιδιαιτερότητες των φρέσκων οπωροκηπευτικών, απαιτεί ειδικό σχεδιασμό εκ μέρους των εμπλεκομένων στην αλυσίδα. Όμως εκτός από τον λεπτομερή σχεδιασμό, δεν πρέπει να παραγνωρίζετε το γεγονός ότι η ελληνική αλυσίδα προσφοράς εμφανίζει πολλές παθογένειες και προβλήματα με σημαντικότερα το κόστος μεταφοράς, το εμπόριο χονδρικής, την προσφορά και τη ζήτηση των προϊόντων, το κόστος των πρώτων υλών κ.α.

Στη διεθνή βιβλιογραφία υπάρχουν αρκετά άρθρα και δεδομένα σχετικά με τη λειτουργία και βελτίωση της εφοδιαστικής αλυσίδας των νωπών αγροτικών προϊόντων, με ένα όμως ερευνητικό κενό που δε μπορούμε να παραβλέψουμε και αφορά τις εξειδικευμένες συνθήκες που παρατηρούνται σε κάθε χώρα και οι οποίες συμβάλλουν στη γενικότερη διαφοροποίηση της αποδοτικότητας και αποτελεσματικότητας της αλυσίδας προσφοράς φρέσκων φρούτων και λαχανικών. Αυτό το ερευνητικό κενό σε συνδυασμό με την ουσιαστική συμβολή του αγροτικού τομέα στην ελληνική οικονομία, αποτέλεσαν αφορμή για την ανάληψη αυτής της διατριβής.

Σκοπός της παρούσας διατριβής είναι να διερευνήσει την υφιστάμενη κατάσταση της αλυσίδας προσφοράς νωπών αγροτικών προϊόντων, να καταγράψει τις παθογένειες που εμφανίζει, και να προτείνει τρόπους βελτίωσης των διαδικασιών ώστε να μπορέσει και στην Ελλάδα η εφοδιαστική αλυσίδα φρέσκων φρούτων και λαχανικών να είναι αποτελεσματική και ανταγωνιστική.

Ακόμη προτείνεται ένα νέο μοντέλο εφοδιαστικής αλυσίδας προσαρμοσμένο στα ελληνικά δεδομένα.

Η αναδιάρθρωση της αλυσίδας είναι επιβεβλημένη, οι συνεργασίες εντός της αλυσίδας προσφοράς πρέπει να είναι προϋπόθεση όπως και η συνοχή και ο συντονισμός της αλυσίδας, η κατανομή του κινδύνου στα μέλη, η αλλαγή κουλτούρας των εμπλεκομένων, η παραγωγή ποιοτικών προϊόντων, ο έλεγχος των παραγόμενων ποσοτήτων, οι λογικές τιμές και ο έλεγχος του κόστους σε όλα τα στάδια. Βέβαια το πιο σημαντικό είναι όλα τα μέλη να διέπονται από κοινούς στόχους και χτίσιμο σχέσεων εμπιστοσύνης και αλληλεγγύης ώστε να μπορούμε να ελπίζουμε σε ουσιαστική βελτιστοποίηση και αναδιαμόρφωση της εφοδιαστικής αλυσίδας νωπών αγροτικών προϊόντων.

Στο Κεφάλαιο 1 γίνεται λεπτομερή αναφορά στην σημασία του αγροτικού τομέα τόσο στην Ευρωπαϊκή Ένωση όσο και στην Ελλάδα. Παρουσιάζονται και αναλύονται μια πλειάδα οικονομικό - κοινωνικών στοιχείων (παραγωγή, αγροτικές εκτάσεις, απασχόληση, εισόδημα, εισαγωγές - εξαγωγές αγροτικών προϊόντων κ.α.) σχετικά με την αγροτική παραγωγή.

Στο 2^ο Κεφάλαιο τα διάφορα στατιστικά στοιχεία που παρουσιάζονται αφορούν τα νωπά αγροτικά προϊόντα που καλλιεργούνται τόσο στην Ευρωπαϊκή Ένωση όσο και στην Ελλάδα. Αναλύονται τα καλλιεργούμενα είδη, ο όγκος παραγωγής, η εμπορία και διάθεση των φρέσκων οπωροκηπευτικών.

Στην συνέχεια στο Κεφάλαιο 3, παρουσιάζονται οι πολιτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης που αφορούν γενικότερα τα αγροτικά προϊόντα στις χώρες μέλη. Πιο συγκεκριμένα επιχειρείται μια χρονολογική παρουσίαση της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής από την ίδρυση της Ένωσης μέχρι και σήμερα, όπως και ανάλυση του Κοινοτικού Καθεστώτος στα οπωροκηπευτικά.

Στο 4^ο Κεφάλαιο αναλύεται η σπουδαιότητα των φρέσκων φρούτων και λαχανικών, καθώς εμφανίζουν κάποια μοναδικά χαρακτηριστικά που τα κάνουν ξεχωριστά. Ακόμη γίνεται αναφορά στα διάφορα πρότυπα για την ασφάλεια των τροφίμων που έχουν θεσπιστεί και εφαρμοστεί τα τελευταία χρόνια με αφορμή διάφορα διατροφικά σκάνδαλα.

Στο Κεφάλαιο 5 χαρτογραφείτε η εφοδιαστική αλυσίδα των νωπών αγροτικών προϊόντων στην Ελλάδα, οι διάφορες μορφές που μπορεί να έχει η εφοδιαστική αλυσίδα, τα τμήματά της, τα προβλήματα που αντιμετωπίζει και οι νέες τάσεις που επιχειρούν να καθιερωθούν.

Τέλος στο 6^ο Κεφάλαιο παρουσιάζονται αναλυτικά τρόποι που θα βοηθούσαν να βελτιωθούν οι διαδικασίες της αλυσίδας προσφοράς φρέσκων αγροτικών προϊόντων και προτείνεται ένα νέο μοντέλο εφοδιαστικής αλυσίδας νωπών αγροτικών προϊόντων προσαρμοσμένο στα ελληνικά δεδομένα.

Κεφάλαιο 1

Η Σημασία Του

Αγροδιατροφικού Τομέα

Στην Ελληνική Οικονομία

Η χώρα μας περνά ίσως τη μεγαλύτερη οικονομική κρίση στην ιστορία της, η πλειοψηφία των πολιτών έχει οδηγηθεί σε οικονομικό αδιέξοδο και ακόμα οι προοπτικές είναι δυσοίωνες. Η παγκόσμια εμπειρία έχει δείξει, ότι όπου υπήρξε οικονομική κρίση, η μετέπειτα περίοδος ανάπτυξης βασίστηκε κυρίως στην ανάπτυξη του αγροτικού τομέα και κατ' επέκταση της πρωτογενούς παραγωγής, δηλ. στην παραγωγή αγροτικών προϊόντων για τη διατροφή του πληθυσμού αλλά και στην παραγωγή προϊόντων με κατεύθυνση κυρίως τις εξαγωγές. Η Ελλάδα για να ξεπεράσει την κρίση που την ταλανίζει και να δοθεί μια αναπτυξιακή ώθηση θα πρέπει να βασιστεί στην αγροτική παραγωγή, στην καινοτομία αλλά και στην έρευνα. Μια αγροτική παραγωγή με πολλές παθογένειες αλλά με μεγάλα περιθώρια ανάπτυξης.

Σήμερα, σε ένα κόσμο που εξελίσσεται και η τεχνολογία κάνει αλματώδη βήματα, η Ελλάδα έχει ανάγκη να αλλάξει την εικόνα του πρωτογενή της τομέα. Η δραματική πτώση της εγχώριας παραγωγής και η απαξίωση των παραγωγικών επαγγελμάτων τις τελευταίες δεκαετίες συνιστούν κατ' εξοχήν γενεσιουργό αιτίες της σημερινής εικόνας του πρωτογενή τομέα της χώρας.

Η αγροτική εκμετάλλευση πρέπει να γίνει μια ανταγωνιστική και προσοδοφόρα επιχείρηση. Θα πρέπει να αξιοποιηθούν οι δυνατότητες που προσφέρει η επιστημονική κατάρτιση και η τεχνολογία, χρησιμοποιώντας σύγχρονα συστήματα παραγωγής για την καλλιέργεια και παραγωγή άριστης ποιότητας προϊόντων, αλλά και υψηλή, σταθερή και εγγυημένη ποσότητα. Καινοτόμα προϊόντα που θα αναδεικνύουν τη διατροφική αξία τους, έξυπνες επιχειρηματικές κινήσεις από νέους επιχειρηματίες με όραμα και αγάπη για τον τόπο τους θα δώσουν μία νέα πνοή στον κλάδο.

1.1 Σύντομη Ανασκόπηση Των Σημαντικότερων Στοιχείων Της Αγροτικής Παραγωγής Στην Ευρωπαϊκή Ένωση

Ένας από τους πυλώνες ανάπτυξης της οικονομίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι η αγροτική παραγωγή και αυτό το γεγονός την καθιστά έναν από τους σημαντικότερους παραγωγούς αγροτικών προϊόντων παγκοσμίως. Στην Ευρωπαϊκή Ένωση των 28 Κρατών Μελών, σύμφωνα με την Eurostat, διαμένουν περί τους 12εκ. αγρότες, ενώ επιπλέον στον τομέα των τροφίμων απασχολούνται περί τα 4εκ. άνθρωποι, καλύπτοντας το 7% των θέσεων εργασίας και παράγουν το 6% του ευρωπαϊκού ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος. Η πλειοψηφία των αγροτικών εκμεταλλεύσεων, που βρίσκονται στη γεωγραφική περιφέρεια των 28 Κρατών – Μελών της Ένωσης, είναι οικογενειακές εκμεταλλεύσεις και κάτοχοι της αγροτικής γης, στην οποία αναπτύσσουν επιχειρηματική δραστηριότητα, το 75% των αγροτών. Από το εργατικό δυναμικό που μετέχει στην αγροτική παραγωγή, κατά μέσο όρο μόνο το 35% είναι γυναίκες και το υπόλοιπο άνδρες. Οι περισσότερες αγροτικές εκμεταλλεύσεις είναι μικρού μεγέθους, με το 70% αυτών να μην υπερβαίνει τα πέντε εκτάρια (ha).

Οι δύο μεγάλοι κλάδοι του αγροτικού τομέα των Κρατών Μελών της ΕΕ – 28 είναι η φυτική και η ζωική παραγωγή, όπου τα προϊόντα της πρώτης καλύπτουν περί το 52% της συνολικής αγροτικής παραγωγής και τα προϊόντα της ζωικής το 43%. (Πίνακας 1) Η παραγωγή σιτηρών αντιπροσωπεύει το 13% της φυτικής παραγωγής και η παραγωγή οπωροκηπευτικών το 21% αυτής και ακολουθούν τα υπόλοιπα προϊόντα.

Η Ελλάδα συνεισφέρει το 3,0% της ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας του αγροτικού τομέα στην ΕΕ (Μ.Ο. 2012-2014). Οι χώρες με τη μεγαλύτερη συμμετοχή είναι η Ιταλία 16,0%, η Γαλλία 15,9%, η Ισπανία 12,2%, η Γερμανία 10,4%, το Ηνωμένο Βασίλειο 6,0% και η Ολλανδία 5,5%.

Πίνακας 1: Ποσοστιαία κατανομή της συμμετοχής αγροτικών προϊόντων στην ΕΕ – 28

	Total agricultural output (in € millions)	Crops	Of which:		Animal products	Of which:		Others**
			Cereals	Vegetables, fruits and horticultural plants		Meat	Milk	
EU	392 281	52	13	21	43	25	16	5
Belgium	8 009	40	5	24	59	40	17	1
Bulgaria	3 819	65	29	9	28	12	13	6
Czech Republic	4 771	59	25	8	38	17	20	2
Denmark	10 465	32	11	8	63	36	19	5
Germany	51 032	47	13	11	49	24	23	4
Estonia	838	43	20	9	52	18	30	5
Ireland	7 387	25	4	5	70	41	28	6
Greece	9 899	69	8	39	27	14	11	4
Spain	41 103	60	8	35	39	29	8	1
France	70 584	56	14	13	38	23	14	6
Croatia	2 388	62	25	12	34	20	10	4
Italy	48 350	55	9	28	34	21	11	11
Cyprus	899	52	3	39	48	28	16	0
Latvia	1 080	50	23	10	47	15	24	3
Lithuania	2 445	60	33	5	38	15	18	2
Luxembourg	413	47	6	3	52	23	28	1
Hungary	7 558	60	32	13	36	24	8	5
Malta	120	41	0	37	59	37	17	0
Netherlands	26 752	48	1	41	42	20	19	10
Austria	6 626	43	11	13	52	29	19	5
Poland	22 562	47	18	17	51	29	18	2
Portugal	6 492	56	4	35	42	27	12	2
Romania	15 486	73	25	29	26	13	7	1
Slovenia	1 155	50	8	17	48	25	18	2
Slovakia	2 136	55	29	10	39	18	15	6
Finland	3,980	38	15	18	60	23	30	3
Sweden	5 758	46	13	13	48	23	21	6
United Kingdom	30 575	38	15	15	58	36	18	4
Norway	4 871	34	8	12	66	35	27	0
Switzerland	8,331	41	4	21	52	26	23	7

Πηγή: Eurostat

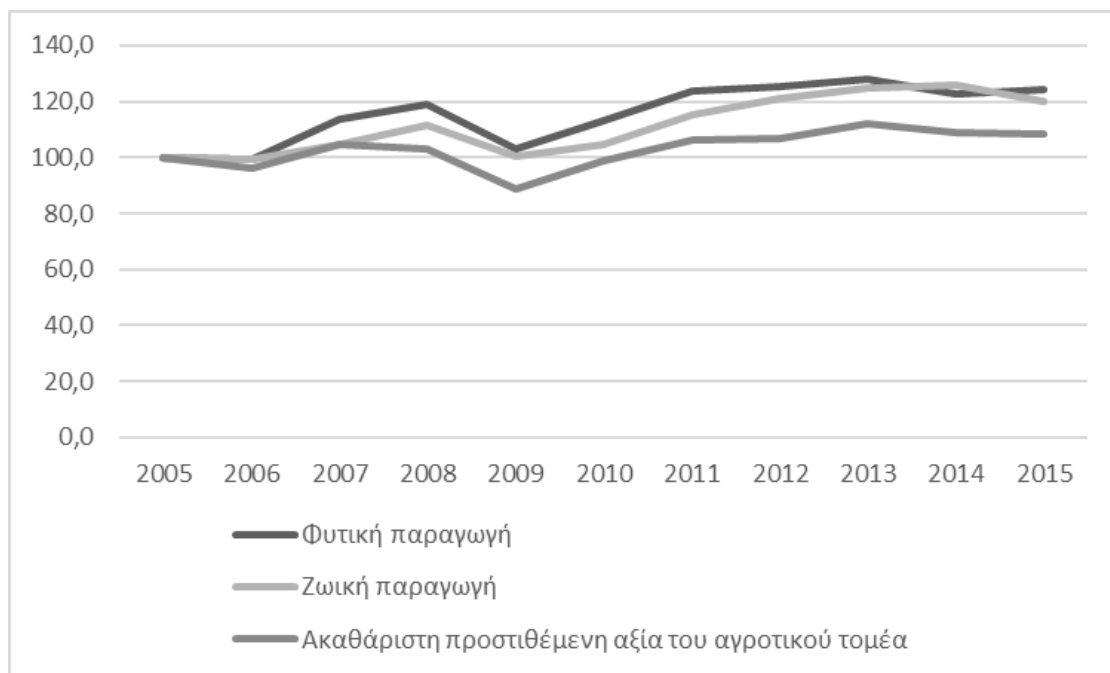
Σύμφωνα με την Eurostat, η αγροτική παραγωγή στην ΕΕ-28 μειώθηκε κατά 4,1% το 2014 σε 211,0 δισ. Ευρώ, πριν από την αύξηση (+1,5%) το 2015, όταν η παραγωγή αποτιμήθηκε στα 214,1 δισ. Ευρώ. Το 2009 υπήρχε μια επιβράδυνση της αγροτικής παραγωγής, ουσιαστικά στο αποκορύφωμα της παγκόσμιας χρηματοπιστωτικής και οικονομικής κρίσης, ακολουθούμενη από μια άνοδο έως το 2013 και στη συνέχεια μια γενικά καθοδική πορεία μέχρι το 2015. Η ακαθάριστη αξία της φυτικής παραγωγής στην ΕΕ-28 μειώθηκε σε σχετικά χαμηλό επίπεδο ύψους 177,2 δισ. Ευρώ το έτος 2009. Ακολούθησε ανάκαμψη και τέσσερα χρόνια συνεχούς ανάπτυξης μέχρι το 2013, φθάνοντας τα 220,1 δισ. Ευρώ. Η ακαθάριστη ζωική παραγωγή της ΕΕ-28 σε βασικές τιμές σημείωσε επίσης σχετικά χαμηλό το 2009 ,με 138,0 δισ. Ευρώ, αλλά στη συνέχεια αυξήθηκε για πέντε συνεχή έτη έως το 2014. Ο ρυθμός των αλλαγών επιβραδύνθηκε προς το τέλος αυτής της περιόδου και το 2014 δεν υπήρχε σχεδόν καμία μεταβολή (0,7%) στην αξία της ζωικής παραγωγής στην ΕΕ των 28, η οποία ανήλθε σε 172,4 δισ. Ευρώ. Το 2015 σημειώθηκε σημαντική μείωση της ζωικής παραγωγής της ΕΕ των 28, η οποία εκτιμήθηκε σε 164,4 δισεκατομμύρια ευρώ, περίπου 4,6% χαμηλότερη από το προηγούμενο έτος.

Οι αυξήσεις της ακαθάριστης παραγωγής της ΕΕ-28 από το 2009 έως το 2013 αντισταθμίστηκαν σε κάποιο βαθμό από την αύξηση της αξίας της ενδιάμεσης κατανάλωσης αγαθών και υπηρεσιών σε βασικές τιμές. Και εδώ σημειώθηκε μια περίοδος σχετικά ταχείας ανάπτυξης μεταξύ του 2009 και του 2012, ακολουθούμενη από μια συγκρατημένη ανάπτυξη το 2013 και στη συνέχεια μείωση κατά 0,8% το 2014 και 1,5% το 2015.

Ως αποτέλεσμα, από το σχετικό χαμηλό των 135,9 δισ. Ευρώ το 2009, η ακαθάριστη προστιθέμενη αξία σε βασικές τιμές του γεωργικού τομέα της ΕΕ-28 αυξήθηκε για τέσσερα συναπτά έτη, για να φθάσει το σχετικό ύψος των 171,6 δισ. Ευρώ το 2013,σε 166,5 δισεκατομμύρια ευρώ το 2014 και υποχώρηση κατά 0,5% στα 165,7 δισεκατομμύρια ευρώ το 2015.

Η προστιθέμενη αξία σε βασικές τιμές, όπως παρουσιάζεται στο Διάγραμμα 1, περιλαμβάνει την αξία των επιδοτήσεων (μείον τους φόρους) επί των προϊόντων, ενώ η προστιθέμενη αξία σε τιμές παραγωγού είναι η αξία πριν από την προσθήκη τυχόν επιδοτήσεων (μείον φόρους) στα προϊόντα.

Διάγραμμα 1: Αγροτική παραγωγή και ακαθάριστη προστιθέμενη αξία σε τρέχουσες και βασικές τιμές, ΕΕ-28, 2005-2015

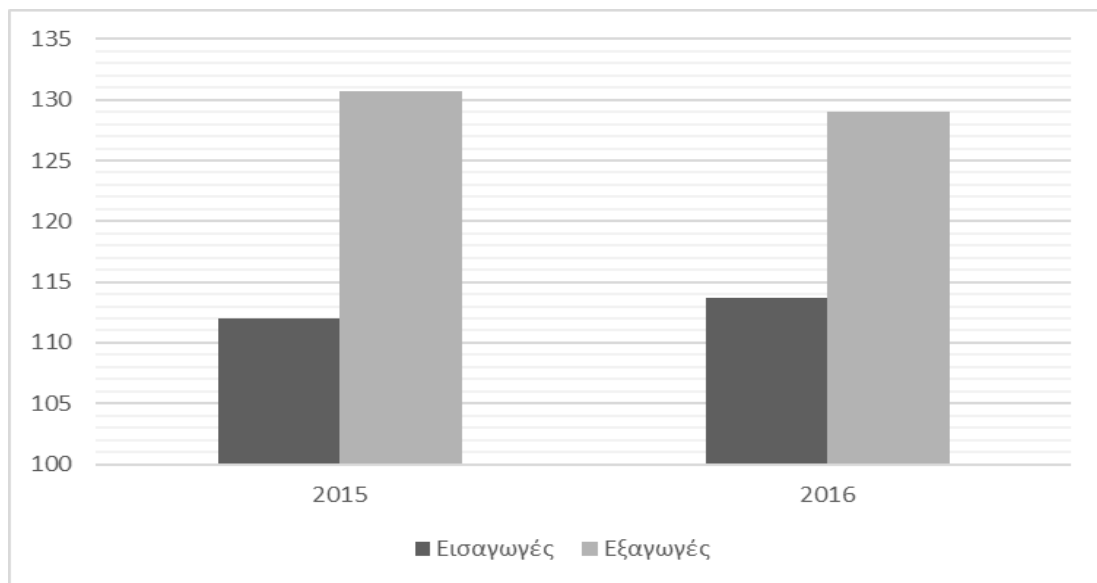


Πηγή: Eurostat

Για λόγους σύγκρισης, το 2015 ο γεωργικός τομέας της ΕΕ-28 σημείωσε προστιθέμενη αξία σε τιμές παραγωγού που ανερχόταν σε 161,3 δισ. Ευρώ, δηλαδή κατά 2,7% χαμηλότερη από την εκτίμηση σε βασικές τιμές. Κατά την περίοδο από το 2005 έως το 2015, οι μέσοι ρυθμοί αύξησης της παραγωγής των καλλιεργειών σε τιμές παραγωγού διαμορφώθηκαν σε 2,9% ετησίως, κάτι που ήταν ελαφρώς υψηλότερο από τη μεταβολή που παρατηρήθηκε για την παραγωγή ζώων (2,2% ετησίως).

Αξιοσημείωτος είναι και ο τομέας των εξαγωγών αγροτικών προϊόντων της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ο τομέας των αγροτικών ειδών διατροφής, για το έτος 2016, αντιπροσωπεύει το 7,5% του συνόλου των εξαγωγών της ΕΕ και το 6,6% του συνόλου των εισαγόμενων αγροδιατροφικών προϊόντων. Οι παραγωγοί πέτυχαν να αυξήσουν τις εξαγωγές προϊόντων όπως το χοιρινό κρέας και τα λαχανικά. Η ετήσια αξία των εξαγωγών γεωργικών προϊόντων για το έτος 2016 αγγίζει τα 130,7δισ. €, ενώ το 2015 έφθανε στα 129δισ €, δηλαδή μια αύξηση 1,7δισ € σε σχέση με το 2015. Οι μεγαλύτερες αυξήσεις των ετήσιων εξαγωγών ήταν προς τις ΗΠΑ (1,26δισ €) και την Κίνα (1,06δισ €) .Για τα ίδια έτη, η αξία των εισαγωγών αγροτικών προϊόντων της ΕΕ μειώθηκε από 113,68δισ € το 2015 σε 112δισ € το έτος 2016, οδηγώντας σε αύξηση του πλεονάσματος του εμπορίου αγροδιατροφικών ειδών της ΕΕ σε 18,8 δισ. €, από €15,3 δισ. το 2015. Το πλεόνασμα €18,8 δισ. στον τομέα των αγροτικών ειδών είναι επίσης μια σημαντική συμβολή στο συνολικό εμπορικό πλεόνασμα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, που ανήλθε σε €39,3 δισ. το 2016. (Διάγραμμα 2)

Διάγραμμα 2: Αξία εισαγωγών – εξαγωγών (δισ €) αγροτικών προϊόντων στην ΕΕ για τα 2015 & 2016



Πηγή: Ίδια επεξεργασία

1.2 Κύριοι Οικονομικοί Δείκτες Του Ελληνικού Αγροδιατροφικού Τομέα

Ο αγροδιατροφικός τομέας, ευνοημένος από τα εγγενή φυσικά χαρακτηριστικά της Ελλάδας, είναι ένας από τους βασικούς πυλώνες της οικονομίας, συνεισφέροντας με 2.9% στο ΑΕΠ, έναντι 1.2% κατά μ.ό. στην Ευρώπη, και με 462.000 θέσεις εργασίας ποσοστό της τάξεως του 13.6% στο σύνολο του οικονομικά ενεργού πληθυσμού της χώρας, έναντι 4.7% κατά μ.ό. στην ΕΕ-28.

Την τελευταία 15ετία έχει μειωθεί σημαντικά η συμμετοχή του αγροτικού τομέα στην ελληνική οικονομία. Η συμμετοχή της Ακαθάριστης Προστιθέμενης Αξίας (ΑΠΑ) του αγροδιατροφικού τομέα στην συνολική ΑΠΑ για το 2014 ανήλθε σε 4.3% από 6.1% το 2000 και 8.8% το 1995. Επίσης τις τελευταίες δεκαετίες παρατηρείται σημαντικότερη μείωση της συμμετοχής του τομέα στο Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (ΑΕΠ) από 13% στο 2,9% το έτος 2015. Στον Πίνακα 2 παρατηρούμε την πορεία της συμμετοχής του αγροτικού τομέα ως ποσοστό του ΑΕΠ.

Πίνακας 2 :Συμμετοχή Αγροτικού Τομέα στην Ελληνική Οικονομία

	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Αγροτική παραγωγή, Προστιθέμενη Αξία κατά εργαζόμενο (σταθερά \$2010)	13,554	13,690	15,697	15,756	18,100	18,326
Αγροτική παραγωγή, Προστιθέμενη Αξία (% του ΑΕΠ)	3,26	3,35	3,66	3,72	3,83	4,03
Αγροτική παραγωγή, Προστιθέμενη Αξία (\$ τρέχων)	8,634	8,491	7,954	7,918	7,985	6,943

Πηγή: Παγκόσμια Τράπεζα, Δείκτες Παγκόσμιας Ανάπτυξης (WDI),2015

Πριν το ξέσπασμα της οικονομικής κρίσης στη χώρα, η ακαθάριστη αξία παραγωγής του πρωτογενούς τομέα συνέβαλε κατά 3,1% στην συνολική ακαθάριστη αξία παραγωγής. Λόγω όμως της μεγάλης ύφεσης στους άλλους κλάδους της οικονομίας, η συμμετοχή του πρωτογενούς τομέα διαχρονικά παρουσιάζει αύξηση και το 2013 η συμμετοχή διαμορφώνεται στο 3,7% , δηλ. αύξηση κατά 2,95% της ακαθάριστης αξίας παραγωγής του πρωτογενούς τομέα, όταν στους υπόλοιπους τομείς υπήρχε πτώση 6,46%. Θα μπορούσαμε να ισχυριστούμε πως η διεθνής συγκυρία αναλογικά ήτανε εξαιρετικά θετική για τον αγροδιατροφικό τομέα κατά τα τελευταία 25 έτη, όμως η έλλειψη συνεπούς στρατηγικής δεν επέτρεψε στον ελληνικό κλάδο να κάνει άλματα αξιοποιώντας το αντικειμενικό συγκριτικό πλεονέκτημα. Στηριζόμενος σε μεγάλο ποσοστό στις κοινοτικές επιδοτήσεις και στην προσφορά χύδην προϊόντων, η εγχώρια αγροτική παραγωγή αυξήθηκε κατά λιγότερο από 1% ετησίως την τελευταία 25ετία καλύπτοντας το 0.3% της παγκόσμιας παραγωγής. Επιπροσθέτως, ο βαθμός τυποποίησης στην Χώρα παραμένει χαμηλός, με τη βιομηχανία τροφίμων να προσφέρει προστιθέμενη αξία της τάξης του 40% στην ελληνική αγροτική παραγωγή έναντι 70% κατά μ.ό. στη Δυτική Ευρώπη. Η δομή του αγροτικού τομέα στην Ελλάδα σε σχέση με το ανθρώπινο δυναμικό που απασχολείται σε αυτόν, το μέγεθος των εκμεταλλεύσεων και τα παραγωγικά πρότυπα επηρεάζεται τόσο από κοινωνικό – οικονομικούς παράγοντες όσο και από τη μορφολογία του τοπίου.

1.3 Αγροτική Γη

Η χρησιμοποιούμενη καλλιεργήσιμη έκταση σε σχέση με τη συνολική έκταση της χώρας καλύπτει μόλις το 19,75% και ο μέσος όρος των γεωργικών εκμεταλλεύσεων να είναι κάτω από 5ha. Ο αριθμός των αγροτικών εκμεταλλεύσεων το 2013 είναι περίπου στις 709 χιλιάδες, όπου το 76,7% έχει έκταση μικρότερη των 5ha και μόλις το 1% κατέχει έκταση μεγαλύτερη των 50ha. (Πίνακας 3).

Πίνακας 3: Δομή των αγροτικών εκμεταλλεύσεων

Εκμεταλλεύσεις	2010		2013		Ποσοστιαία μεταβολή(%) 2010-2013
	Σύνολο	%	Σύνολο	%	
<5ha	636400	76,3%	544350	76,7%	-0,4%
5-10ha	109000	13,1%	86520	12,2%	-0,9%
10-20ha	52970	6,4%	45560	6,4%	-
20-30ha	16480	2,0%	15080	2,1%	+ 0,1%
30-50ha	11730	1,4%	11120	1,6%	+ 0,2%
50-100ha	5530	0,7%	5430	0,8%	+ 0,1%
>100ha	1480	0,2%	1450	0,2%	-
Σύνολο	833590	100	709500	100	

Πηγή: Eurostat

Στην Ελλάδα, σύμφωνα με τα στοιχεία της Παγκόσμιας Τράπεζας, παρατηρείται για την περίοδο 2010 – 2013 μια μείωση της καλλιεργούμενης επιφάνειας όπως δείχνει και ο Πίνακας 4.

Πίνακας 4 : Καλλιεργούμενη έκταση

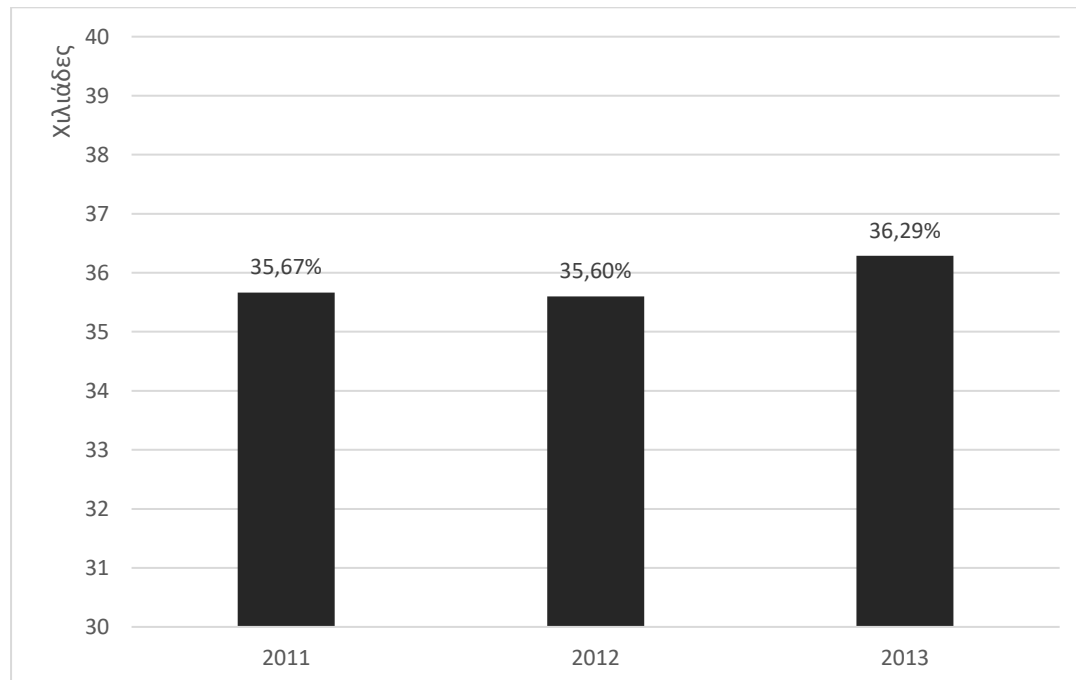
	2010	2011	2012	2013
Αγροτική Γη (% Συνολικής Έκτασης)	63,57	63,46	63,19	63,12
Αγροτική Γη (τετραγωνικά χιλιόμετρα)	81940	81800	81460	81370
Καλλιεργήσιμη Έκταση (% Συνολικής Έκτασης)	19,91	19,79	19,70	19,75

Πηγή: Παγκόσμια Τράπεζα, Δείκτες Παγκόσμιας Ανάπτυξης (WDI), 2015

Παράγοντες όπως το γεωγραφικό ανάγλυφο, η έλλειψη επαρκούς χωροταξικής οργάνωσης της χρήσης της γης και την τήρηση των παραδοσιακών προτύπων διαχείρισης του εδάφους (κληρονομιά και περιουσία) έχουν οδηγήσει σε μικρές διάσπαρτες εκμεταλλεύσεις στην Ελλάδα. Επίσης λαμβάνοντας υπόψη τη γήρανση του πληθυσμού, που δε θεωρούν τη γη ως περιουσιακό στοιχείο της παραγωγής, αλλά των γενεών και του κατακερματισμένου κλήρου με την ανομοιογενή εδαφική μορφολογία της χώρας καταλαβαίνει κανείς τις δυσμενείς προϋποθέσεις που δημιουργούνται για την καλλιέργεια των εδαφών. Έτσι, περίπου το 55% των καλλιεργούμενων εκτάσεων βρίσκονται σε πεδινές περιοχές και οι υπόλοιπες σε ημι-ορεινές και ορεινές περιοχές.

Στην Ελλάδα η συνολική καλλιεργούμενη αγροτική γη δηλ. αροτραίες, κηπευτική γη, μόνιμες καλλιέργειες και αγραναπαύσεις παρουσιάζει μείωση κατά 0.2% μεταξύ των ετών 2011 και 2012 και αύξηση κατά 1.9% μεταξύ των ετών 2012 και 2013. (Διάγραμμα 3).

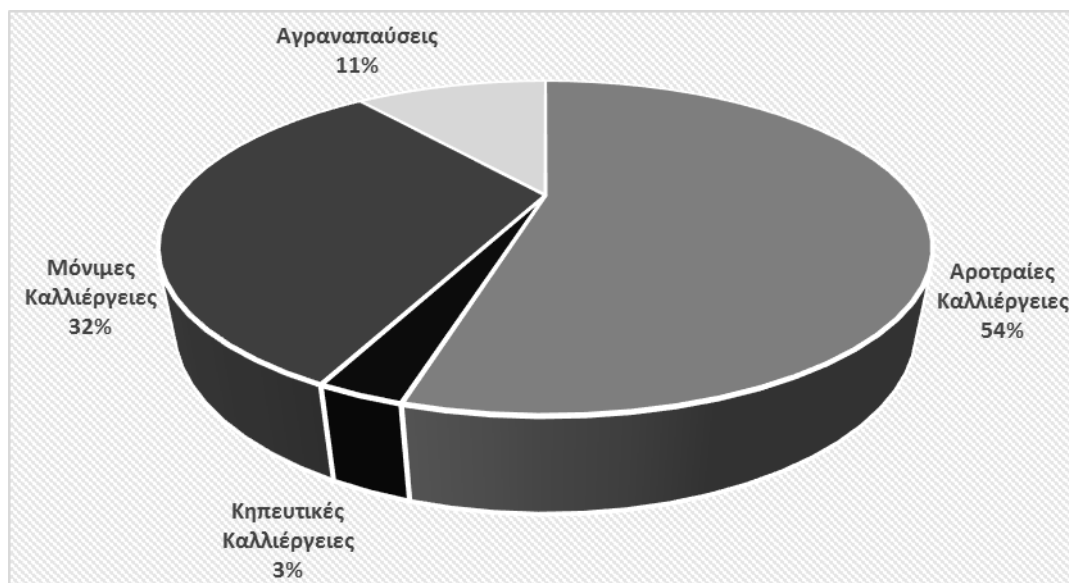
Διάγραμμα 3: Συνολική καλλιεργούμενη αγροτική γη



Πηγή: Eurostat, Ίδια επεξεργασία

Από τη συνολική έκταση που καλλιεργείται στη χώρα μας, ενδεικτικά για το 2013, περίπου το 54% χρησιμοποιήθηκε για αροτραίες καλλιέργειες, το 3% για κηπευτικές καλλιέργειες, το 32% για μόνιμες καλλιέργειες και το 11% ήταν εκτάσεις σε αγρανάπαυση. (Διάγραμμα 4)

Διάγραμμα 4: Ποσοστιαία κατανομή (%) της καλλιεργούμενης γεωργικής γης, έτος 2013



Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ., Ίδια επεξεργασία

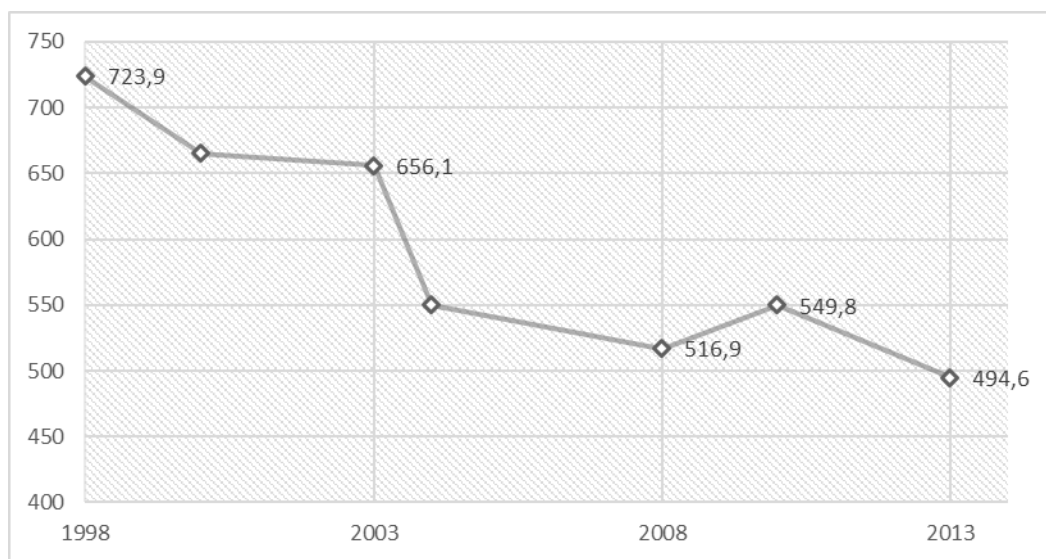
1.4 Αγροτικότητα Και Εισόδημα Στον Αγροτροφικό Τομέα

Πριν ακόμη ξεσπάσει η οικονομική κρίση, οι διαδικασίες «απογεωργικοποίησης» και αγροτικής αναδιάρθρωσης των αρχών του '90 συνοδεύτηκαν από την «αστικό - αγροτική αντιστροφή» και την ανάπτυξη και άλλων, εκτός των γεωργικών, παραγωγικών δραστηριοτήτων (βιομηχανία) και υπηρεσιών (τουρισμός), οικιστικής επέκτασης και νέων καταναλωτικών συμπεριφορών.

Αυτές οι διαδικασίες έδωσαν στον αγροτικό χώρο και μια «μετά - παραγωγική» χρήση και συνέβαλαν στη διαμόρφωση μιας «νέας Αγροτικότητα» με συνέπειες στην αναδιοργάνωση της οικογενειακής απασχόλησης (πολυαπασχόλησης, απασχόλησης μη - οικογενειακής εργασίας) και στην λειτουργία του αγροτικού νοικοκυριού (Κασίμης & Λουλούδης, 2008).

Έτσι, ενώ το 1981 απασχολούνταν στον πρωτογενή τομέα 1,083 χιλιάδες εργαζόμενοι, 35 χρόνια μετά οι εργαζόμενοι έχουν μειωθεί περίπου στις 500 χιλιάδες (Διάγραμμα 5). Αυτοί αποτελούν περίπου το 14 % των απασχολούμενων στη χώρα και η μέση απασχόλησή τους κυμαίνεται στις 60 ημέρες το χρόνο. Η συνολική απασχόληση στην γεωργία των αυτοαπασχολούμενων μελών των νοικοκυριών μειώθηκε ενώ αυξήθηκε σημαντικά η απασχόληση των μισθωτών.

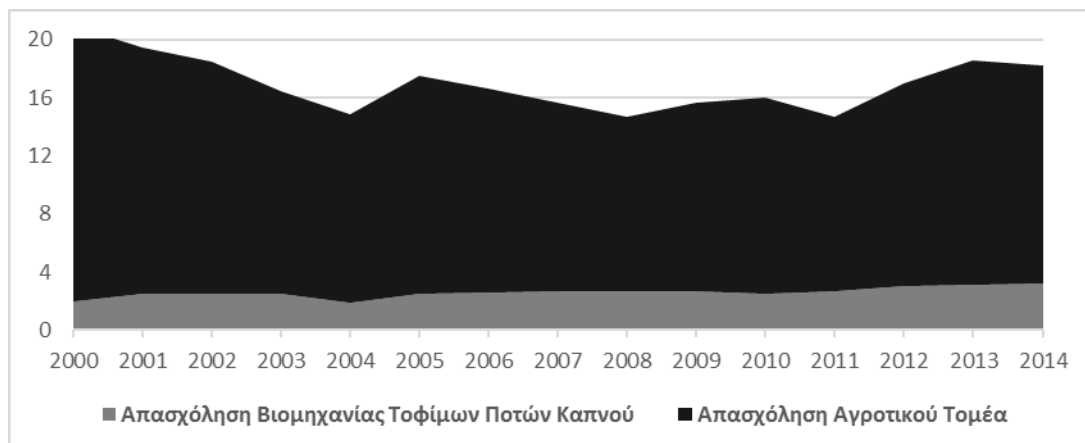
Διάγραμμα 5: Απασχολούμενοι στον πρωτογενή τομέα (σε χιλιάδες, μέσα επίπεδα έτους)



Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ., Έρευνα Εργατικού Δυναμικού, Ίδια επεξεργασία

Μεταξύ των ετών 2000 και 2014 ο αριθμός των απασχολούμενων στην αγροτική παραγωγή μειώθηκε κατά 29%, ενώ ο αριθμός των απασχολούμενων στο χώρο της μεταποίησης τροφίμων ποτών και καπνού αυξήθηκε κατά 8%. (Διάγραμμα 6)

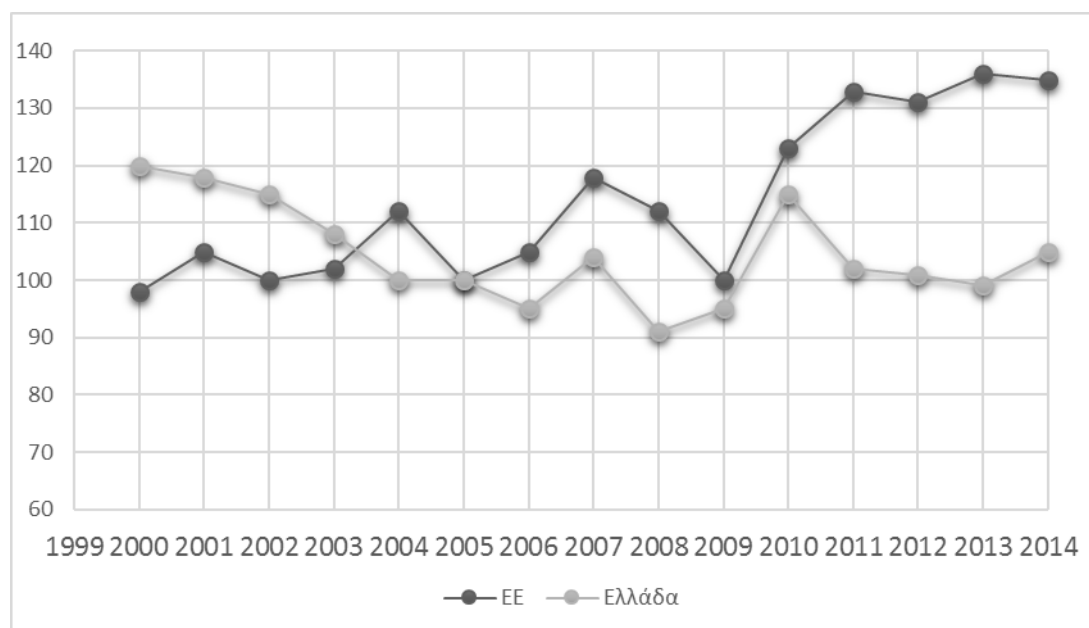
Διάγραμμα 6: Απασχόληση αγροδιατροφικού τομέα ως (%) της συνολικής απασχόλησης



Πηγή: Eurostat, European Commission, Directorate General for Agriculture and Rural Development, Ίδια επεξεργασία

Την τελευταία δεκαετία (Διάγραμμα 7) το αγροτικό εισόδημα στην Ελλάδα, ο δείκτης του πραγματικού εισοδήματος των συντελεστών στη γεωργία ανά Ετήσια Μονάδα Εργασίας (ΕΜΕ), μειώθηκε κατά μέσο όρο σε ετήσια βάση κατά 0,4% έναντι αύξησης 1,6% των χωρών της Ευρωζώνης.

Διάγραμμα 7: Δείκτης του πραγματικού εισοδήματος των συντελεστών στη γεωργία ανά Ετήσια Μονάδα Εργασίας (2005=100%)

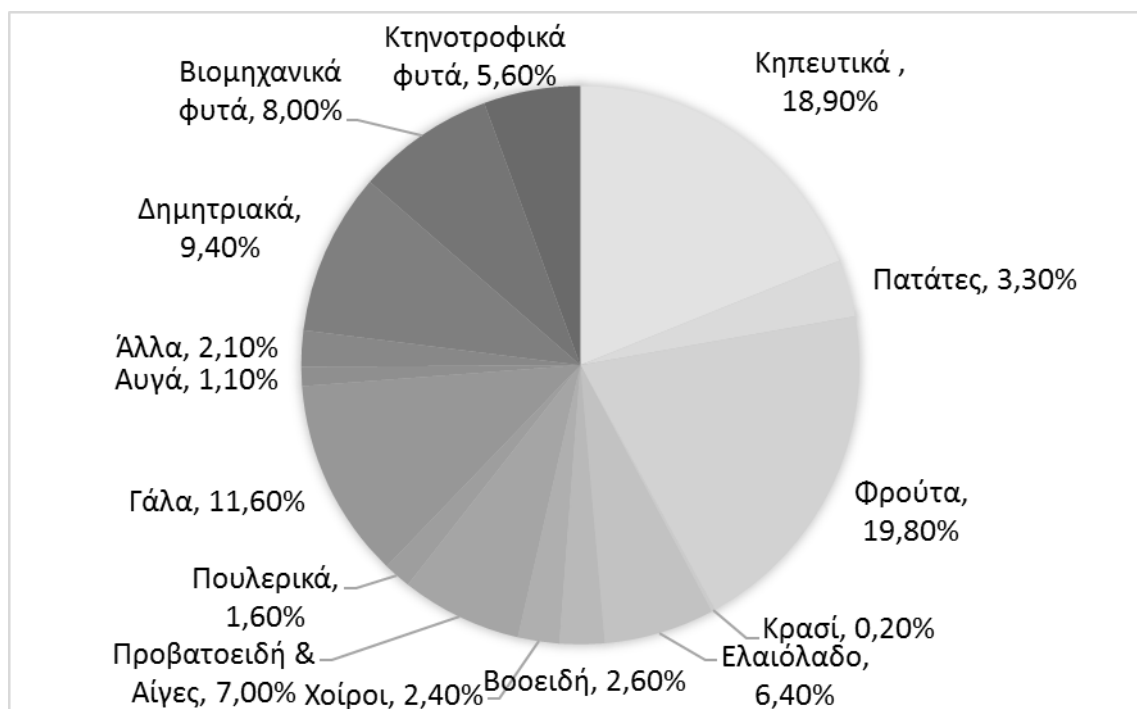


Πηγή: Eurostat, European Commission, Directorate General for Agriculture and Rural Development

1.5 Αγροτικά Προϊόντα

Στην Ελλάδα, οι ευνοϊκές συνθήκες παραγωγής δημιουργούνται κυρίως από τους ήπιους κλιματικούς παράγοντες (βροχοπτώσεις, θερμοκρασίες χειμώνα, κ.λπ.) και την ηλιοφάνεια τα οποία συνθέτουν μια εκτεταμένη βλαστική περίοδο με ήπια φαινόμενα. Συγχρόνως, το ανάγλυφο του εδάφους δημιουργεί μια μεγάλη ποικιλία μικρο-περιβαλλόντων τα οποία ευνοούν την αποδοτική ανάπτυξη φυτών και ζώων αλλά κυρίως την καλή προσαρμογή τους στο περιβάλλον με αποτέλεσμα την αποφυγή έντονων διακυμάνσεων στη παραγωγή. Το εύκρατο μεσογειακό κλίμα είναι που δημιουργεί τις προϋποθέσεις ώστε να παράγονται από άκρη σε άκρη της χώρας διαφορετικά αγροτικά προϊόντα όπως δημητριακά, κριθάρι, βρώμη, αραβόσιτος, φρούτα, κηπευτικά, ελαιόλαδο, κρέας, γάλα, αυγά κλπ. (Διάγραμμα 8)

Διάγραμμα 8: Μέσος όρος παραγόμενων προϊόντων περιόδου 2013 – 2015



Πηγή: Eurostat, Economic Accounts for Agriculture (values at constant producer prices), Ίδια επεξεργασία

Τα φρούτα καταλαμβάνουν μεγάλο μέρος της παραγωγής και μεγάλου τμήματος της αγοράς ακολουθούν τα κηπευτικά προϊόντα, το ελαιόλαδο και τα δημητριακά όπως μπορούμε να δούμε στον Πίνακα 5. Η αγροτική παραγωγή βασίζεται κυρίως στη φυτική παραγωγή, η οποία καταλαμβάνει το 73.3% του συνόλου της παραγωγής και περίπου €7 εκατομμύρια και η ζωική παραγωγή συμμετέχει μόλις με το 26.7% επί του συνόλου και με περίπου €1,2 εκατομμύρια.

Επιπλέον τα πιο σημαντικά κηπευτικά τα οποία καλλιεργούνται στη χώρα μας είναι οι τομάτες, τα αγγούρια, οι πατάτες, οι σαλάτες, οι φράουλες και τα σπαράγγια. Η καλλιέργεια των κηπευτικών πραγματοποιείται κυρίως στις πεδινές περιοχές τόσο υπαίθρια όσο και υπό κάλυψη.

Τα πιο σημαντικά φρούτα είναι τα σταφύλια, τα ροδάκινα, τα πορτοκάλια και τα λεμόνια, τα νεκταρίνια, τα μήλα και τα αχλάδια και τέλος τα καρπούζια και τα πεπόνια. Καλλιεργούνται κυρίως σε ημιορεινές περιοχές της χώρας, εκτός από τα λεμόνια που τα συναντάμε στις πεδινές. Επιπλέον τα ελαιόδεντρα τα συναντάμε σε περιοχές της πατρίδας μας όπου το έδαφος είναι πετρώδες, λιγότερο έφορο και απόκρημνο.

Τέλος στον τομέα της ζωικής παραγωγής τα αιγοπρόβατα κατέχουν τα πρωτεία και ακολουθούν με διαφορά τα βοοειδή και οι χοίροι.

Πίνακας 5 :Οικονομικά στοιχεία ελληνικών αγροτικών προϊόντων

	2013	2014	2015		
	Εκατομμύρια EUR		Εκατ. EUR	% του Συνόλου	% των EU-28
Δημητριακά:	944	861	858	12,1%	1,7%
Σιτάρι	376	369	353	5.0%	1.3%
Σίκαλη	4	5	4	0.1%	0.4%
Κριθάρι	79	84	75	1.1%	0.8%
Βρώμη και μίγματα δημητριακών	19	13	16	0.2%	1.4%
Αραβόσιτος	388	323	333	4.7%	3.8%
Ρύζι	77	68	77	1.1%	9.5%
Άλλα δημητριακά	:	:	:	:	:
Βιομηχανικά Φυτά:	739	609	572	8.1%	3.0%
Ελαιούχοι σπόροι και καρποί	95	74	98	1.4%	0.8%
Πρωτεϊνούχα φυτά	12	11	15	0.2%	1.3%
Ακατέργαστος καπνός	108	94	89	1.3%	20.4%
Ζαχαρότευτλα	22	28	15	0.2%	0.4%
Άλλα βιομηχανικά φυτά	502	401	355	5.0%	22.1%
Κτηνοτροφικά φυτά	475	503	478	6.7%	2.0%
Λαχανικά και κηπευτικά προϊόντα	1634	1616	1783	25.2%	3.3%
Πατάτες	389	311	300	4.2%	3.1%
Φρούτα	1848	2006	1977	27.9%	7.8%
Κρασί	24	24	23	0.3%	0.1%
Ελαιόλαδο	611	804	1061	15.0%	21.4%
Άλλα φυτικά προϊόντα	29	29	30	0.4%	1.1%
Φυτική Παραγωγή	6693	6793	7081	73.3%	3.4%
Ζωικό Κεφάλαιο:	1371	1301	1267	49.0%	1.3%
Βοοειδή	233	238	226	8.8%	0.7%
Χοίροι	264	244	225	8.7%	0.7%
Ιπποειδή	3	3	4	0.2%	0.4%
Πρόβατα & Αίγες	658	622	618	23.9%	11.9%
Πουλερικά	182	166	167	6.4%	0.8%
Άλλα ζώα	31	28	27	1.0%	1.1%
Ζωικά προϊόντα :	1250	1284	1316	51.0%	2.0%
Γάλα	1037	1079	1110	43.0%	2.1%
Αυγά	85	78	78	3.0%	2.1%
Άλλα ζωικά προϊόντα	129	128	129	5.0%	2.1%
Ζωική Παραγωγή	2622	2585	1267	26.7%	1.6%
Παραγωγή Αγροτικών προϊόντων	9315	9348	9664	100.0%	2.6%
Ακαθάριστη προστιθέμενη αξία σε βασικές τιμές	4890	4985	5519		3.5%

Πηγή: Eurostat, Economic Accounts for Agriculture, Updated: March 2016.

1.6 Εισαγωγές – Εξαγωγές Αγροτικών Προϊόντων

Τα προϊόντα του αγροδιατροφικού τομέα αποτελούν τη τρίτη μεγαλύτερη κατηγορία εξαγομένων προϊόντων στη χώρα μας με ποσοστό 19% του συνόλου των εξαγωγών, ενώ αποτελούν το 14% των εισαγωγών. Το μεγαλύτερο μερίδιο στις εξαγωγές κατέχουν τα λαχανικά & κηπευτικά προϊόντα με τα οποία θα ασχοληθούμε εκτενώς σε άλλο κεφάλαιο. Το εμπορικό ισοζύγιο αγροτικών προϊόντων της Χώρας μας παρουσιάζεται στον Πίνακα 6, όπου παρατηρούμαι μικρότερη αυξομείωση των εισαγωγών σε σχέση με τις εξαγωγές αγροτικών προϊόντων και το οποίο είναι ελλειμματικό. Από το 2008 - 2014 παρατηρούμαι μείωση των εισαγωγών και σε συνδυασμό με τις καλές εξαγωγικές επιδόσεις των αγροτικών προϊόντων οδήγησαν σε μείωση του ελλείματος το 2014.

Πίνακας 6 :Εμπορικό ισοζύγιο αγροτικών προϊόντων (σε δις €)

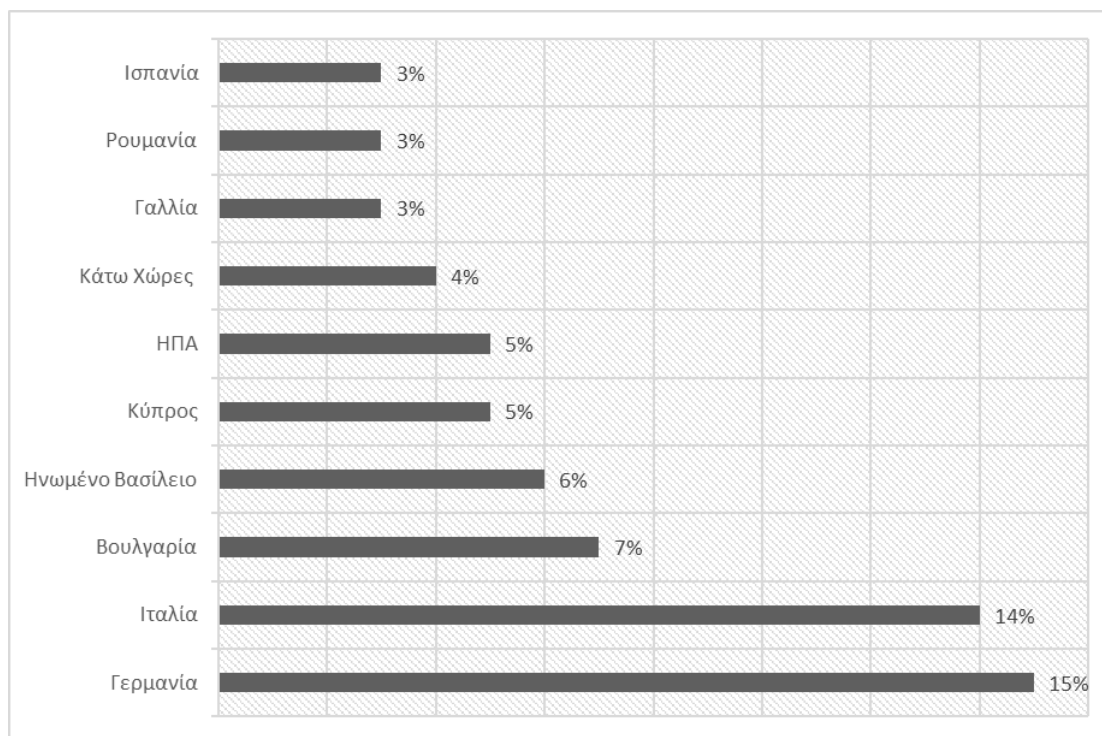
Έτος	Εξαγωγές	Εισαγωγές	Ισοζύγιο
2008	3,9	7,1	-3,3
2009	4,0	6,4	-2,4
2010	4,6	6,5	-1,9
2011	4,8	6,7	-1,9
2012	5,2	6,4	-1,2
2013	5,4	6,5	-1,1
2014	5,1	6,4	-1,3

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, ΥΠΑΑΤ, Ίδια επεξεργασία

Οι εμπορικές συναλλαγές της Ελλάδας στο μεγαλύτερο βαθμό πραγματοποιούνται με τα υπόλοιπα Κράτη Μέλη της ΕΕ. Το 69% των εξαγωγών της χώρας μας γίνεται προς την Ε.Ε. και το 80% των εισαγωγών σε προϊόντα αγροδιατροφικής δραστηριότητας γίνεται επίσης από την Ε.Ε. Επιπλέον διαγράφεται μια αύξηση στις εξαγωγές προς τις χώρες της Ανατολικής Ευρώπης με συνολικό ποσοστό συμμετοχής περίπου στο 20%.

Η χώρα μας συγκαταλέγεται στους πρώτους προμηθευτές 43 αγροτικών προϊόντων σε 12 χώρες, ο δεύτερος προμηθευτής 19 προϊόντων σε 15 χώρες, ο τρίτος 23 προϊόντων σε 15 χώρες, ο τέταρτος προμηθευτής 22 προϊόντων σε 14 χώρες και ο πέμπτος προμηθευτής 19 προϊόντων επίσης σε 14 χώρες (Λέκκος & Λεβεντάκης, 2015). Στο Διάγραμμα 9 μπορούμε να δούμε τις κυριότερες χώρες εξαγωγών αγροτικών προϊόντων.

Διάγραμμα 9:Κυριότερες χώρες εξαγωγών αγροτικών προϊόντων

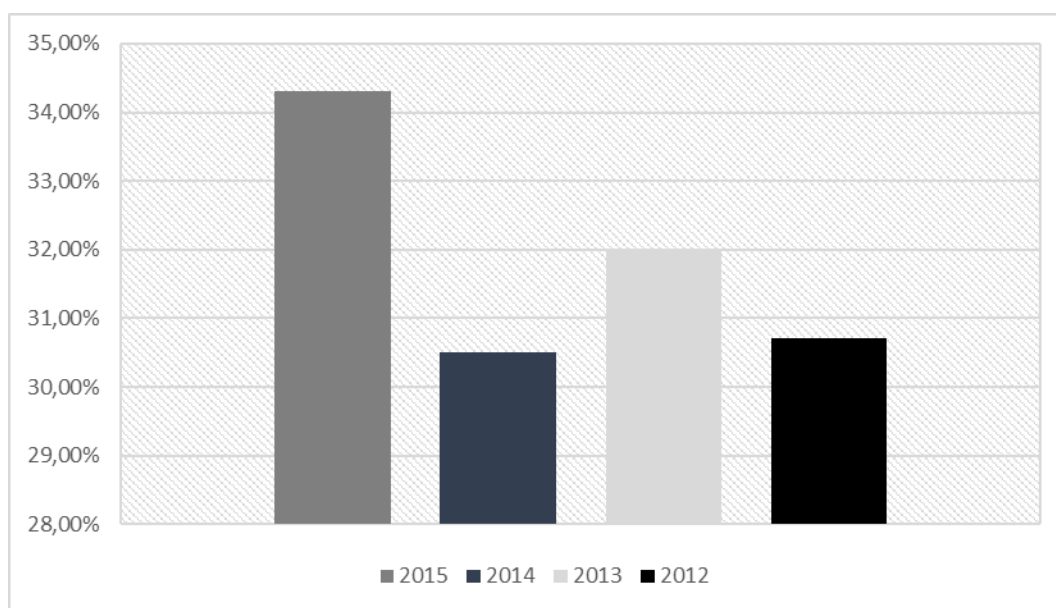


Πηγή:ΕΛΣΤΑΤ, Τράπεζα Πειραιώς, Ίδια επεξεργασία

Αναλυτικότερα, σύμφωνα με τον Πανελλήνιο Σύνδεσμο Εξαγωγέων, όσον αφορά στα αγροτικά προϊόντα, η αύξηση κατά 12,4% των εξαγωγών το 2015, σε €5.188,8 εκ. από €4.618,4 εκ. το 2014, οφείλεται στον υπερδιπλασιασμό των εξαγωγών ελαιόλαδου σε €713 εκ. από €317,7 εκ.

Η σημαντικότερη υποκατηγορία «τρόφιμα και ζώα ζωντανά» εμφανίζει αύξηση κατά 2,7% και απορροφά το 15% των συνολικών ελληνικών εξαγωγών, με την αξία τους να διαμορφώνεται σε €3.818,3 εκ. από €3.716,6 εκ.. Το ποσοστό των εξαγωγών των αγροτικών προϊόντων στο σύνολο των εξαγωγών (εκτός των καυσίμων) της Ελλάδας αυξήθηκε στο 34,3% το 2015 έναντι 30,5% το 2014, 32,0% το 2013 και 30,7% το 2012. (Διάγραμμα 10)

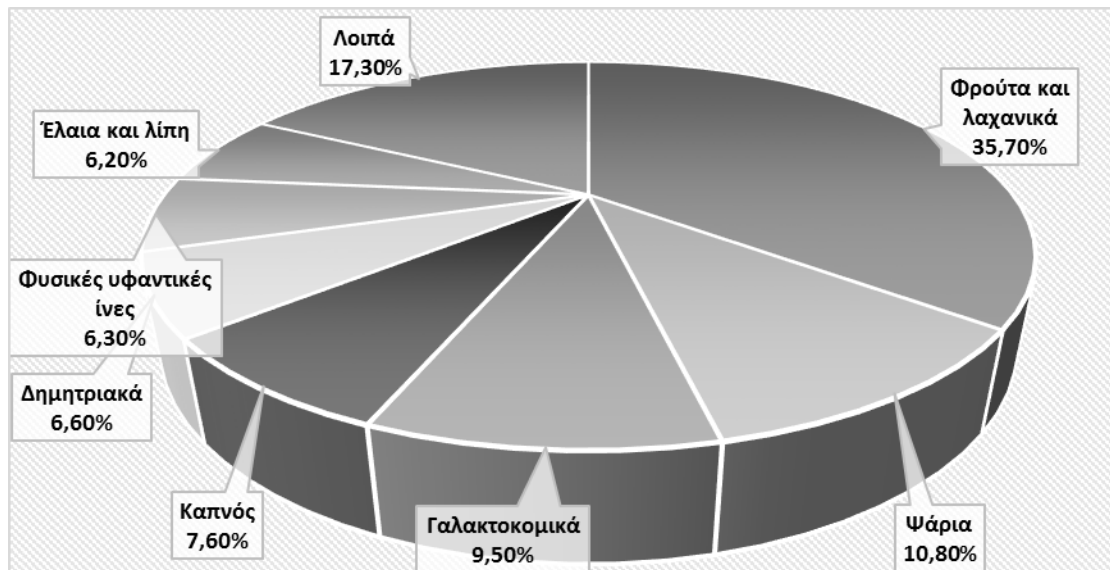
Διάγραμμα 10 :Ποσοστό εξαγωγών αγροτικών προϊόντων επί του συνόλου



Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, ΥΠΑΑΤ, Ίδια επεξεργασία

Επίσης στο Διάγραμμα 11 παρουσιάζεται η εξαγωγική διάρθρωση των ελληνικών αγροτικών προϊόντων. Τα φρούτα και τα λαχανικά με 35,70 % (€1820,8 εκ.) αλλά και τα ψάρια με 10,80% (€548,5 εκ.) είναι οι κυριότερες εξαγωγικές κατηγορίες.

Διάγραμμα 11: Διάρθρωση εξαγωγικών αγροτικών προϊόντων



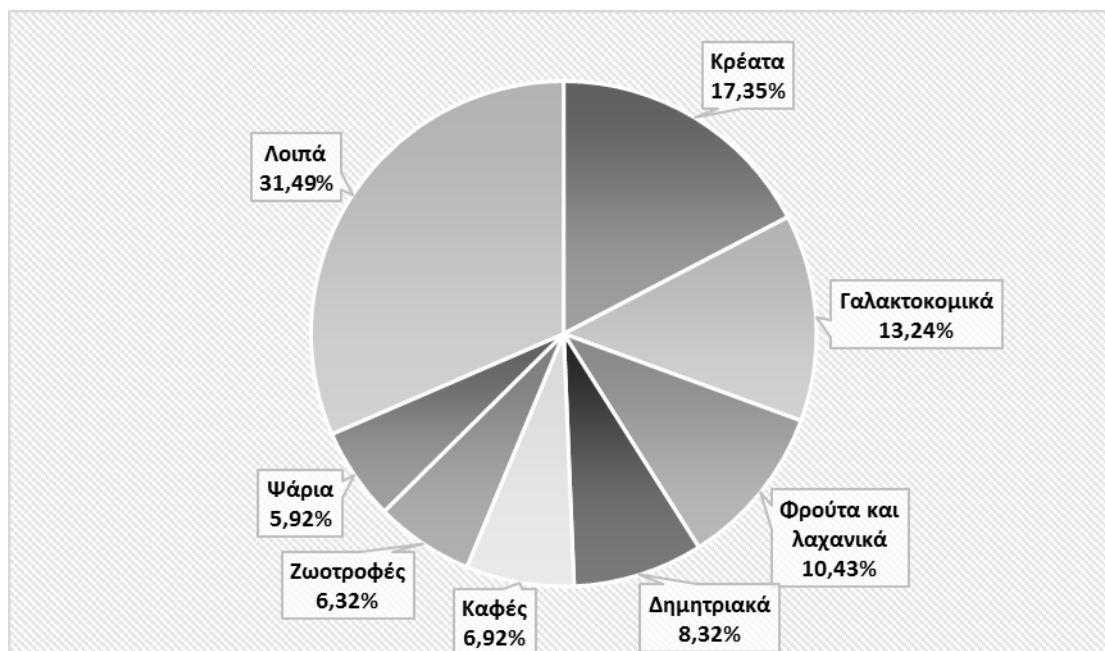
Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, ΥΠΑΑΤ, Ίδια επεξεργασία

Από την άλλη πλευρά οι εισαγωγές αγροτικών προϊόντων μειώθηκαν οριακά κατά -0,8% σε σχέση με το 2014. Η συρρίκνωση αυτή οφείλεται στη μείωση των εισαγωγών της σημαντικότερης υποκατηγορίας αγροτικών προϊόντων, των «τροφίμων & ζώων ζωντανών» οι οποίες υποχώρησαν κατά -1,6% , σε €4.961,7 εκ. από €5.044,4 εκ., ενώ μείωση υπάρχει και στις εισαγωγές που καταγράφεται για την υποκατηγορία «λάδια και λίπη ζωικής ή φυτικής προέλευσης» της τάξης του -4,3% , σε €265,7 εκ. από €277,5 εκ..

Στον Διάγραμμα 12 παρουσιάζεται η εισαγωγική διάρθρωση των ελληνικών αγροτικών προϊόντων. Οι εισαγωγές κρεάτων και παρασκευασμάτων με 17,35% (€1.101 εκατ.), εξακολουθούν να επιβαρύνουν σε μεγάλο ποσοστό το εμπορικό αγροτικό ισοζύγιο της χώρας ακολουθούν τα γαλακτοκομικά με 13,24% (€841,2εκ.), τα φρούτα και λαχανικά με 10,43% (€662,6εκ.). Τα κρέατα και τα γαλακτοκομικά αποτελούν το μεγάλο πρόβλημα της χώρας καθώς επιβαρύνουν σε μεγάλο βαθμό το αγροτικό εμπορικό ισοζύγιο χωρίς μεσοπρόθεσμα να υπάρχει λύση για την υποκατάσταση των εισαγωγών με αύξηση της εγχώριας παραγωγής.

Η κάλυψη του ελλείμματος μπορεί να προέλθει μακροχρόνια από τη βελτίωση των υπάρχουσών κτηνοτροφικών μονάδων και τη δημιουργία νέων , κάτι όμως που απαιτεί ενδελεχή σχεδιασμό , δυστυχώς όμως δεν φαίνεται να υπάρχει για την ώρα. Επομένως καλούνται οι υπόλοιπες κατηγορίες αγροτικών προϊόντων να καλύψουν τμήμα του δημιουργούμενου ελλείμματος.

Διάγραμμα 12: Διάρθρωση εισαγωγικών αγροτικών προϊόντων



Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, ΥΠΑΑΤ, Ίδια επεξεργασία

Κεφάλαιο 2

Ο Τομέας Των Φρέσκων Αγροτικών Προϊόντων

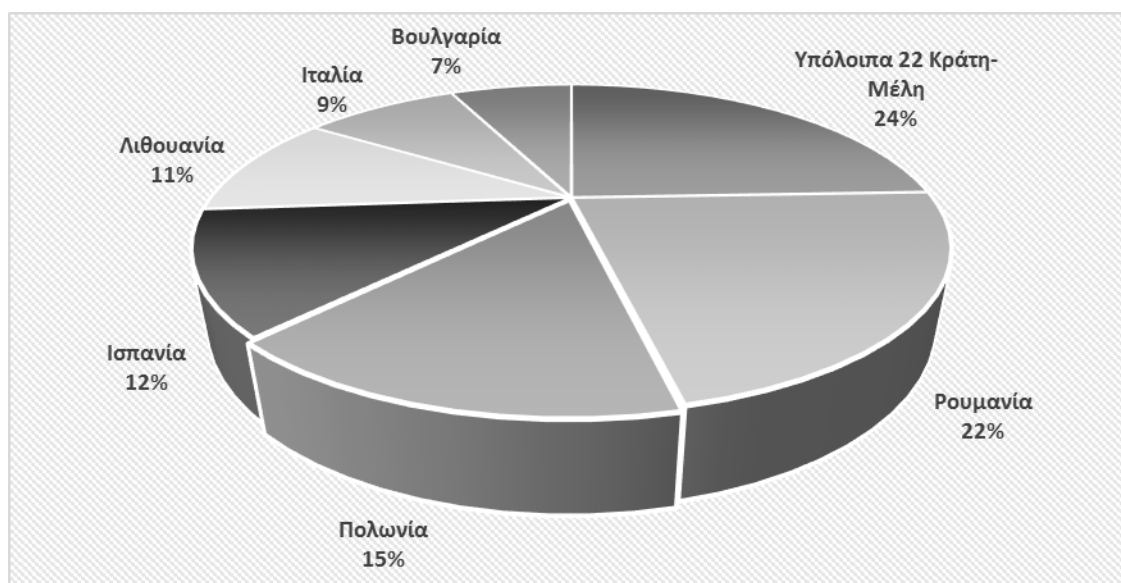
Ένας από τους πιο σημαντικούς κλάδους της βιομηχανίας τροφίμων είναι ο τομέας των φρέσκων αγροτικών προϊόντων. Με τον όρο αγροτικά προϊόντα αναφερόμαστε σε μια μεγάλη ποικιλία προϊόντων που συλλέγονται κυρίως από δενδρώδεις καλλιέργειες (μηλοειδή, εσπεριδοειδή, πυρηνόκαρπα, ελιές, σύκα, ακρόδρυα, αμπέλια κ.α.), θαμνώδεις καλλιέργειες (μούρα, ρόδια, ιμποφάες κ.α.), κηπευτικές καλλιέργειες υπαίθριες και θερμοκηπίου (τομάτα, αγγούρι, πιπεριές, μελιτζάνες, καρπούζι, πεπόνι, κουνουπίδι, μπρόκολο κ.α.) και παράγωγα των κτηνοτροφικών εκμεταλλεύσεων (γάλα, τυρί). Σε αυτή τη μεταπτυχιακή διατριβή θα γίνει ανάλυση μόνο σε φρέσκα προϊόντα της φυτικής παραγωγής καθώς τα τελευταία αποτελούν τη μεγαλύτερη κατηγορία προϊόντων που καταναλώνονται αλλά και εξάγονται καθώς τα προϊόντα της ζωικής παραγωγής απαιτούν ξεχωριστή ανάλυση.

2.1 Παραγωγή Και Εμπορία Φρούτων Και Λαχανικών Στην Ευρωπαϊκή Ένωση – 28

Το κλίμα της Ευρώπης θεωρείται από τα πιο ευνοϊκά στον κόσμο καθώς στο μεγαλύτερο μέρος της είναι εύκρατο. Η ποικιλομορφία των καιρικών συνθηκών σε συνδυασμό με τη μορφολογία του εδάφους έχουν ως αποτέλεσμα να παράγονται στη Γηραιά Ήπειρο τουλάχιστον 25 διαφορετικά φρούτα και γύρω στις 30 ποικιλίες λαχανικών. Ο κλάδος των οπωροκηπευτικών κατέχει περίπου το 20% της συνολικής παραγωγής της Ε.Ε. σε όρους αξίας.

Σύμφωνα με την έκθεση της Eurostat (2013) στην Ε.Ε.-28, περίπου 920.000 εκμεταλλεύσεις δηλ. το 12,4% των συνολικών αγροτικών εκμεταλλεύσεων καλλιεργούν φρέσκα λαχανικά. Οι μισές περίπου (49,4%) απ' αυτές τις εκμεταλλεύσεις, εντοπίζονται κυρίως σε 3 χώρες (Διάγραμμα 13) , στη Ρουμανία (22%), στην Πολωνία (15%) και στην Ισπανία (12%).

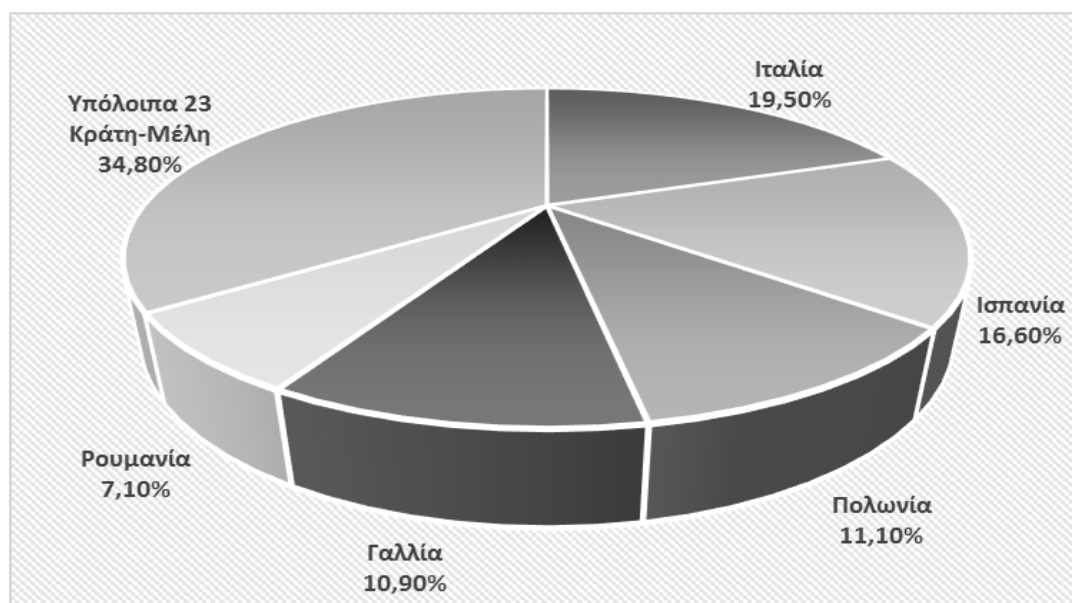
Διάγραμμα 13:Ποσοστιαία κατανομή (%) των αγροτικών εκμεταλλεύσεων που καλλιεργούν φρέσκα λαχανικά στην ΕΕ-28 (2013)



Πηγή: Eurostat, Ίδια επεξεργασία

Ο μέσος όρος της ευρωπαϊκής καλλιεργούμενης έκτασης σε φρέσκα λαχανικά είναι 1,7ha και τα σκήπτρα κατέχει το Ηνωμένο Βασίλειο (17.4ha) και ακολουθεί η Ολλανδία (10.3ha). Το 2015, σύμφωνα με την Eurostat, περίπου 2,2εκ. εκτάρια αγροτική γη, στην ΕΕ-28, χρησιμοποιήθηκαν για την καλλιέργεια λαχανικών. Οι μισές αγροτικές εκτάσεις (47.2%) βρίσκονται σε 3 Κράτη-Μέλη , την Ιταλία (19,5), Ισπανία (16,6%), Πολωνία (11,1%) και ακολουθούν Γαλλία (10,9%) και Ρουμανία (7.1%). (Διάγραμμα 14)

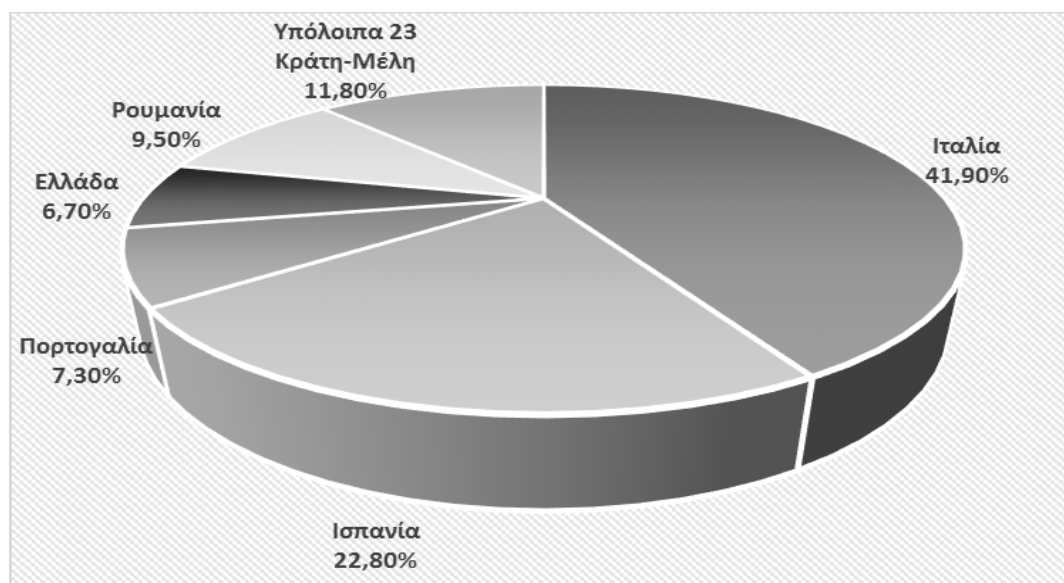
Διάγραμμα 14: Ποσοστιαία κατανομή (%) της αγροτικής γης που χρησιμοποιείται για φρέσκα λαχανικά στην ΕΕ-28 (2015)



Πηγή: Eurostat, Ίδια επεξεργασία

Το προϊόν που καταλαμβάνει τη μεγαλύτερη καλλιεργητική επιφάνεια στην Ε.Ε.-28 είναι η τομάτα με ποσοστό 11,7% . Τις περισσότερες εκτάσεις όπου καλλιεργείτε τομάτα τις συναντάμε στην Ιταλία (41,9%), την Ισπανία (22,8%), ακολουθούν η Ρουμανία (9.5%), η Πορτογαλία (7.3%) και η Ελλάδα (6,7%). (Διάγραμμα 15)

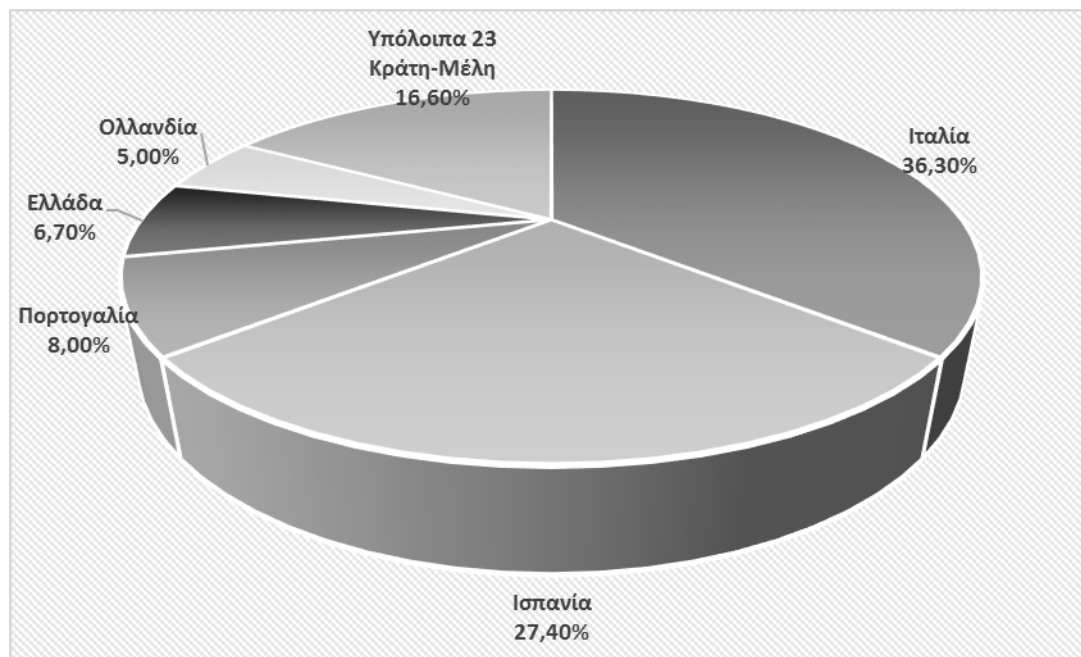
Διάγραμμα 15: Ποσοστιαία κατανομή (%) χρησιμοποιούμενης αγροτικής γης για καλλιέργεια τομάτας στην ΕΕ-28 (2015)



Πηγή: Eurostat, Ίδια επεξεργασία

Στον όγκο παραγωγής οι τομάτες κατέχουν την πρώτη θέση μεταξύ των λαχανικών που παράγονται στην Ένωση, με 17,7εκ. τόνους ετησίως. Η Ιταλία και η Ισπανία κρατούν και στην παραγωγή τομάτας τα ινία με παραγωγή 36,3% και 27,4% επί του συνολικού ποσοστού παραγωγής τομάτας. Ακολουθούν με διαφορά η Πορτογαλία (8.0%), η Ελλάδα (6,2%) και η Ρουμανία (2.60%). (Διάγραμμα 16)

Διάγραμμα 16: Ποσοστιαία κατανομή (%) παραγωγή τομάτας στην ΕΕ-28 (2015)

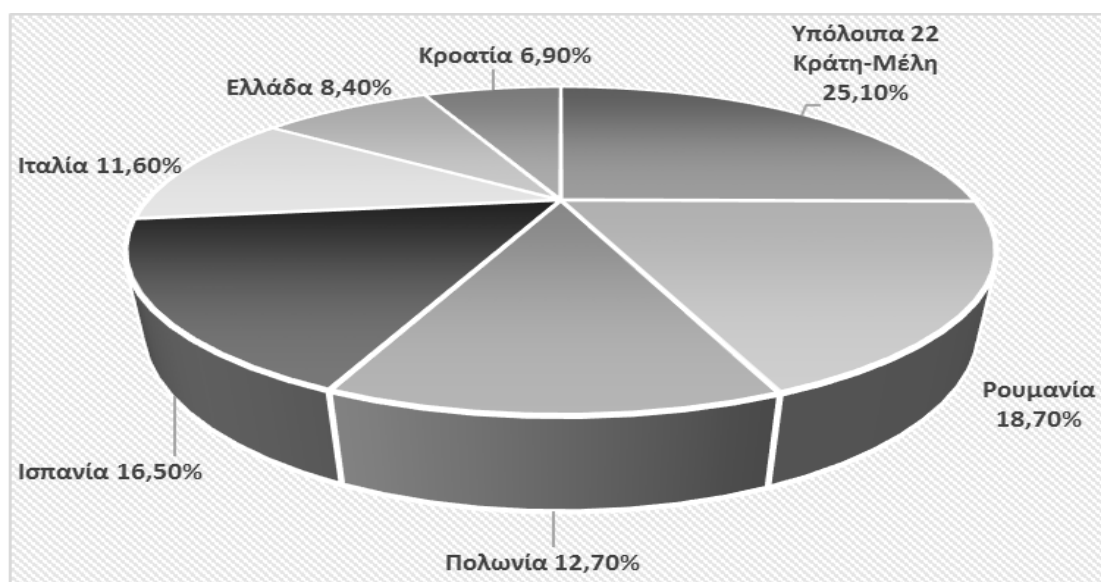


Πηγή: Eurostat, Ίδια επεξεργασία

Άλλα εξίσου σημαντικά λαχανικά σε παραγωγή είναι το αγγούρι, τα καρότα και τα κολοκυθάκια. Τρία κράτη μέλη που αντιπροσώπευαν επίσης περίπου τα 2/3 των αγγουριών που συγκομίζονται στην ΕΕ-28 για το 2015 είναι η Ισπανία με ποσοστό 29,1%, η Πολωνία με 17,7% και η Ολλανδία με 17,1%. Η παραγωγή καρότων στην ΕΕ εντοπίζεται και αυτή σε αρκετά κράτη μέλη, με κορυφαίους παραγωγούς το 2015 το Ηνωμένο Βασίλειο (14,2%), τη Πολωνία (13,1%), την Ολλανδία (10,9%), τη Γαλλία (10,8%), την Ιταλία (10,3%) και τη Γερμανία (10,2%). Όσο για τα κολοκυθάκια, η μεγαλύτερη ποσότητα παράγεται κυρίως σε δύο κράτη μέλη: την Ισπανία (37,6%) και την Ιταλία (37,1%).

Από την άλλη πλευρά η παραγωγή φρέσκων φρούτων, σύμφωνα με την Eurostat (2013), γίνεται από περίπου 1,55εκ. αγροτικές εκμεταλλεύσεις. Μόνο το 47,9% αυτών των εκμεταλλεύσεων βρίσκεται σε 3 Κράτη-Μέλη, τη Ρουμανία (18,7%), την Ισπανία (16,5%), την Πολωνία (12,7%), Ιταλία (11,60%), Ελλάδα (8,40%) και Κροατία (6,9%). (Διάγραμμα 17) Ο μέσος όρος της εδαφικής επιφάνειας που χρησιμοποιείται για την καλλιέργεια των φρούτων ανέρχεται στα 1,9ha και στη Σλοβακία στα 12,6ha και ακολουθεί το Βέλγιο με (11.6ha).

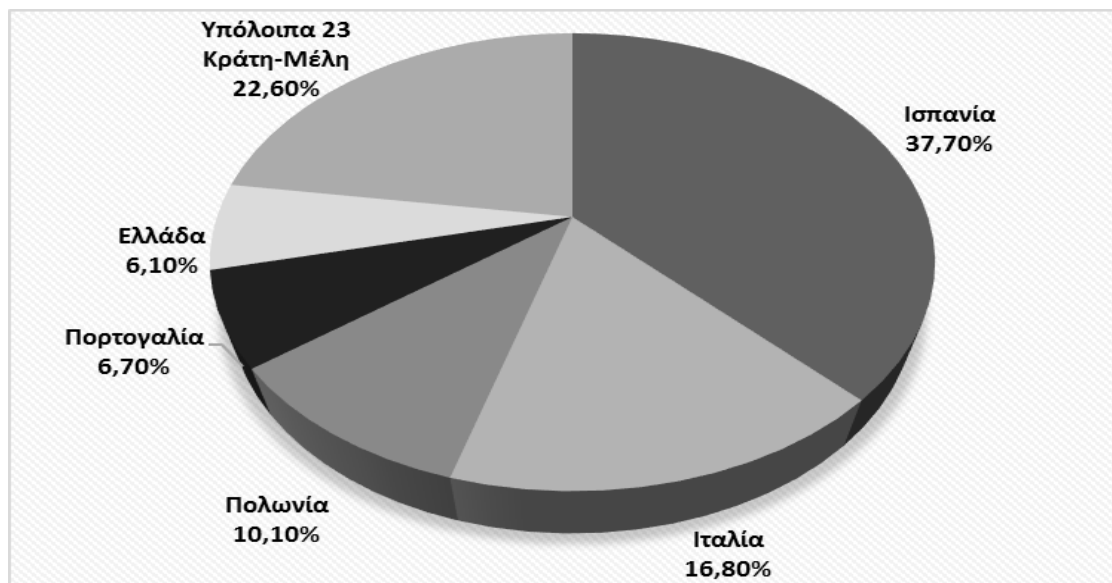
Διάγραμμα 17: Ποσοστιαία κατανομή (%) των αγροτικών εκμεταλλεύσεων που καλλιεργούν φρούτα στην ΕΕ-28 (2013)



Πηγή: Eurostat, Ίδια επεξεργασία

Το 2015, σύμφωνα με την Eurostat, περίπου 3,2εκ. εκτάρια αγροτική γη, στην ΕΕ-28, χρησιμοποιήθηκαν για την καλλιέργεια φρούτων. Τις μεγαλύτερες εκτάσεις που διατέθηκαν για την παραγωγή φρούτων το έτος 2015, τις συναντάμε στην Ισπανία (37,7%), στην Ιταλία (16,8%), στην Πολωνία (10,1%), στην Πορτογαλία (6,7%) και στην Ελλάδα (6,1%). (Διάγραμμα 18)

Διάγραμμα 18: Ποσοστιαία κατανομή (%) της αγροτικής γης που χρησιμοποιείται για καλλιέργεια φρούτων στην ΕΕ-28 (2015)



Πηγή: Eurostat

Η μεγαλύτερη ποσότητα παραγωγής στον τομέα των φρούτων στην Ε.Ε. σημειώθηκε στα μηλοειδή (23%), ακολουθούμενη από τα πυρηνόκαρπα (21%). Τα εσπεριδοειδή από την άλλη καλλιεργήθηκαν στο 16,5% της συνολικής έκτασης των δενδρώδη καλλιεργειών, τα τροπικά - υποτροπικά φρούτα στο 4,1% της επιφάνειας, τα μούρα στο 4,0% και τα επιτραπέζια σταφύλια στο 0,8% της έκτασης (Ζιωγανάς, 2006).

Το έτος 2014, συνολική αξία παραγωγής φρούτων και φρέσκων λαχανικών της Ε.Ε.-28 σε βασικές τιμές (συμπεριλαμβανομένων των επιδοτήσεων και εξαιρουμένων των φόρων επί των προϊόντων) ανήλθε σε 51,8δισ € .Αυτό αντιπροσωπεύει το 12,4% της αξίας της συνολικής αγροτικής παραγωγής της Ε.Ε. Εντούτοις, σε επίπεδο Ε.Ε., η συνολική αξία της παραγωγής για τα λαχανικά ήταν 45% υψηλότερη από εκείνη για τα φρούτα δηλ. 30,7 δισ € για τα λαχανικά 21,1 δισ € για τα φρούτα.

Τα κράτη μέλη, το 2015 εξήγαγαν φρούτα και φρέσκα λαχανικά τόσο εντός της Ε.Ε. (δηλαδή σε άλλα κράτη μέλη) όσο και εκτός της Ε.Ε. Ωστόσο, η εσωτερική ροή της Ε.Ε. ήταν επτά φορές μεγαλύτερη από πλευράς αξίας σε σχέση με την εξωτερική ροή των προϊόντων: 33,4 δισ. Ευρώ έναντι 4,7 δισ. Ευρώ. Συμπεραίνουμε επομένως ότι το ενδοκοινοτικό εμπόριο οπωροκηπευτικών ήταν αρκετά δυναμικό το 2015 και όλες οι ομάδες καλλιεργειών συμμετείχαν, αν και με κάποια διακύμανση. Από την άλλη πλευρά τα φρούτα αντιπροσώπευαν το 61,5% της συνολικής αξίας του εσωτερικού εμπορίου της Ένωσης, ενώ τα λαχανικά αντιπροσώπευαν το 38,5%.

Οι τομάτες ήταν η μόνη καλλιέργεια το 2015, η οποία αντιπροσώπευε το 9,8% του συνόλου των ενδοκοινοτικών συναλλαγών. Οι φράουλες και τα άλλα μούρα κατέλαβαν την τέταρτη θέση σε ποσοστό 9,2%. Οι τρεις χώρες που αντιπροσωπεύουν περισσότερο από τα 2/3 των εξαγωγών εντός της ΕΕ σε αξία είναι η Ισπανία (34,9%), οι Κάτω Χώρες (22,2%) και η Ιταλία (10,7%). Η Ισπανία είναι η ηγετική χώρα για τις εξαγωγές όλων των οπωροκηπευτικών προϊόντων εκτός από τις τομάτες, τα καρότα και τα μήλα. Κυριάρχησε δε στην αγορά εσπεριδοειδών (68,9%), πεπόνια και καρπούζια (55,1%), βερίκοκα, κεράσια και ροδάκινα (53,5%), μαρούλια και κιχώριο (53,3%). Οι Κάτω Χώρες επικράτησαν στο εσωτερικό εμπόριο τομάτας (42,8%) και η Ιταλία κατέλαβε την πρώτη θέση για την εξαγωγή σταφυλιών (31,7%) και μήλων (28,2%) στην Ευρώπη. Οι κύριες χώρες αποδέκτες των εξαγωγών σε φρούτα και λαχανικά είναι η Ελβετία (20,6%), ακολουθούν η Νορβηγία (12,1%), η Λευκορωσία (10,4%) και οι Ηνωμένες Πολιτείες (6,2%).

Όσο αφορά τις εισαγωγές οπωροκηπευτικών, το 2015 η ΕΕ εισήγαγε προϊόντα από τρίτες χώρες αξίας περίπου 19,1 δισ. €. Οι εισαγωγές φρούτων ήταν πολύ πιο σημαντικές από τα λαχανικά, αντιπροσωπεύοντας το 88,4% του συνόλου. Οι νωποί και ξηροί καρποί ήταν οι πιο εισαγόμενες καλλιέργειες (26,2%) σε αξία, ακολουθούμενες από μπανάνες (17,7%), σύκα, ανανά και αβοκάντο (11,5%), επιτραπέζια σταφύλια (9,9%) και εσπεριδοειδή (9,1%).

Κύριες εισαγωγικές χώρες των παραπάνω φρούτων και λαχανικών είναι οι Ηνωμένες Πολιτείες (15,0%) και η Τουρκία (10,7%), ακολουθούν η Νότια Αφρική (8,4%), το Μαρόκο (6,7%) και η Κόστα Ρίκα (6,2%). Σχεδόν το ήμισυ της συνολικής αξίας των εισαγόμενων φρούτων και φρέσκων λαχανικών προέρχεται από αυτές τις πέντε χώρες.

2.2 Η Παραγωγή Φρέσκων Φρούτων Και Λαχανικών Στην Ελλάδα

Ο τομέας των φρούτων και των λαχανικών είναι για την ελληνική αγροτική παραγωγή υψίστης σημασίας τόσο από οικονομική άποψη όσο και από κοινωνική. Η Ελλάδα εν συγκρίσει με την πλειοψηφία των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης διαθέτει συγκριτικά πλεονεκτήματα καθώς διαθέτει ιδανικές εδαφοκλιματικές συνθήκες και ως εκ τούτου είναι σε θέση να διαθέτει πληθώρα αγροτικών προϊόντων εξαιρετικής ποιότητας λόγω των άριστων οργανοληπτικών χαρακτηριστικών τους.

Η χώρα μας παρήγαγε συνολικά, το 2013, περίπου 8,3εκ. τόνους οπωροκηπευτικών εκ των οποίων οι 4,8εκ. τόνοι αντιστοιχούν σε φρούτα και οι 3,5εκ. τόνοι σε κηπευτικά. Το μεγαλύτερο μέρος αυτών των ποσοτήτων, 55% των φρούτων και 60% των λαχανικών, διατίθεται στην εσωτερική αγορά. Η μεταποίηση εκτιμάται ότι αξιοποιεί το 25% των λαχανικών και το 15% των φρούτων και η υπόλοιπη ποσότητα εξάγεται.

Η συνολική καλλιεργούμενη γεωργική γη, στην Χώρα μας, για το έτος 2013 ανήλθε στα 36.285,8χιλ. στρέμματα. Υπήρξε μια αύξηση περίπου 1,9% σε σχέση με το 2012 όπου η έκταση υπολογίστηκε στα 35.600χιλ. στρέμματα.

Η μεγαλύτερη καλλιεργητική επιφάνεια καλύπτεται από τις κηπευτικές καλλιέργειες 1.024,8χιλ. στρέμματα, αν και υπήρξε μείωση αυτής τόσο το 2011/2012 της τάξεως του -1,8% όσο και το 2012/2013 περίπου -2,4%. Η μεγαλύτερη σε έκταση καλλιέργεια, από τις κηπευτικές καλλιέργειες, είναι η τομάτα (268,8χιλ.στρ.) και δεύτερη μεγαλύτερη τα χειμερινά λαχανικά (108χιλ.στρ). Τα οπωροφόρα δέντρα παρουσίασαν την 3ετία 2011-2013 αύξηση στην καλλιεργητική τους επιφάνεια και έτσι αποτελούν τη δεύτερη σε έκταση κατηγορία καλλιεργειών, με τα ροδάκινα και νεκταρίνια να έχουν τη μεγαλύτερη συνεισφορά.

Επιπλέον τα βερίκοκα και τα κεράσια είναι τα είδη που παρουσίασαν αύξηση επιφάνειας κατά 4,1% και 4,9% αντίστοιχα το έτος 2013. Τα εσπεριδοειδή από την άλλη εμφάνισαν μείωση καλλιεργητικής έκτασης από 552,1χιλ. στρ. το 2012, στα 544,1χιλ. στρ. το 2013 κυρίως οι λεμονιές και οι μανταρινιές. Τα πεπονοειδή ενώ εμφάνισαν σημαντική μείωση της επιφάνειας το 2012 (-6,5%), το 2013 υπήρξε λιγότερη μείωση αυτής και ανήλθε στα 234,4χιλ. στρ. Τέλος τα επιτραπέζια σταφύλια παρά την αύξηση της καλλιεργητικής έκτασης το 2012 στα 105,8χιλ.στρ. το 2013 επήλθε μείωση αυτής και η επιφάνεια επαναπροσέγγισε τα επίπεδα του 2011 περίπου 103,4χιλ. στρ. (Πίνακας 7)

Πίνακας 7: Εκτάσεις καλλιεργειών, κηπευτικών και φρούτων, για το σύνολο της Χώρας, έτη 2011-2013 (χιλιάδες στρέμματα)

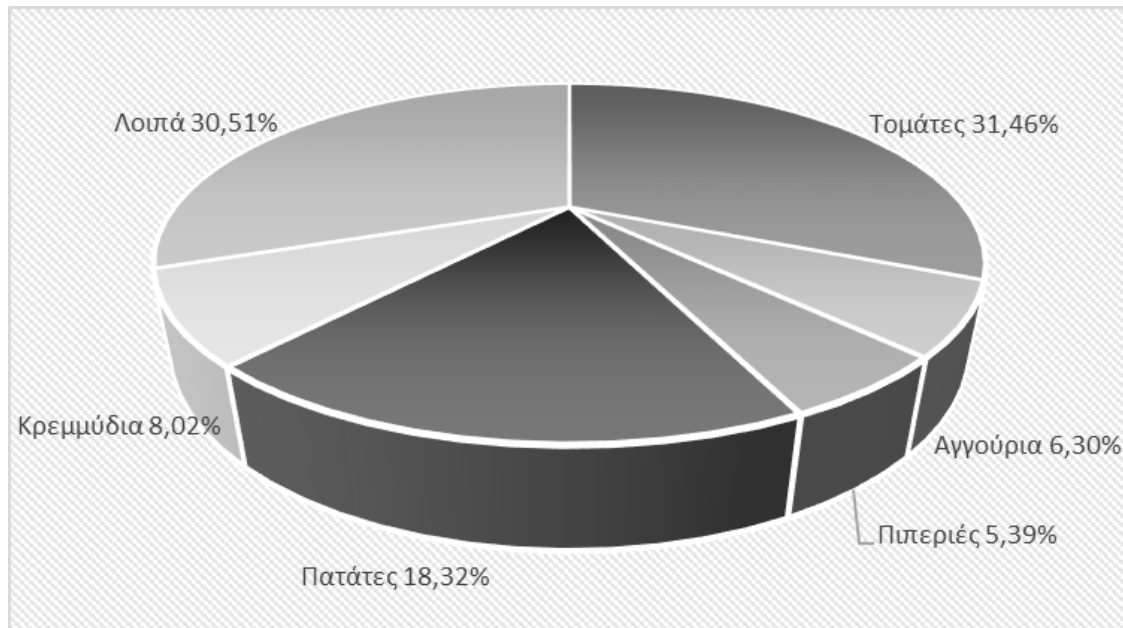
Είδος καλλιέργειας				Μεταβολή %	
	2011	2012	2013	2012/2011	2013/2012
Συνολική καλλιεργούμενη γεωργική γη	35.666,2	35.600,0	36.285,8	-0,2	1,9
Κηπευτικά	1.069,7	1.050,5	1.024,8	-1,8	-2,4
- Τομάτα	280,5	275,0	265,8	-2,0	-3,4
- Φασολάκια	73,9	72,1	71,5	-2,4	-0,9
- Λάχανα & Κουνουπίδια	116,8	114,8	108,0	-1,7	-5,9
- Μαρούλια	55,4	56,1	56,5	1,3	0,8
- Λοιπά λαχανικά	543,1	532,5	523,0	-2,0	-1,8
Πεπονοειδή	252,2	235,7	234,4	-6,5	-0,6
- Καρπούζια	167,1	157,6	157,1	-5,7	-0,3
- Πεπόνια	85,1	78,1	77,3	-8,2	-1,0
Πατάτες	448,1	441,4	434,6	-1,5	-1,5
Αμπέλια επιτραπέζια	103,5	105,8	103,4	2,2	-2,3
Εσπεριδοειδή	552,4	552,1	544,1	-0,1	-1,4
- Λεμόνια	88,2	86,8	84,1	-1,6	-3,1
- Πορτοκάλια	387,8	387,9	385,2	0,0	-0,7
- Μανταρίνια	72,6	73,9	71,3	1,8	-3,6
- Λοιπά εσπεριδοειδή	3,8	3,6	3,5	-5,3	-1,5
Οπωροφόρα	880,4	882,7	893,7	0,3	1,2
- Αχλάδια	45,7	45,4	44,5	-0,7	-1,9
- Μήλα	133,3	133,1	132,1	-0,2	-0,7
Ροδάκινα - Νεκταρίνια	438,1	435,7	441,6	-0,5	1,3
Βερίκοκα	61,4	62,6	65,2	1,2	4,1
Κεράσια	106,1	108,6	113,9	2,4	4,9
Λοιπά οπωροφόρα	95,8	97,3	96,4	1,6	-1,0
Λοιπά δένδρα	273,0	282,3	283,9	3,4	0,6

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Ίδια Επεξεργασία

Στις κηπευτικές καλλιέργειες η τομάτα είναι το σημαντικότερο είδος καθώς οι παραγόμενες ποσότητες ανήλθαν σε 1.039.700 τόνους το έτος 2013. Επίσης, παρήχθησαν σημαντικές ποσότητες πατάτας (829.400 τόνοι) κρεμμυδιού (231.200 τόνοι), πιπεριών (205.900 τόνοι), αγγουριού (151.800 τόνοι), λάχανου και λαχανάκια Βρυξελλών (187.900 τόνοι), μαρουλιών και ραδικιών (131.700 τόνοι), κ.ά. που αποτελούν τη συνολική παραγωγή κηπευτικών ειδών, συμπεριλαμβανομένων τόνων πατάτας.

Οι τομάτες αντιπροσωπεύουν το 31,46% της συνολικής παραγωγής οπωροκηπευτικών προϊόντων, οι πατάτες το 18,32%, τα κρεμμύδια το 8,02%, τα αγγούρια το 6,30% και τέλος οι πιπεριές το 5,39% της παραγωγής οπωροκηπευτικών. (Διάγραμμα 19)

Διάγραμμα 19: Ποσοστιαία κατανομή της παραγωγής κηπευτικών στην Ελλάδα, 2013

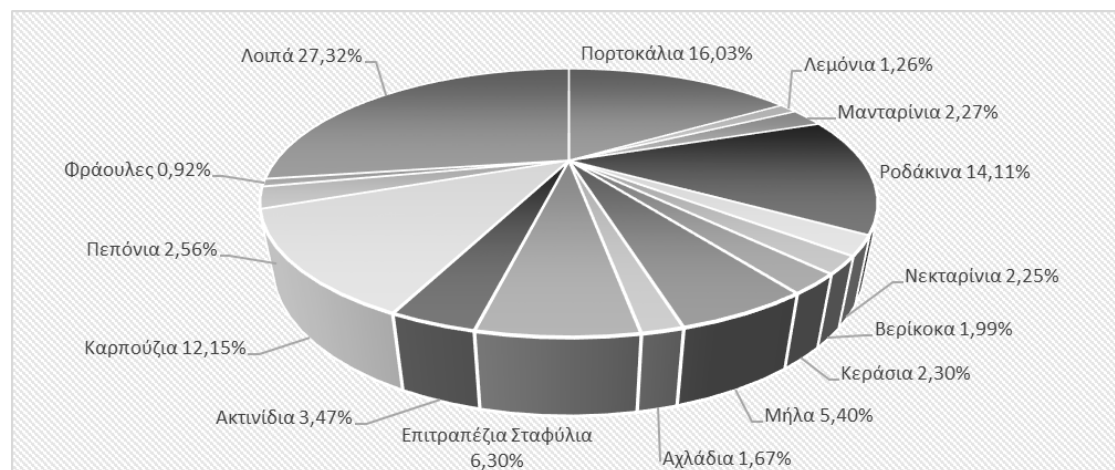


Πηγή: ΥΠΠΑΤ, Ίδια επεξεργασία

Αντίστοιχα, στις μόνιμες καλλιέργειες τα εσπεριδοειδή αποτελούν τη σημαντικότερη κατηγορία καρπών (με κυριότερα τα πορτοκάλια με παραγωγή 922.000 τόνων, ακολουθούμενα από τα μανταρίνια με 110.000 τόνους και τα λεμόνια με 46.000 τόνους), ακολουθούν τα πυρηνόκαρπα (κυριότερα τα ροδάκινα, με παραγωγή 711.000 τόνων), τα μηλοειδή (με παραγωγή 263.000 τόνων μήλων και 50.000 τόνων αχλαδιών), τα επιτραπέζια σταφύλια (246.000 τόνοι), τα καρπούζια (620.600 τόνοι), τα πεπόνια (109.900 τόνοι) και τα ακτινίδια (121.000 τόνοι).

Τα εσπεριδοειδή δηλ. πορτοκάλια, λεμόνια που καλύπτουν συνολικά το 21,1% της συνολικής παραγωγής φρούτων, τα πυρηνόκαρπα (ροδάκινα, νεκταρίνια, βερίκοκα και κεράσια) το 19,50%, τα μηλοειδή (μήλα και αχλάδια) το 7,07%, τα πεπονοειδή (καρπούζια και πεπόνια) το 14,71% και τα επιτραπέζια σταφύλια το 6,3% της συνολικής παραγωγής φρούτων. Διάγραμμα 20

Διάγραμμα 20: Ποσοστιαία κατανομή της παραγωγής φρούτων στην Ελλάδα, 2013

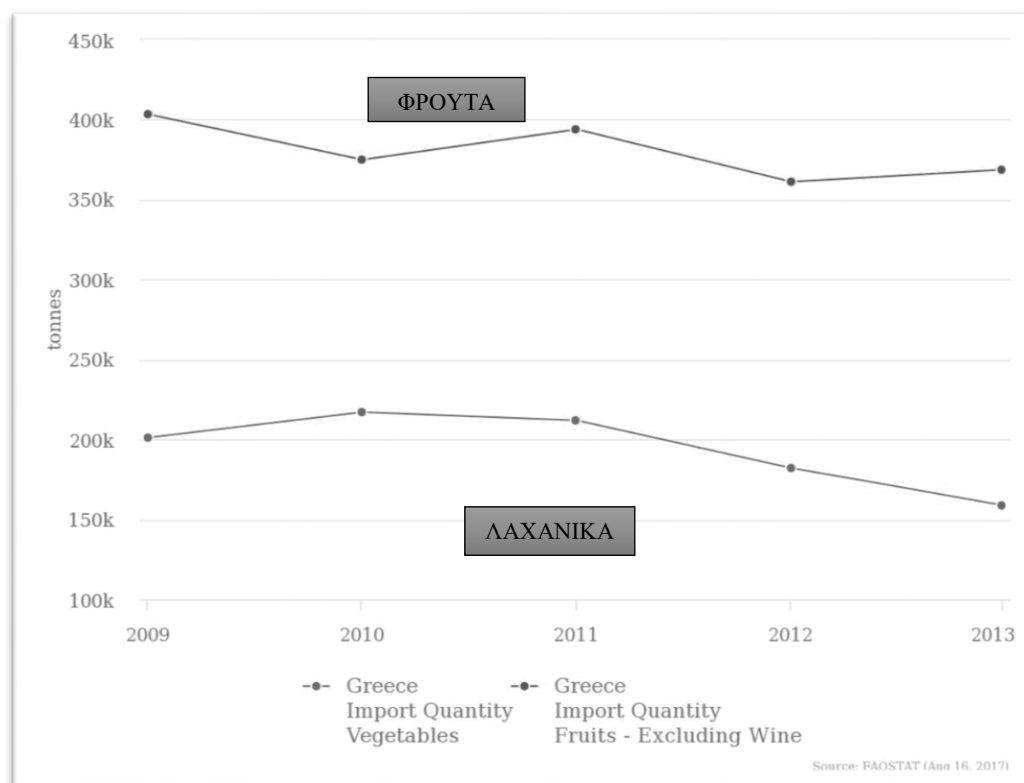


Πηγή: ΥΠΠΑΤ, Ίδια επεξεργασία

2.3 Ελληνικό Εμπόριο Φρέσκων Κηπευτικών Και Φρούτων

Η Χώρα μας διαθέτει άριστες εδαφολογικές και κλιματολογικές συνθήκες για την παραγωγή πληθώρας φρούτων και λαχανικών. Παρόλα αυτά όμως, όπως παρατηρούμε στο Διάγραμμα 21, την 5ετία 2009-2013 εισήχθησαν σημαντικές ποσότητες φρούτων και λαχανικών. Αυτό αποτυπώνει αφενός το παραγωγικό μοντέλο στην Ελλάδα, με κύριο χαρακτηριστικό τις μη επαρκείς ακόμη επενδύσεις στον αγροδιατροφικό τομέα και αφετέρου τις καταναλωτικές τάσεις των Ελλήνων οι οποίοι τα τελευταία χρόνια της οικονομικής κρίσης επιλέγουν τα φθηνά εισαγόμενα προϊόντα έναντι των εγχώριων. Συνολικά εκτιμώντας την περίοδο 2009-2013 η εισαγωγή φρούτων και λαχανικών μειώθηκε κατά 17% σε αξία και 21% σε όγκο, παραμένοντας παρόλα αυτά σε υψηλά επίπεδα.

Διάγραμμα 21: Ελληνικές εισαγωγές φρούτων και λαχανικών (ποσότητες σε τόνους), περίοδος 2009-2013



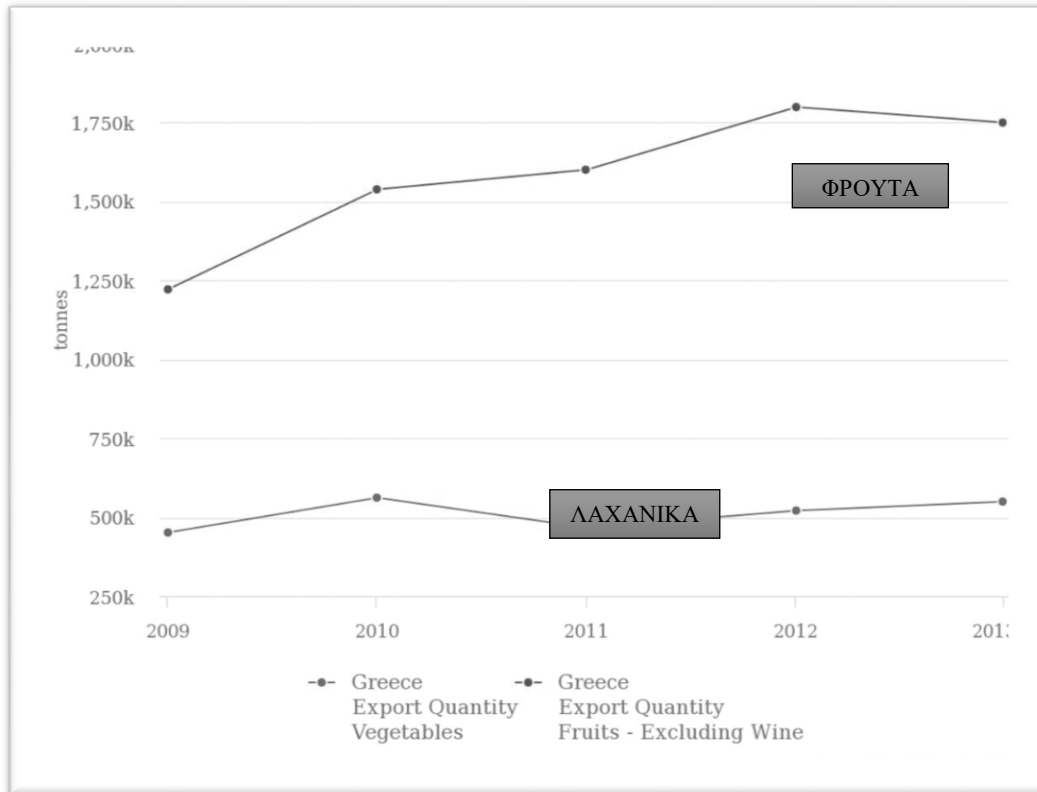
Πηγή: FAOSTAT

Τα κυριότερα είδη εισαγόμενων φρούτων, το 2013 σύμφωνα με τον Σύνδεσμο Ελληνικών Επιχειρήσεων Εξαγωγής, Διακίνησης Φρούτων – Λαχανικών και Χυμών ήταν οι μπανάνες (134.316tn) με κύριες χώρες προέλευσης το Εκουαδόρ, την Κόστα Ρίκα και τον Παναμά, τα λεμόνια (24.914tn) έχουν ως προέλευση την Αργεντινή, την Τουρκία και την Ιταλία, και τέλος τα μήλα (12.930tn) εισάγονται κυρίως από την Ιταλία, την Πολωνία και τα Σκόπια. Τα σπουδαιότερα λαχανικά που εισήχθησαν την ίδια περίοδο είναι οι πατάτες (147.742tn) ως επι το πλείστων από την Αίγυπτο, τη Γαλλία και την Κύπρο, οι τομάτες (8.232tn) κυρίως από τη Γερμανία, την Ιταλία και το Βέλγιο και τέλος τα κρεμμύδια (5.588tn) με κύριες χώρες προέλευσης την Τουρκία, την Αυστρία και τη Γερμανία.

Στις εξαγωγές οπωροκηπευτικών η Ελλάδα συγκαταλέγεται όσο αφορά τα φρέσκα λαχανικά στους μικρότερους εξαγωγής και όσο αφορά τα νωπά φρούτα στους μεσαίους εξαγωγής της ΕΕ (Πινότση & Χαλικιάς, 2000). Το μεγαλύτερο μέρος των εξαγωγίμων οπωροκηπευτικών κατευθύνεται σε χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ενώ σημαντικά μεγέθη απορροφούν και οι αγορές τρίτων χωρών, μεταξύ των οποίων και αυτή της Ρωσίας. Όπως μπορούμε να παρατηρήσουμε και από τα στοιχεία που παρατίθενται στο Διάγραμμα 22 μια περιορισμένη αύξηση της ποσότητας των εξαγωγών σε φρούτα και λαχανικά την περίοδο 2009-2013, με μεγαλύτερη αύξηση κυρίως στα εξαγόμενα φρούτα.

Τα κυριότερα είδη εξαγωγίμων φρούτων και λαχανικών για το έτος 2013, σύμφωνα με τον Σύνδεσμο Ελληνικών Επιχειρήσεων Εξαγωγής, Διακίνησης Φρούτων – Λαχανικών και Χυμών ήταν τα πορτοκάλια (346.929tn) με κύριες χώρες προορισμού τη Ρουμανία, την Σερβία, την Πολωνία, τη Γερμανία και τη Βουλγαρία, τα πεπονοειδή (157.019tn) που εξάγονται κυρίως στη Γερμανία, Ιταλία και Βουλγαρία, τα ακτινίδια (117.171tn) που προορίζονταν για τη Ρωσία, την Ουκρανία, τη Γερμανία, τη Ρουμανία και Ιταλία. Μεταξύ των 2009 και 2012 οι εξαγωγές φρούτων αυξήθηκαν κατά 26,5% σε αξία και κατά 29,6% σε ποσότητα. Επιπλέον στα λαχανικά κύρια εξαγωγικά είδη το 2013 ήταν τα σπαράγγια, οι τομάτες, τα αγγούρια και οι πιπεριές με κύρια χώρα προορισμού τη Γερμανία.

Διάγραμμα 22: Ελληνικές εξαγωγές φρούτων και λαχανικών (ποσότητες σε τόνους), περίοδος 2009-2013



Πηγή: FAOSTAT

Όπως προκύπτει από τα στοιχεία του Πίνακα 8 που ακολουθεί, μεταξύ των τρίτων χωρών η αγορά της Ρωσίας απορροφούσε, στο διάστημα της τριετίας 2011-2013, τις μεγαλύτερες ποσότητες κάποιων νωπών φρούτων και λαχανικών όπως τα κεράσια και οι φράουλες (ποσοστό 74% περίπου), τα βερίκοκα (52%), τα ακτινίδια (50%), τα ροδάκινα και τα νεκταρίνια (με ποσοστά 54% και 45% αντίστοιχα) και τα αγγούρια (60%), συνολικής αξίας της τάξεως των 90 εκατ. ευρώ περίπου.

Σύμφωνα με την ICAP (2012) ο προσανατολισμός αυτός, μετά την επιβολή του εμπάργκο στην αγορά της Ρωσίας, αποτέλεσε πλήγμα στην εξωστρέφεια του κλάδου ως προς τα αναφερόμενα προϊόντα, επηρεάζοντας αρνητικά τις τιμές και τον κύκλο εργασιών των επιχειρήσεων, οι οποίες αναζητούν διέξοδο σε υπάρχουσες, αλλά και νέες αγορές.

Ως συνέπεια των ανωτέρω, ήδη καταγράφονται κάποιες προσπάθειες διείσδυσης σε αγορές ορισμένων τρίτων χωρών, όπως η Σαουδική Αραβία και οι χώρες του Κόλπου, αποβλέποντας κυρίως στην αντιμετώπιση του αυξημένου κόστους μεταφοράς και στην επιμήκυνση του χρόνου παράδοσης των φορτίων, σε σχέση με τα δεδομένα της Ρωσικής αγοράς (IOBE, 2011). Συνεπώς, η ανάγκη διατήρησης των αγορών των προϊόντων (ΕΕ-28, τρίτες χώρες) και κυρίως οι δράσεις υποστήριξης της πρόσβασης σε νέες αγορές αποτελούν κρίσιμες προτεραιότητες της στρατηγικής για την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας του κλάδου.

Πίνακας 8: Παραγωγή και εξαγωγές ορισμένων οπωροκηπευτικών (Μέσοι όροι τριετίας 2011-2013)

Προϊόντα	Παραγωγή (1000tn)	Εξαγωγές εκτός ΕΕ-28		Εξαγωγές προς Ρωσία			
		Ποσότητα (1000tn)	Αξία (εκατ.€)	Ποσότητα		Αξία	
				(1000tn)	Ποσοστό (% εκτός ΕΕ-28)	(εκατ. €)	Ποσοστό (% εκτός ΕΕ-28)
Φρούτα							
Πορτοκάλια	831,4	96,8	35,5	1,2	1,2	0,6	1,8
Ροδάκινα	526,7	49,2	38,2	26,7	54,2	23,3	61
Νεκταρίνια	102,6	25,6	17,9	11,4	44,6	9,1	51,1
Βερίκοκα	82,7	4,5	3,9	2,3	51,5	2,3	60,7
Κεράσια	48,8	6	9,4	4,4	73,6	6,8	72,3
Φράουλες	43,2	18,5	26,7	13,6	73,7	20,5	76,7
Επιτρ. Σταφύλια	233,4	5,4	5,5	0,5	8,6	0,4	7,2
Πεπόνια	122,1	0,1	0,1	0	0	0	0
Καρπούζια	593,9	10,3	2,7	0	0,1	0	0,3
Ακτινίδια	154,4	57,2	42,7	28,8	50,3	23,9	56
Κηπευτικά							
Τομάτες	1.111,60	1,6	1,2	0	2,1	0	2,4
Αγγούρια	152,2	3,9	4	2,3	59,5	2,9	73,9
Πιπεριές	148,4	1,3	0,9	0	0,1	0	0,3
Μελιτζάνες	75	0,2	0,1	0	1	0	1,5
Λάχανα	183,8	0	0	0	5,4	0	4,6

Πηγή: European Commission, Fruit and vegetables sector: production and exports to Russia, September 2014

Τα τελευταία έτη η αξία των εξαγωγών οπωροκηπευτικών παρουσιάζει αυξητική τάση. (Πίνακας 9) Αυτό οφείλεται αφενός στην προσπάθεια των παραγωγών μας να εκσυγχρονίσουν τις καλλιεργητικές μεθόδους και να παράγουν προϊόντα υψηλής ποιότητας και προστιθέμενης αξίας και αφετέρου στην εξαγωγική στροφή της χώρας με αναδιάρθρωση και εκμοντερνισμό των τυποποιητικών εγκαταστάσεων και συσκευασίας.

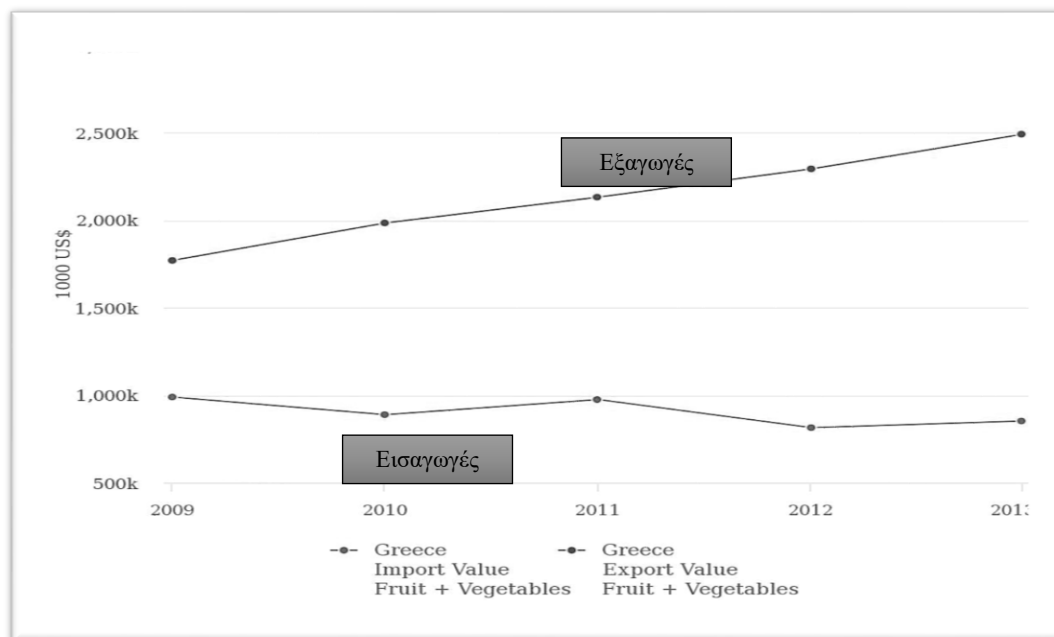
Αυτοί οι παράγοντες βοήθησαν ώστε να βελτιωθεί η ανταγωνιστικότητα των προϊόντων και η εισαγωγή τους στα ράφια των καταστημάτων λιανικής πώλησης. Βέβαια για να μπορέσουν τα προϊόντα μας μακροπρόθεσμα να αντέξουν στον όλο αυξανόμενο ανταγωνισμό θα πρέπει να γίνουν σημαντικά βήματα μείωσης του κόστους παραγωγής, βελτίωση των οργανοληπτικών χαρακτηριστικών τους και παραγωγή πιστοποιημένων προϊόντων αναγνωρίσιμων από το ευρύ καταναλωτικό κοινό. (Διάγραμμα 23)

Πίνακας 9: Αξία Εισαγωγών - Εξαγωγών οπωροκηπευτικών (1000 US\$), περίοδος 2009-2013

Έτος	Εισαγωγές	Εξαγωγές
2009	988.820	1.770.184
2010	888.033	1.984.540
2011	974.388	2.132.294
2012	813.835	2.293.875
2013	851.755	2.492.480

Πηγή: FAOSTAT, Ίδια Επεξεργασία

Διάγραμμα 23: Εξωτερικό εμπόριο φρούτων και λαχανικών (1000 US\$), περίοδος 2009-2013



Πηγή: FAOSTAT

Κεφάλαιο 3

Πολιτικές Στον Τομέα Των Νωπών Οπωροκηπευτικών

Με τη Συνθήκη της Ρώμης το 1957 και την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας, ο μοναδικός τομέας για τον οποίο διαμορφώθηκε και αναπτύχθηκε μια ιδιαίτερη παρεμβατική πολιτική ήταν ο αγροτικός τομέας. Η επισιτιστική ανεπάρκεια που ταλάνιζε την Ευρώπη τόσο κατά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο όσο και μετέπειτα σε συνάρτηση με την ίδρυση της κοινής αγοράς που θα περιλάμβανε τα αγροτικά προϊόντα, δικαιολογούν το ενδιαφέρον των ιδρυτικών μελών της ΕΟΚ να στηρίζουν την αγροτική παραγωγή και τη ρύθμιση των αγροτικών αγορών με την ταυτόχρονη κατάργηση των εθνικών μηχανισμών παρέμβασης.

Την περίοδο ίδρυσης της ΕΟΚ η γεωργία ήτανε μια από τις πιο σημαντικές δραστηριότητες σε σχέση με την απασχόληση, την συμμετοχή στο ΑΕΠ και το διεθνές εμπόριο. Αυτοί οι παράγοντες δημιούργησαν την ανάγκη για την εξασφάλιση ικανοποιητικών εισοδημάτων στους αγρότες των οποίων η πρόσοδος παρουσίαζε μειώσεις. Επιπλέον η ανεπάρκεια τροφίμων έπρεπε να αντιμετωπιστεί με την εξασφάλιση σταθερού και επαρκούς εφοδιασμού των κατοίκων σε βασικά είδη διατροφής και κυρίως να υπάρξει επάρκεια τροφίμων.

Η αδήριτη ανάγκη να δημιουργηθεί ειδική πολιτική για τον αγροτικό τομέα οφείλεται εν πολλοίς στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της γεωργικής δραστηριότητας έναντι των άλλων τομέων της οικονομίας. Η ιδιαιτερότητα των προϊόντων της αγροτικής παραγωγής, οι εδαφοκλιματικοί παράγοντες και η διακύμανση του εφοδιασμού των αγορών με αγροτικά προϊόντα δημιουργούν επιπτώσεις τόσο στους παραγωγούς όσο και στους καταναλωτές και διαμορφώνουν σοβαρούς λόγους που δικαιολογούν τη δημόσια παρέμβαση στον αγροτικό τομέα.

3.1 Η Εξέλιξη Της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής

Στην Συνθήκη της Ρώμης αποτυπώθηκαν οι προτεραιότητες των έξι ιδρυτικών μελών της ΕΟΚ σχετικά με την πολιτική που ήθελαν να ακολουθήσουν στον αγροτικό τομέα. Η ανάγκη θέσπισης μιας Κοινής Αγροτικής Πολιτικής μονοπώλησε σχεδόν την ατζέντα εκείνης της εποχής και οι τότε αποφάσεις, οι οποίες αποτυπώνονται στα άρθρα 33 ως 38 της Συνθήκης της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, βρίσκουν εφαρμογή μέχρι και σήμερα. Το 1958, στη διάσκεψη της Stessa, οριστικοποιήθηκαν οι βασικές αρχές που διέπουν την ΚΑΠ και οι οποίες περιλάμβαναν την ενοποίηση της αγοράς με τη θέσπιση κοινών γεωργικών τιμών, την ελεύθερη διακίνηση των αγροτικών προϊόντων στο εσωτερικό της κοινότητας, στην εφαρμογή μέτρων ώστε η αξία των εισαγόμενων προϊόντων να μην είναι ανταγωνιστική των κοινοτικών προϊόντων, ενίσχυση των προς εξαγωγή κοινοτικών προϊόντων και τέλος συλλογική οικονομική διαχείριση των δαπανών από την εφαρμογή της κοινής αγροτικής πολιτικής από πόρους της ΕΟΚ.

Έτσι το 1962 η ΚΑΠ τίθεται σε εφαρμογή με κύριο στόχο την αύξηση των εισοδημάτων των παραγωγών και την ομαλή λειτουργία και εφοδιασμό της αγοράς με αγροτικά προϊόντα.

Τα σημαντικότερα εργαλεία που εισήγαγε η ΚΑΠ εκείνη την περίοδο ήταν κυρίως:

- Εξασφάλιση μιας κατώτατης τιμής ή τιμή παρέμβασης για τους παραγωγούς γεωργικών προϊόντων, όταν και εφόσον οι τιμές της αγοράς έπεφταν κάτω από ένα συγκεκριμένο επίπεδο. Κατ' αυτόν τον τρόπο εξασφαλιζόταν το γεγονός ότι ο παραγωγός θα λάμβανε, με τη διάθεσή του προϊόντος, έστω αυτή την ελάχιστη τιμή.
- Μια τιμή βάσης ή ανώτερη τιμή για τους παραγωγούς και συνάμα λογική για τους καταναλωτές.
- Αντισταθμιστικές εισφορές που εισπράττονται στα σύνορα της ΕΟΚ κατά την εισαγωγή προϊόντων παρομοίων με αυτά που παράγονταν εντός της κοινότητας, ώστε να μην υπάρχει ανταγωνισμός.
- Εξαγωγικές ενισχύσεις για την προώθηση του εξαγωγικού εμπορίου.

Έτσι οι καταναλωτές προμηθεύονταν γεωργικά προϊόντα σε λογικές τιμές, οι παραγωγοί είχαν εξασφαλισμένη τη διάθεση της παραγωγής τους και το εισόδημά τους, οι διακυμάνσεις των τιμών ήταν ελεγχόμενες και ο εφοδιασμός της αγοράς διασφαλισμένος.

Τέλος του '60 η εφαρμογή της ΚΑΠ δημιουργούσε πλεονάσματα με αποτέλεσμα τη διόγκωση των δαπανών για να καλυφθεί η ψαλίδα από την πώληση των προϊόντων σε χαμηλές τιμές ενώ είχαν αγοραστεί σε υψηλές κοινοτικές τιμές. Το Σχέδιο Mansholt το οποίο υποβλήθηκε το 1968 και υιοθετήθηκε το 1972 είχε ως σκοπό την αναδιάρθρωση της γεωργίας μετά το 1980. Στόχος του σχεδίου ήταν ο εκσυγχρονισμός των αγροτικών εκμεταλλεύσεων, είσοδος νέου ανθρώπινου δυναμικού στον τομέα, κίνητρα για έξοδο από το επάγγελμα των μεγάλης ηλικίας αγροτών, το εισόδημα των γεωργών να εξομοιωθεί με αυτό άλλων εργαζομένων σε άλλους κλάδους της οικονομίας, την εκπαίδευση του ανθρώπινου δυναμικού, την ίδρυση αγροτικών συνεταιρισμών και διάφορα διαρθρωτικά μέτρα για τις ορεινές και μειονεκτικές περιοχές των χωρών μελών.

Καθώς το κόστος εφαρμογής της ΚΑΠ αυξανόταν, παράλληλα αυξανόταν και οι επικριτές της. Τα πλεονάσματα συνέχισαν να υφίσταται καθώς ήταν η μόνη λύση για να αυξήσουν το εισόδημά τους οι παραγωγοί.

Ενώπιον αυτών των εξελίξεων το 1986 ξεκίνησαν οι συζητήσεις για τις προοπτικές της ΚΑΠ και η εισήγηση της Επιτροπής ονομάστηκε Πράσινη Βίβλος. Τα μέτρα που αποφασίστηκαν, εφαρμόστηκαν το 1988 με την καθιέρωση των μέγιστων εγγυημένων ποσοτήτων, την προαιρετική αγρανάπαυση, την στροφή προς άλλες καλλιέργειες και την πρόωρη συνταξιοδότηση. Παρόλες τις προσπάθειες δεν επιτεύχθηκαν τα αναμενόμενα αποτελέσματα για την αποκατάσταση της ισορροπίας της αγοράς και μπροστά στον κίνδυνο αποσταθεροποίησης των αγορών και του αγροτικού τομέα γενικότερα, αποφασίστηκε, το 1992, η αναμόρφωση της ΚΑΠ. Η αναθεώρηση αυτή της ΚΑΠ ονομάστηκε μεταρρύθμιση MacSharry. Οι σημαντικές αλλαγές που επιτεύχθηκαν αποσκοπούσαν στην εισαγωγή άμεσων ενισχύσεων ως αντίβαρο στις απώλειες του εισοδήματος των αγροτών εξαιτίας της μείωσης των τιμών. Επιπλέον καθιερώθηκαν αγροπεριβαλλοντικά κίνητρα, σύνδεση του αριθμού ζώων με την έκταση των βοσκοτόπων ή την εισαγωγή ποσοστώσεων, μέτρα πολυετούς δάσωσης αγροτικών εκτάσεων και κίνητρα για πρόωρη συνταξιοδότηση είτε με μεταβίβαση εκτάσεων σε άλλες αγροτικές εκμεταλλεύσεις είτε χρήση αυτών για άλλους σκοπούς.

Εξαιτίας όμως της μείωσης των επιδοτήσεων είχαμε και σημαντική μείωση του εισοδήματος των εμπλεκόμενων στην αγροτική παραγωγή με αποτέλεσμα το 1994 να εφαρμοσθούν αντισταθμιστικά μέτρα ή αλλιώς άμεσες ενισχύσεις προς τους αγρότες ώστε να μπορέσουν να εξασκούν το επάγγελμα. Οι επιδοτήσεις αυτές ονομάζονταν «αποσυνδεδεμένες άμεσες ενισχύσεις» και συνδεόταν με ορισμένα προϊόντα ή αριθμό ζώων.

Στο Βερολίνο, το Μάρτιο του 1999, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο ενέκρινε το πρόγραμμα δράσης για την περίοδο 2000-2006, γνωστό ως «Ατζέντα 2000» όπου εκτός των άλλων αποφασίστηκε η προτεραιότητα για μια ανταγωνιστική αγροτική παραγωγή στις εγχώριες και διεθνείς αγορές. Ειδικότερα ορίστηκαν κατευθυντήριες γραμμές σχετικά με την αύξηση των άμεσων πληρωμών προς τους αγρότες για αντιστάθμιση της απώλειας εισοδήματος, μείωση των θεσμικών τιμών για την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας της αγροτικής παραγωγής, φιλικότεροι προς το περιβάλλον τρόποι παραγωγής, βελτίωση της ποιότητας και της ασφάλειας των τροφίμων, συνολική αγροτική ανάπτυξη και δημιουργία εναλλακτικών εισοδημάτων στην ύπαιθρο.

Εκτός από την έγκριση της «Ατζέντας 2000», το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Βερολίνου είχε ζητήσει και την ενδιάμεση επανεξέταση της ΚΑΠ, όπου τελικά τον Ιούνιο του 2003 αποφασίστηκε η ριζική αναθεώρησή της. Η ενδιάμεση αναθεώρηση της ΚΑΠ του 2003 επιβλήθηκε από την ανάγκη αφενός μεν να περιοριστούν οι δαπάνες του κοινοτικού προϋπολογισμού για τη γεωργία ως το 2013, εν όψει και της μεγάλης διεύρυνσης της ΕΕ των «15», αφετέρου δε να προσαρμοστούν οι ενισχύσεις του αγροτικού τομέα στις επιταγές του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου (ΠΟΕ). Το νέο στοιχείο που εισήχθη ήταν μια νέα άμεση ενίσχυση στην οποία εντάσσονται περισσότερες σε αριθμό ενισχύσεις απ' αυτές του παρελθόντος και η οποία καταβάλλεται στους αγρότες ανεξάρτητα από το ύψος και το είδος της παραγωγής.

Αυτή η ενίσχυση ονομάστηκε Ενιαία Αποδεσμευμένη Ενίσχυση και για να εισπραχθεί από τους ενδιαφερόμενους θα έπρεπε αυτοί να τηρούν την κοινοτική νομοθεσία σχετικά με την προστασία του περιβάλλοντος, την σωστή διαβίωση των ζώων και την τήρηση της δημόσιας υγείας. Η υποχρέωση των παραγωγών για τήρηση των παραπάνω ονομάστηκε Πολλαπλή Συμμόρφωση.

Με την τέταρτη προγραμματική περίοδο 2007-13 πρώτη φορά στην ιστορία της ΚΑΠ μέρος των κονδυλίων του Πυλώνα Ι, που αφορούν τις άμεσες ενισχύσεις των αγροτών, μεταφέρονται στις δράσεις του Πυλώνα ΙΙ, που αφορούν τα έργα αγροτικής ανάπτυξης, δίνοντας έμφαση στα έργα ανάπτυξης των αγροτικών περιοχών της Ένωσης. Τα Κράτη – Μέλη λαμβάνουν την υποχρέωση να ορίσουν τις πολιτικές βάση τις ανάγκες που έχουν και συγχρόνως να συγχρηματοδοτήσουν τα Προγράμματα Αγροτικής Ανάπτυξης (ΠΑΑ).

Το Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης «Αλέξανδρος Μπαλτατζής», το οποίο εγκρίθηκε στις 29 Νοεμβρίου 2007 με απόφαση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής αποτελείται από 4 άξονες:

Πρώτος Άξονας: Μέτρα με στόχο την εκπαίδευση του εργατικού δυναμικού στον αγροτικό τομέα, στον εκσυγχρονισμό των εκμεταλλεύσεων, στη βελτίωση της ποιότητας των αγροτικών προϊόντων.

Δεύτερος Άξονας: Μέτρα που αποσκοπούν στην αειφορική χρήση της αγροτικής και δασικής έκτασης.

Τρίτος Άξονας: Μέτρα για την αναβάθμιση της υπαίθρου και της οικονομικής δραστηριότητας σε αυτή.

Τέταρτος Άξονας: Στρατηγικές για την ανάπτυξη των τοπικών κοινωνιών, συνέργειες και τοπικές δράσεις.

Η νέα Κοινή Αγροτική Πολιτική με περίοδο δράσης 2014-2020, αφήνει πίσω της ουσιαστικά το μέσο όρο των ενισχύσεων της τριετίας 2000-2002 που καταβάλλονταν με την προϋπόθεση ότι θα δηλωνότανε στο ΟΣΔΕ έκταση ίση με την μέση καλλιεργηθείσα έκταση της αναφερόμενης τριετίας.

Οι βασικές αρχές της νέας ΚΑΠ είναι η σταδιακή σύγκλιση για να επιτευχθεί στην επόμενη αναθεώρηση ενιαίο δικαίωμα για όλους τους παραγωγούς εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Επιπλέον επιτυγχάνεται απλοποίηση του τρόπου χορήγησης των ενισχύσεων με γνώμονα τη δίκαιη κατανομή και χορήγησή τους, την αύξηση της ανταγωνιστικότητας, τη μείωση του διοικητικού κόστους και την προστασία του περιβάλλοντος. Τέλος η σύσταση εθνικού φακέλου, ο οποίος θα περιέχει εθνικές αποφάσεις για τον τρόπο χορήγησης των ενισχύσεων με βάση την κατανομή και τον προϋπολογισμό που έχει ορισθεί για κάθε Κράτος – Μέλος.

Οι κύριοι στόχοι της νέας ΚΑΠ ,μπορούν να συνοψιστούν ως εξής:

- Βιώσιμη παραγωγή τροφίμων
- Αειφορική διαχείριση των φυσικών πόρων και του κλίματος
- Η ισόρροπη περιφερειακή ανάπτυξη
- Οι ενισχύσεις να χορηγούνται μόνο σε ενεργούς γεωργούς
- Πράσινη ενίσχυση δηλ. ενίσχυση περιβαλλοντικών επιδόσεων
- Δημιουργία και ανάπτυξη νέας οικονομικής δραστηριότητας (Νέοι Γεωργοί)
- Μείωση της διοικητικής γραφειοκρατίας με τη δημιουργία απλουστευμένου καθεστώτος μικροκαλλιεργητών
- Στόχευση συνδεδεμένων ενισχύσεων σε σημαντικούς τομείς με φθίνουσα παραγωγή.

3.2 Μεταρρυθμίσεις Του Τομέα Νωπών Οπωροκηπευτικών

Η Κοινή Οργάνωση Αγοράς (ΚΟΑ) για τα οπωροκηπευτικά δημιουργήθηκε το 1962 για να συμβάλει στη διαχείριση της παραγωγής και του εμπορίου των προϊόντων της τότε Ευρωπαϊκής Κοινότητας. Με την ένταξη της Ελλάδος, το 1981, στην τότε ΕΟΚ προσάρμοσε όλα τα εθνικά μέτρα κρατικής παρέμβασης

στην γεωργία με τις πολιτικές της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής (ΚΑΠ), όπως ήτανε άλλωστε υποχρέωσή της.

Τα φρέσκα οπωροκηπευτικά αποτελούν μια πλειάδα προϊόντων με σημαντική ανομοιογένεια μεταξύ τους και τα οποία ως επί το πλείστον είναι ευπαθή. Πάραυτα όμως είναι προϊόντα με ιδιαίτερο οικονομικό ενδιαφέρον για την Ελλάδα, εξαιτίας κυρίως του εξαγωγικού τους προσανατολισμού.

3.2.1 Κοινοτικό Καθεστώς Οπωροκηπευτικών 1^{ης} Περιόδου

Η Κοινή Οργάνωση Αγοράς εφαρμόζεται από το 1972 και από τότε έχουν συντελεστεί διάφορες τροποποιήσεις. Περιλάμβανε όλα τα φρέσκα οπωροκηπευτικά που παράγονται στην Ευρωπαϊκή Ένωση, εκτός από τις πατάτες. Προέβλεπε την στήριξη της αγοράς των νωπών οπωροκηπευτικών μέσω της απόσυρσης δηλ. την απομάκρυνση της πλεοναζουσών ποσοτήτων από την αγορά, για να μπορούν να επιτευχθούν αποδεκτές τιμές για τους παραγωγούς. Η Κοινή Οργάνωση Αγοράς βασιζόταν στον καθορισμό μιας βασικής τιμής βάση της οποίας διαμορφωνότανε οι τιμές, μια τιμή εξαγοράς την οποία κατέβαλλε το κράτος για τις ποσότητες που θα αποσύρονταν από την αγορά και μια τιμή αναγωγής βάση της οποίας υπολογιζότανε η τιμή εισόδου προϊόντων από τρίτες χώρες στην Κοινότητα. Επιπλέον ορίστηκε και μια τιμή απόσυρσης η οποία υπολογιζότανε από την τιμή εξαγοράς με προσαύξηση κατά 10%. Αυτή την τιμή την εισέπραττε ο παραγωγός αν και εφόσον η απομάκρυνση του προϊόντος από την αγορά γινότανε από Ομάδες Παραγωγών και όχι από το κράτος. Το κόστος της απόσυρσης κάλυπτε εξολοκλήρου το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Προσανατολισμού και Εγγυήσεων.

Οι ομάδες παραγωγών, ήτανε ως επί τω πλείστον οι αγροτικοί συνεταιρισμοί ήτανε ουσιαστικά οι διαχειριστές της απόσυρσης και δε μετείχαν στις συνεπαγόμενες δαπάνες (Κυριακού & Τσουραμάνης, 2004).

Ενώ για τα αποσυρόμενα προϊόντα υπήρχε πρόβλεψη για χρήσεις που δεν θα επηρέαζαν τη διαμόρφωση των τιμών στην αγορά αλλά η συνήθης κατάληξη ήταν η καταστροφή τους.

3.2.2 Κοινοτικό Καθεστώς Οπωροκηπευτικών 2^{ης} Περιόδου

Το 1997, με τον Κανονισμό 2200/96, ξεκινάει μια νέα περίοδος για την Κοινή Αγροτική Πολιτική η οποία διαρκεί μέχρι το 2007. Σε αυτή την περίοδο δράσης του κοινοτικού καθεστώτος οπωροκηπευτικών, η τυποποίηση των προϊόντων καθίσταται υποχρεωτική. Εξαίρεση υπάρχει μόνο για προϊόντα που διατίθενται απευθείας σε τοπικούς καταναλωτές. Υποχρεωτική τυποποίηση νοείται η απαγόρευση διακίνησης και εμπορίας των οπωροκηπευτικών σε οποιοδήποτε στάδιο. Ο παραγωγός έχει τη δυνατότητα να μεταφέρει μη τυποποιημένο προϊόν μόνο από το χωράφι στο συσκευαστήριο, όπου πραγματοποιείται η διαλογή του προϊόντος κατά ποικιλία και ποιοτική κατηγορία. Μόνο αυτά τα προϊόντα επιτρέπεται να πωληθούν στον χονδρέμπορο και από εκεί να διατεθούν στη λιανική πώληση. Προϊόντα κατώτερης ποιότητας, σύμφωνα με την κοινοτική νομοθεσία, είτε σαπίζουν στο χωράφι είτε καταστρέφονται χωρίς αποζημίωση.

Οι Οργανώσεις Παραγωγών (Ο.Π.) διαδραματίζουν πλέον σημαντικό ρόλο στην στήριξη της αγοράς, καθώς αποτελούν πλέον σημαντικό μέτρο της κοινοτικής πολιτικής. Τις οργανώσεις αυτές τις αποτελούν παραγωγοί που δεσμεύονται να παραδίδουν ολόκληρη την παραγωγή τους για να πωληθεί, εναρμονίζουν την παραγωγή τους προς τη ζήτηση της αγοράς, επιδιώκουν τη μείωση του λειτουργικού κόστους, προωθούν μεθόδους φιλικές προς το περιβάλλον και μεριμνούν για την απομάκρυνση ορισμένων ποσοτήτων προϊόντων από την αγορά όταν αυτό είναι αναγκαίο για την στήριξη των τιμών. Τα μέλη των Ο.Π. υποχρεούνται να καταβάλουν εισφορές για τη δημιουργία και διατήρηση ενός Επιχειρησιακού Ταμείου (Ε.Τ.) μέσω του οποίου χρηματοδοτούνται οι αποσύρσεις των προϊόντων και στο οποίο χορηγείται κοινοτική ενίσχυση ίση με το ποσό των καταβαλλόμενων χρηματικών εισφορών των μελών. Ενώ την περίοδο πριν το 1997 οι Ομάδες Παραγωγών λάμβαναν μια επιχορήγηση ίση με το 5% του τζίρου τους κατά τον πρώτο και δεύτερο χρόνο λειτουργίας τους, 4% τον τρίτο, 3% τον τέταρτο και 2% κατά τον πέμπτο χρόνο λειτουργίας τους, πλέον αυτή η επιχορήγηση αντικαταστάθηκε από τα Επιχειρησιακά Προγράμματα (Ε.Π.).

Τα τελευταία στόχευαν στη βελτίωση της ποιότητας, στην προώθηση των προϊόντων στις αγορές, στην αύξηση της εμπορικής αξίας των προϊόντων, σε υλοποίηση μεθόδων παραγωγής φιλικών προς το περιβάλλον κλπ.

Ακόμη με αυτό το καθεστώς το μέτρο της απόσυρσης προϊόντων περιορίστηκε δραστικά, ενώ μετά το 2008 καταργήθηκε τελείως. Επιπλέον καταργήθηκαν οι θεσμικές τιμές δηλ. βασική τιμή, τιμή εξαγοράς, τιμή αναγωγής. Οι τιμές απόσυρσης δεν προκύπτουν πλέον από τις θεσμικές τιμές αλλά είναι προκαθορισμένες ως απόλυτα μεγέθη για τουλάχιστον έξι έτη και οι τιμές αναγωγής έχουν υποκατασταθεί από τις τιμές εισόδου. Τέλος καταργήθηκαν και οι εξαγωγικές επιδοτήσεις.

3.2.3 Κοινοτικό Καθεστώς Οπωροκηπευτικών 3^{ης} Περιόδου

Στο Συμβούλιο Υπουργών Γεωργίας και Αλιείας στις 11 και 12 Ιουνίου 2007 επιτεύχθηκε πολιτική συμφωνία στην πρόταση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για τη μεταρρύθμιση του τομέα των οπωροκηπευτικών. Κεντρικό στοιχείο της μεταρρύθμισης ήταν η ένταξη και η προσαρμογή του τομέα στις ρυθμίσεις της νέας Κοινής Αγροτικής Πολιτικής. Οι νέες ρυθμίσεις εφαρμόστηκαν από τις αρχές του 2008.

Σε αυτή την περίοδο δόθηκε ιδιαίτερη βαρύτητα στην ενδυνάμωση του ρόλου των Οργανώσεων Παραγωγών (ΟΠ) του τομέα των νωπών φρούτων και λαχανικών. Οι ΟΠ έπρεπε να συμβάλλουν στην επίτευξη μιας ανταγωνιστικής παραγωγής, στην παραγωγή προϊόντων βάση των αναγκών και τη ζήτηση των αγορών, στην σταθεροποίηση του αγροτικού εισοδήματος, στη μείωση των διακυμάνσεων προσφοράς και ζήτησης, ενθάρρυνση της κατανάλωσης φρέσκων φρούτων και λαχανικών. Οι ΟΠ έχουν τη δυνατότητα να υλοποιήσουν Επιχειρησιακά Προγράμματα προκειμένου να βοηθήσουν τους παραγωγούς στον εκσυγχρονισμό και στην προσαρμογή στις απαιτήσεις των αγορών.

Η κοινοτική συμμετοχή δε μπορεί να υπερβαίνει το 4,1% της αξίας της παραγωγής που διακινείται μέσω των ΟΠ. Το ποσοστό υπάρχει η δυνατότητα να αυξηθεί στο 4,6% προκειμένου το επιπλέον 0,5% να χρησιμοποιηθεί στη διαχείριση διαφόρων κρίσεων.

Μέσω των επιχειρησιακών προγραμμάτων δίνεται δυνατότητα να χρηματοδοτηθούν δράσεις που αφορούν την αντικατάσταση ή αγορά μηχανολογικού εξοπλισμού και γενικότερα πάγιου κεφαλαίου, στην ανάπτυξη και την έρευνα, εκπαιδευτικά προγράμματα, στην ποιοτική αναβάθμιση των προϊόντων, σε επενδύσεις τυποποίησης, συσκευασίας και αποθήκευσης κ.α. Υποχρέωση κατά την εκπόνηση αυτών των προγραμμάτων είναι η υιοθέτηση μεθόδων ολοκληρωμένης διαχείρισης ή η υιοθέτηση μεθόδων βιολογικής γεωργίας, δηλ. δράσεις αγροπεριβαλλοντικές.

Σε σχέση με το παλαιό καθεστώς του Καν (ΕΚ) 2200/96 του Συμβουλίου οι ΟΠ έχουν στη διάθεσή τους μια σειρά συγχρηματοδοτούμενων μέτρων για την αντιμετώπιση των διαφόρων αυξομειώσεων στην αγορά. Το σημαντικότερο είναι ότι η απόσυρση καταργείται ως μέτρο κοινοτικής πρωτοβουλίας. Για το Κράτη – Μέλη, των οποίων οι ΟΠ εμπορεύονται ποσότητες μικρότερες του 20% της παραγωγής φρούτων και λαχανικών, η κοινοτική χρηματοδότηση των επιχειρησιακών προγραμμάτων θα ανέρχεται στο 60% των δαπανών του επιχειρησιακού προγράμματος για το συγκεκριμένο έτος. Τέλος σε περιοχές όπου ο βαθμός οργάνωσης των παραγωγών είναι ιδιαίτερα χαμηλός, το Κράτος – Μέλος μπορεί να χορηγήσει από εθνικούς πόρους επιπλέον χρηματοδότηση στα επιχειρησιακά ταμεία ίση με το 80% των εισφορών των μελών.

Γενικά θα μπορούσαμε να επισημάνουμε ότι η κοινοτική πολιτική στα οπωροκηπευτικά σε όλες τις περιόδους που αναλύθηκαν πιο πάνω, βασίζεται κυρίως στην υποχρεωτική τυποποίηση των παραγόμενων προϊόντων και στην ενδυνάμωση των Οργανώσεων Παραγωγών.

Κεφάλαιο 4

Ασφάλεια Προϊόντων

Διατροφής

Η εκβιομηχάνιση της γεωργίας και η εντατικοποίηση της παραγωγής, τις τελευταίες δεκαετίες, ανέδειξε σημαντικά προβλήματα που αφορούν την ασφάλεια των τροφίμων αλλά και την ποιότητα αυτών. Τα τελευταία χρόνια υπάρχει μια σημαντική στροφή του παραγωγικού μοντέλου καθώς όλο και περισσότεροι καταναλωτές αναζητούν τοπικά, παραδοσιακά, φρέσκα και ασφαλή προϊόντα.

Επιπλέον η αύξηση του βιοτικού επιπέδου καθώς και η ευαισθητοποίηση των καταναλωτών σε θέματα ποιότητας και ασφάλειας, έχουν συμβάλλει ώστε τα παραγόμενα προϊόντα να πρέπει να ανταποκρίνονται σε ορισμένες ποιοτικές προδιαγραφές οι οποίες διαμορφώνονται και επιβάλλονται από τις αρμόδιες αρχές.

Από την άλλη πλευρά, οι παραγωγοί αγροτικών προϊόντων και οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις πώλησης αντιλήφθηκαν έγκαιρα τη ζήτηση της αγοράς σε προϊόντα τοπικά και γενικά σε προϊόντα με ταυτότητα απέναντι στον ανταγωνισμό των πολυεθνικών προϊόντων. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα να αναδειχθούν προϊόντα περισσότερο ασφαλή, με πολιτισμική αναφορά και περισσότερο αποδεκτά από τους καταναλωτές.

Επιπλέον τα προβλήματα ασφάλειας τροφίμων και τα μεγάλα διατροφικά σκάνδαλα, όπως οι υψηλές συγκεντρώσεις υπολειμμάτων φυτοπροστατευτικών δραστικών ουσιών σε οπωροκηπευτικά, η σπογγώδης εγκεφαλοπάθεια των βοοειδών, το σκάνδαλο με τις διοξίνες κ.α. που ήρθαν στη δημοσιότητα τα τελευταία χρόνια, όπως και οι νέες τεχνολογίες που εφαρμόζονται στον τομέα των τροφίμων, ιδίως η γενετική τροποποίηση, κλόνισαν την εμπιστοσύνη των καταναλωτών σε σχέση με την ασφάλεια των τροφίμων. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα η βιομηχανία τροφίμων και οι μεγάλες αλυσίδες λιανεμπορίου να υιοθετήσουν διαδικασίες και πρότυπα διασφάλισης ποιότητας, ιχνηλασιμότητα και πιστοποίηση ολόκληρης της παραγωγικής διαδικασίας από τον αγρό μέχρι το πιάτο του καταναλωτή.

4.1 Η Σπουδαιότητα Των Φρέσκων Οπωροκηπευτικών Και Κατανάλωση

Τα νωπά φρούτα και λαχανικά είναι η ομάδα αγροτικών προϊόντων με το μεγαλύτερο ενδιαφέρον καθώς τα προϊόντα αυτά έχουν μικρή διάρκεια ζωής και υψηλή κατανάλωση απ' όλες τις ομάδες του πληθυσμού. Η επιστημονικά έρευνα έχει αναδείξει το σημαντικό ρόλο αυτών των προϊόντων στη διατροφή μας, λόγω των θρεπτικών στοιχείων που περιέχουν και τα οποία αποτελούν εξαιρετικές πηγές αντικαρκινικών και αντιοξειδωτικών παραγόντων. Σύμφωνα με επιστημονικές έρευνες, μια ισορροπημένη διατροφή πρέπει να περιλαμβάνει την κατανάλωση πέντε τουλάχιστον μερίδων φρούτων και λαχανικών την ημέρα. Συστήνεται για το γενικό πληθυσμό, σε όλα τα κράτη του κόσμου, ημερήσια κατανάλωση 400 γραμμαρίων ή περισσότερων φρούτων και λαχανικών.

Τα προϊόντα αυτά εμφανίζουν διάφορα μοναδικά χαρακτηριστικά. Κατ' αρχήν, η φθαρτότητα των φρέσκων φρούτων και λαχανικών αποτελεί εμπόδιο για την εφοδιαστική αλυσίδα αλλά και για τη διαχείριση της ποιότητας.

Η ποιότητα των φρέσκων προϊόντων εξαρτάται από τις περιβαλλοντικές συνθήκες, την εποχικότητα, την επάρκεια του παραγωγού και τη διαθεσιμότητα κατάλληλων εγκαταστάσεων για τη διατήρηση της φρεσκάδας των προϊόντων. Επιπλέον, εξαιτίας της ακαμψίας, τα φρέσκα προϊόντα είναι εύθραυστα και εύκολα χαράσσονται όταν έρχονται σε επαφή με αιχμηρές επιφάνειες. Η επαφή αυτή μπορεί επίσης να προκαλέσει βακτηριακή μόλυνση. (Doris & Marget, 2007)

Για τα φρούτα και λαχανικά, η ικανοποίηση και η αποδοχή από τον καταναλωτή είναι τα κλειδιά για την επιτυχία. Παράγοντες οι οποίοι μπορούν να επηρεάσουν την κατά κοινή ομολογία καλή ποιότητα των προϊόντων είναι η εύκολη πρόσβαση στον χώρο πώλησης, το εμπορικό σήμα του καταστήματος, η εξυπηρέτηση, η δοκιμή του προϊόντος στο χώρο του καταστήματος, η διαφήμιση και η προώθηση. (Mowat & Collins, 2000)

Τα χαρακτηριστικά των φρέσκων φρούτων και λαχανικών επηρεάζουν και τις απαιτήσεις στην μεταφορά, επηρεάζοντας την τιμή και βάζοντας εμπόδια στις συναλλαγές μεταξύ των συμβαλλόμενων μερών, εμπόρων και καταναλωτών, και της εφοδιαστικής αλυσίδας. (Zuurbier, 1999)

Οι καταναλωτές επιθυμούν προϊόντα ανώτερης ποιότητας, καθώς και μεγαλύτερη ποικιλία. Ακόμη, τους απασχολούν όλο και πιο έντονα ζητήματα σχετικά με την ασφάλεια των τροφών, την προστασία του περιβάλλοντος και γενικά μέθοδοι καλλιέργειας και παραγωγής που επιβαρύνουν λιγότερο το περιβάλλον.

Η ανησυχία των καταναλωτών σχετικά με την ασφάλεια και την ποιότητα των τροφίμων προκύπτουν από έναν συνδυασμό διαφόρων παραγόντων. Το αυξανόμενο εισόδημα και επομένως το μειούμενο μέρος του εισοδήματος που απαιτείται για την αγορά τροφίμων (Νόμος του Engel) οδηγεί τους Ευρωπαίους καταναλωτές στην αναζήτηση και στην αγορά ακριβότερων τροφίμων, με μεγαλύτερη ποικιλία και περισσότερη ευκολία. Καθώς αυξάνεται το εισόδημα οι Ευρωπαίοι τείνουν να καταναλώνουν λιγότερο προϊόντα δημητριακών και

πατάτας και στρέφονται στα φρούτα και τα λαχανικά. Το υψηλότερο εισόδημα και οι μεγαλύτερες απαιτήσεις διαμορφώνουν στους καταναλωτές μια περισσότερο επικριτική στάση αναφορικά με την ποιότητα των τροφίμων που αγοράζουν. (Μανίκας, 2009)

Τέλος για τους Έλληνες καταναλωτές η ποιότητα είναι ένα βασικό κριτήριο επιλογής και αγοράς κάποιων οπωροκηπευτικών. Επιπλέον είναι πιο ευαισθητοποιημένοι όσο αφορά την υγιεινή διατροφή εξαιτίας προφανώς της ιδιαίτερα διαφημισμένης μεσογειακής διατροφής σε συνάρτηση με την αφθονία προϊόντων στα ράφια των καταστημάτων λιανικής πώλησης.

4.2 Πρότυπα Για Την Ποιότητα Και Την Ασφάλεια Των Τροφίμων

Το έντονο ενδιαφέρον των καταναλωτών για φρέσκα και καλής ποιότητας προϊόντα ολοένα και αυξάνεται. Η υγιεινή και η ασφάλεια των τροφίμων παίζει πρωταρχικό ρόλο στη χάραξη πολιτικών των κυβερνήσεων και στις υγειονομικές υπηρεσίες, οργανισμούς, επιχειρήσεις που σχετίζονται με τρόφιμα.

Η ασφάλεια των τροφίμων σχετίζεται με παράγοντες που είναι βλαπτικοί για τα τρόφιμα και οι κίνδυνοι αυτοί είναι κυρίως βιολογική, χημικοί, φυσικοί. Εξαιτίας αφενός των πολυάριθμων διατροφικών σκανδάλων που ήρθαν στην επιφάνεια τα τελευταία χρόνια, και αφετέρου της αυξανόμενης ανησυχίας των καταναλωτών, δημιουργήθηκαν διάφορα πρωτόκολλα, πρότυπα και συστήματα διαχείρισης της ασφάλειας των τροφίμων από οργανισμούς τόσο διεθνείς όσο και εθνικούς, όπως και επαγγελματικές οργανώσεις. Στη συνέχεια γίνεται παράθεση των σημαντικότερων πολιτικών και προτύπων για την ασφάλεια και την ποιότητα των τροφίμων .

4.2.1 Codex Alimentarius (Κώδικας Τροφίμων)

Σε παγκόσμιο επίπεδο και στα πλαίσια του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών ο Οργανισμός Τροφίμων και Γεωργίας (Food and Agriculture Organization, FAO), ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας (World Health Organization, WHO) και ο Οργανισμός Παγκόσμιου Εμπορίου (World Trade Organization, WTO) συμφώνησαν σε ένα διεθνή κώδικα τροφίμων για την ασφάλεια τροφίμων, ο οποίος ονομάζεται Codex Alimentarius και εφαρμόζεται από το 1963.

Στόχος του Codex Alimentarius είναι η ασφάλεια τροφίμων και η προστασία της δημόσιας υγείας. Εμπεριέχει συγκεκριμένα πρότυπα για τα τρόφιμα, οδηγίες και συστάσεις για την υγιεινή. Η εφαρμογή του συμβάλει σημαντικά στην προστασία της υγείας των καταναλωτών, αλλά και στην ανάπτυξη του παγκόσμιου εμπορίου τροφίμων. Είναι ουσιαστικά η βάση για πολλά εθνικά πρότυπα και εφαρμόζεται σε 171 χώρες.

4.2.2 HACCP (Hazard Analysis Critical Control Points)

Ένα από τα πιο γνωστά συστήματα ασφάλειας τροφίμων είναι τα συστήματα HACCP, τα οποία συνδέονται με όλα τα στάδια παραγωγής και επεξεργασίας τροφίμων, αναγνωρίζοντας και εφαρμόζοντας όλα εκείνα τα μέσα ώστε να αποφευχθεί η επικίνδυνη παραγωγή τροφίμων.

Κυριότερος στόχος είναι η διασφάλιση της παραγωγής με ασφαλή τρόφιμα μέσω της πρόληψης αντί του ελέγχου της ποιότητάς τους και η πρακτική εφαρμογή του περιλαμβάνει όλους τους τύπους πιθανών κινδύνων που μπορούν να παρουσιαστούν είτε φυσικά είτε από το περιβάλλον είτε από λάθους χειρισμούς κατά τη διαδικασία επεξεργασίας τους.

Τα τελευταία χρόνια, το HACCP έχει αντικατασταθεί από το πρότυπο ISO22000:2005 το οποίο είναι ένα σύστημα διαχείρισης της ασφάλειας των τροφίμων που στόχο έχει να αναγνωρίσει και να αξιολογήσει όλους τους πιθανούς κινδύνους, να τους ελέγξει αποτελεσματικά και να προλάβει τυχόν

κινδύνους στα διάφορα στάδια της αλυσίδας τροφίμων έτσι ώστε να τους ελαχιστοποιήσει ή ακόμη και να τους εξαλείψει. Έτσι και μόνο έτσι παρέχεται η εγγύηση ότι τα τρόφιμα προς κατανάλωση είναι ασφαλή για τη δημόσια υγεία.

Μπορεί να εφαρμοστεί σε όλες τις επιχειρήσεις – οργανισμούς, οι οποίες σχετίζονται με οποιοδήποτε τρόπο με την τροφική αλυσίδα και επιθυμούν να υλοποιήσουν συστήματα για να επιτύχουν ασφαλή προϊόντα.

Η κύρια διαφορά του ISO22000 σε σχέση με το HACCP είναι ότι απαιτεί απ' όλους τους φορείς της αλυσίδας τροφίμων να διασφαλίζουν τις απαιτήσεις για ένα ασφαλές προϊόν.

4.2.3 EUREP G.A.P – GLOBAL G.A.P

Το 1997 μια ομάδα αποτελούμενη από τα 13 μεγαλύτερα καταστήματα λιανικής πώλησης (σουπερμάρκετ) ίδρυσαν το Euro – Retailer Produce Working Group (EUREP). Το 1999 δημιούργησαν ένα πρωτόκολλο αποτελούμενο από κανόνες και ρυθμίσεις ορθής γεωργικής πρακτικής και περιβαλλοντικής διαχείρισης, το οποίο ονομάστηκε EUREPG.A.P.

Το πρότυπο αφορά επιχειρήσεις που παράγουν φρέσκα φρούτα και λαχανικά. Έχει ως βάση τους κώδικες ορθής γεωργικής πρακτικής, τις αρχές του HACCP και την τήρηση των νομικών απαιτήσεων σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο, με σκοπό να διαμορφώνονται συνθήκες που οδηγούν σε παραγωγή ασφαλέστερων προϊόντων, σύμφωνα με τις απαιτήσεις των πελατών και των νομικών προδιαγραφών που ισχύουν και να εξασφαλίζεται η ιχνηλασιμότητα.

Το 2008, το EUREPG.A.P μετονομάστηκε σε GLOBALG.A.P , εφαρμόζεται σε πάνω από 80 χώρες, ενώ περισσότεροι από 100 ανεξάρτητοι πιστοποιητικοί φορείς παγκοσμίως έχουν διαπιστεύει για την πιστοποίηση του προτύπου GLOBALG.A.P. Με το πρότυπο GLOBALG.A.P μειώνεται ο κίνδυνος για την ασφάλεια τροφίμων στην παγκόσμια αγροτική παραγωγή και μειώνεται το κόστος συμμόρφωσης. Τέλος δημιουργείται αύξηση των σχημάτων Ολοκληρωμένης Διασφάλισης Φάρμας σε όλο τον κόσμο.

4.2.4 AGRO 2-1 & AGRO 2-2

Το Agro 2-1 , Διαχείριση Αγροτικού Περιβάλλοντος – Σύστημα Ολοκληρωμένης Διαχείρισης στη Γεωργική Παραγωγή, περιέχει τις αρχές πιστοποίησης και υλοποιείται σε κάθε αγροτική εκμετάλλευση ανεξάρτητα από την παραγωγική κατεύθυνση. Εάν μια εκμετάλλευση δείξει ενδιαφέρον να πιστοποιηθεί για την εφαρμογή του είναι υποχρεωμένη να διαμορφώσει πολιτικές και στόχους, λαμβάνοντας υπόψη τις νομικές απαιτήσεις, τις προδιαγραφές που ισχύουν για τα αγροτικά προϊόντα και τις πληροφορίες για τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις των ενεργειών της.

Το Agro 2-2 , Διαχείριση Αγροτικού Περιβάλλοντος – Σύστημα Ολοκληρωμένης Διαχείρισης στη Γεωργική Παραγωγή – Απαιτήσεις για την εφαρμογή στη φυτική παραγωγή, περιλαμβάνει τους γενικούς κανόνες ορθής γεωργικής πρακτικής και τα συνοδευτικά μέτρα άσκησης της γεωργίας με τρόπο φιλικό προς το περιβάλλον, για να παράγονται ασφαλή και ποιοτικά προϊόντα και να επιτυγχάνεται άριστη διαχείριση του φυσικού περιβάλλοντος. Ταυτόχρονα εξασφαλίζονται και καλύτερες συνθήκες για την ασφάλεια των καταναλωτών. Εφαρμόζεται ξεκινώντας από τον αγρό, την αποθήκευση, την τυποποίηση και την συσκευασία των προϊόντων.

4.2.5 ΠΟΠ & ΠΓΕ (Καν. 510/2006)

Τα προϊόντα Προστατευόμενης Ονομασίας Προέλευσης (ΠΟΠ) είναι αγροτικά προϊόντα ή τρόφιμα στα οποία αναγράφεται το όνομα μιας περιοχής και χρησιμοποιείται για την περιγραφή τους. Προέρχονται από συγκεκριμένη περιοχή και η ποιότητά τους ή κάποια ιδιαίτερα χαρακτηριστικά οφείλονται κυρίως στη γεωγραφική περιοχή όπου συγκεκριμένες εδαφοκλιματικές συνθήκες, καλλιεργητικές συνήθειες, τρόπος επεξεργασίας και συντήρησης του προϊόντος είναι μοναδικές και προσδιορίζουν το προϊόν. Για τα προϊόντα Προστατευόμενης Γεωγραφικής Ένδειξης (ΠΓΕ) ισχύει ότι και για τα ΠΟΠ με τη μόνη διαφορά ότι η επεξεργασία των προϊόντων μπορεί να γίνει και εκτός της γεωγραφικής περιοχής στην οποία παράγεται.

4.2.6 Ιχνηλασιμότητα

Η ανάγκη για ανάκτηση της εμπιστοσύνης των καταναλωτών, λόγω κυρίως των διαφόρων διατροφικών σκανδάλων, μέσω της πιστοποίησης για την ασφάλεια και την αξιοπιστία των προϊόντων που προορίζονται για τη διατροφή δημιούργησε τις προϋποθέσεις ώστε η Ευρωπαϊκή Ένωση να αναλάβει πρωτοβουλία και να συντάξει τους κανονισμούς (95/2001/EC & 178/2002/EC) που αφορούν στην εξασφάλιση της ποιότητας των τροφίμων και της ιχνηλασιμότητας αυτών.

Σύμφωνα με τον Διεθνή Οργανισμό Τυποποίησης ISO 8402:1994, η ιχνηλασιμότητα ορίζεται ως *«η ικανότητα ανίχνευσης του ιστορικού, της χρήσης ή και του τόπου όπου βρίσκεται μια οντότητα, με τη χρήση καταγεγραμμένων πληροφοριών»*. Ο ορισμός αυτός της ιχνηλασιμότητας ανανεώθηκε με την έκδοση της σειράς ISO 9000:2000, στον οποίο προστέθηκε η εξής σημείωση: *«εάν η οντότητα αναφέρεται σε προϊόν, η ιχνηλασιμότητα μπορεί να αναφέρεται στη προέλευση των πρώτων υλών και τμημάτων του προϊόντος, στο ιστορικό επεξεργασίας και διανομής, καθώς και στον εντοπισμό του προϊόντος μετά τη τελική του διάθεση»*.

Όσον αφορά στην ιχνηλασιμότητα των τροφίμων, ο Κανονισμός 178/2002 της Ευρωπαϊκής Ένωσης, που βρίσκεται σε ισχύ από 01/01/2005, με τη δημιουργία της Ευρωπαϊκής Υπηρεσίας Ασφάλειας Τροφίμων, στοιχειοθετεί και προσδιορίζει τις κατευθυντήριες γραμμές και τους μηχανισμούς που πρέπει να ακολουθεί κάθε επιχείρηση που συμμετέχει στην εφοδιαστική αλυσίδα τροφίμων, προκειμένου να είναι εφικτή η ανίχνευση της πορείας των τροφίμων από τον παραγωγό μέχρι τον τελικό καταναλωτή: *«Δηλαδή η ιχνηλασιμότητα σε επίπεδο εφοδιαστικής αλυσίδας τροφίμων αναφέρεται στην ικανότητα ανίχνευσης και παρακολούθησης μιας τροφής, ενός σπόρου, ενός ζώου παραγωγού τροφής ή ενός συντηρητικού τροφής σε όλα τα στάδια παραγωγής, επεξεργασίας και διανομής τους μέχρι την πώληση του τελικού προϊόντος στον καταναλωτή»*.

Ο εν λόγω κανονισμός δεν επιβάλλει κάποια μεθοδολογία ιχνηλασιμότητας στις επιχειρήσεις και τις βιομηχανίες τροφίμων των χωρών – μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αλλά αντιθέτως επιτρέπει την επιλογή υιοθέτησης των μηχανισμών εκείνων που ταιριάζουν στη λειτουργία και στη στρατηγική της εκάστοτε επιχείρησης και που βέβαια καλύπτουν τις απαιτήσεις ιχνηλασιμότητας που έχουν οριστεί. Με βάση αυτόν τον άξονα, ο Διεθνής Οργανισμός Τυποποίησης (ISO) εξέδωσε το Διεθνές Πρότυπο ISO 22000:2005, το οποίο αποτελεί ένα Σύστημα Διαχείρισης της Ασφάλειας των Τροφίμων, που έχει ως στόχο τον αποτελεσματικό έλεγχο και την πρόληψη των κινδύνων στα διάφορα στάδια της αλυσίδας τροφίμων έτσι ώστε να ελαχιστοποιηθεί ή να μειωθεί σε αποδεκτά επίπεδα η παρουσία τους (Μανίκας, 2009).

Κεφάλαιο 5

Αλυσίδα Προσφοράς

Φρέσκων Αγροτικών

Προϊόντων Στην Ελλάδα

Τις τελευταίες δεκαετίες η απελευθέρωση σε μεγάλο βαθμό του εμπορίου έχει δώσει τη δυνατότητα διείσδυσης σε μεγαλύτερες και περισσότερες αγορές και ως εκ τούτου έχει δημιουργήσει ζωτικής σημασίας αλλαγές τόσο στην παραγωγή αγροτικών προϊόντων όσο και στη διακίνησή τους. Ο μεγάλος ανταγωνισμός των αγορών, η παραγωγή προϊόντων με μικρή διάρκεια ζωής και οι αυξανόμενες απαιτήσεις των καταναλωτών για προϊόντα ποιοτικά, οικολογικά κ.α. δημιούργησαν την τάση όλο και περισσότερες εταιρείες να επενδύουν στην αλυσίδα εφοδιασμού νωπών αγροτικών προϊόντων. Αυτό το γεγονός σε συνδυασμό με τη ραγδαία τεχνολογική ανάπτυξη και την μοντερνοποίηση των επικοινωνιών συνέβαλαν στην συνεχόμενη ανάπτυξη και αναδιαμόρφωση της εφοδιαστικής αλυσίδας φρέσκων φρούτων και λαχανικών. Στο παρόν κεφάλαιο θα αναλυθεί η εφοδιαστική αλυσίδα φρέσκων αγροτικών προϊόντων στην Ελλάδα.

5.1 Γενικές Έννοιες Για Την Αλυσίδα Προσφοράς Νωπών Οπωροκηπευτικών

Σύμφωνα με τη διαθέσιμη βιβλιογραφία, γενικά ως εφοδιαστική αλυσίδα ορίζεται κατά κύριο λόγο η κατευθυντήρια μέθοδος και ο τρόπος οργάνωσης, που αποσκοπεί να διαμορφώσει ένα πλαίσιο ως προς τη μετακίνηση των προϊόντων και τη μετάδοση των πληροφοριών εντός των επιχειρήσεων. Όσον αφορά την διαχείριση της Εφοδιαστικής Αλυσίδας βασίζεται μέσα στο παραπάνω πλαίσιο όπου επιθυμεί να πραγματοποιήσει, να συνδέσει και να συντονίσει τις δραστηριότητες των φυσικών προσώπων και των επιχειρήσεων που πραγματοποιούνται από τα επικείμενα δίκτυα διανομής. Έτσι ως προς τα φυσικά πρόσωπα, πρόκειται για τους πελάτες και τους προμηθευτές που συνδέονται με μία συγκεκριμένη επιχείρηση (Trienekens et al, 2008).

Ειδικότερα με τον όρο Εφοδιαστική Αλυσίδα χαρακτηρίζεται εκείνη η επιστημονική μέθοδος που δραστηριοποιείται γύρω από τη διαμόρφωση, την παρακολούθηση και την επίτευξη της ροής των προϊόντων. Η ροή αυτή αρχίζει από τους προμηθευτές, συνεχίζει στην παραγωγική διαδικασία ή μεταποίηση από την πλευρά της επιχείρησης και φτάνει στον άμεσο και τελικό πελάτη που θεωρείται ο καταναλωτής του εκάστοτε προϊόντος (Wilson, 2000).

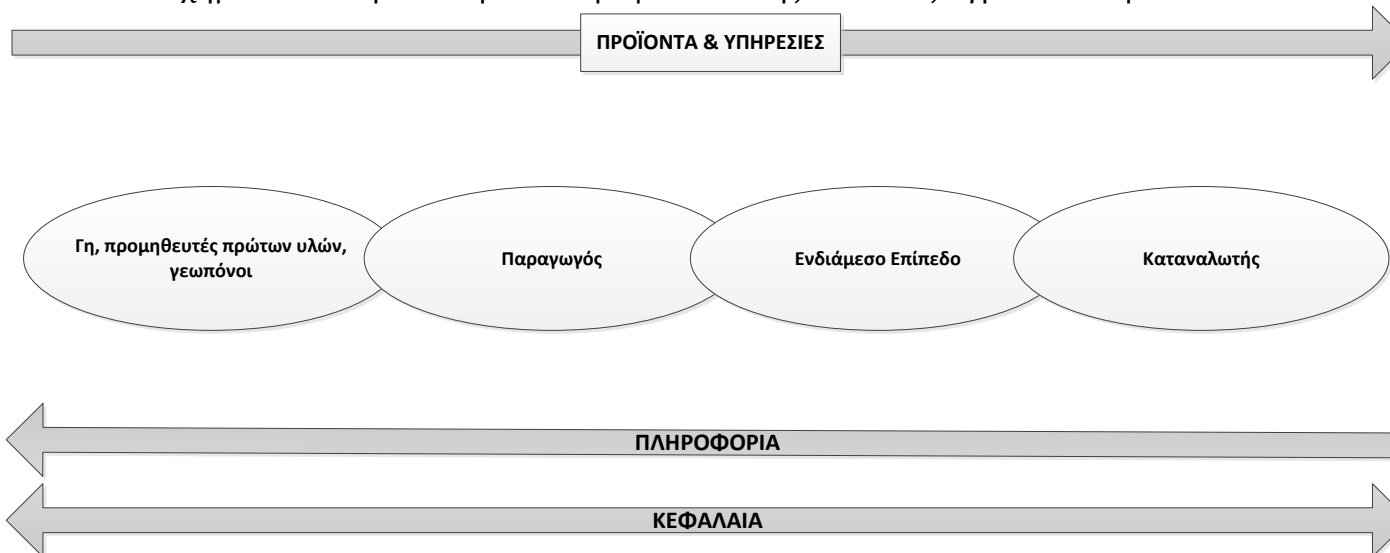
Επιπλέον μπορούμε να πούμε ότι η Εφοδιαστική Αλυσίδα θεωρείται ως η στρατηγική μέθοδος διαχείρισης των υλικών, της μετακίνησης των πρώτων υλών, των εξαρτημάτων και των τελικών προϊόντων σε αποθηκευτικούς χώρους εντός της επιχείρησης. Θεωρείται εκείνη η διαδικασία της διαχείρισης των καναλιών του μάρκετινγκ, που επιτυγχάνεται έτσι ώστε τα τρέχοντα και μελλοντικά κέρδη να αυξηθούν όσο το δυνατόν περισσότερο μέσα από την λήψη όλο και περισσότερων παραγγελιών βάσει των αρχών της διατήρησης του συνολικού κόστους (Taylor, 2006).

Όσο αφορά την εφοδιαστική αλυσίδα νωπών αγροτικών προϊόντων αυτή περιλαμβάνει όλα εκείνα τα στάδια που παρεμβάλλονται ανάμεσα στην πρωτογενή παραγωγή και την τελική κατανάλωση. Το κύριο στοιχείο που χαρακτηρίζει την αλυσίδα προσφοράς αυτών των προϊόντων είναι η διατηρησιμότητά και η ευπάθειά τους. Από την συγκομιδή του προϊόντος πρέπει αυτό τάχιστα να διακινηθεί κατά μήκος της αλυσίδας προσφοράς υπό ελεγχόμενο περιβάλλον και ανεξάρτητα από την τιμή που θα διαμορφωθεί στην αγορά. Γρήγορη διανομή μέσω μιας συνεχόμενης αλυσίδας ψύξης είναι προϋπόθεση για την αποφυγή αλλοιώσεων των προϊόντων (Karkkainen, 2003). Ο παράγοντας ευπάθεια υποδηλώνει την ανάγκη για ολοκληρωμένο έλεγχο και σχεδιασμό της εφοδιαστικής αλυσίδας, μέσω της καθετοποίησης των σταδίων, από τον παραγωγό μέχρι τον τελικό διακινητή για να μπορέσει να φτάσει το προϊόν στον καταναλωτή στην επιθυμητή ποιότητα (Hammoudi, Hoffmann & Surry, 2009). Μια γενική αποτύπωση της αλυσίδας προσφοράς των αγροδιατροφικών προϊόντων θα μπορούσε να είναι αυτή που απεικονίζεται στο σχήμα 1

Η δομή της εφοδιαστικής αλυσίδας του αγροδιατροφικού τομέα πρέπει να βασίζεται σε στρατηγικές συμμαχίες για να μπορεί παραμένει επαρκής και να ανταποκρίνεται στον έντονο ανταγωνισμό. Τόσο οι λιανοπωλητές όσο και οι παραγωγοί δουλεύουν, όχι με τη λογική της απλής επαγγελματικής σχέσης, αλλά με την προοπτική διαχείρισης και ανάπτυξης ομάδας επαφών ως επαγγελματικό εφόδιο (White, H.M.F., 2000).

Η συνεχής επικοινωνία και ανατροφοδότηση μεταξύ των μελών της εφοδιαστικής αλυσίδας του αγροδιατροφικού τομέα προωθεί τη βελτίωση του και συμβάλλει στη μείωση των λαθών, διασφαλίζοντας μια σταθερή ροή πληροφορίας. Το γεγονός ότι υπάρχει αξιόπιστη πληροφορία που ρέει κατά μήκος της εφοδιαστικής αλυσίδας αναφορικά με τη συμπεριφορά του καταναλωτή, συμβάλλει στη μεταβολή μιας νέας αγροτικής βιομηχανίας από ένα μονομερή παραγωγικό προσανατολισμό σε έναν ολόκληρης της εμπορικής αλυσίδας, ενισχύοντας την ευελιξία της παραγωγής και της συνέχισής της (Mowat, A., Collins, R., 2000).

Σχήμα 1: Γενική Αναπαράσταση Εφοδιαστικής Αλυσίδας Αγροτικών Προϊόντων



Γη – Πρώτες ύλες: Είναι ο πρώτος κρίκος της αλυσίδας. Συμπεριλαμβάνει προμηθευτές πρώτων υλών και τη Γη.

Παραγωγή: Με τους διαθέσιμους πόρους και τη τεχνογνωσία που έχουν στη διάθεσή τους παράγουν προϊόντα για να τα διαθέσουν στους καταναλωτές.

Ενδιάμεσο επίπεδο: Τυποποίηση, επεξεργασία, συσκευασία, σήμανση, αποθήκευση, μεταφορά και διανομή.

Καταναλωτές: Ο τελευταίος κρίκος της αλυσίδας είναι ο καταναλωτής που αγοράζει το προϊόν. Είναι αυτός που επηρεάζει τη ζήτηση και είναι σε αλληλεπίδραση με τους υπόλοιπους κρίκους.

Πηγή: Burt, D., Dobler, D., & Starling, S. (2003),

Η ύπαρξη επαφών με πολλαπλούς παρόχους εγγυάται την ευελιξία και την ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ των εταιρών. Όταν ένας εταίρος δεν είναι διαθέσιμος να παράσχει την ζητούμενη υπηρεσία, κάποιος άλλος μπορεί να το κάνει τη δεδομένη στιγμή βελτιστοποιώντας τη χρήση της εργασίας και των μηχανών σε όλα τα στάδια της αλυσίδας εφοδιασμού (White, H.M.F., 2000). Η απόδοση των υπηρεσιών της εφοδιαστικής αλυσίδας του αγροδιατροφικού τομέα βασίζεται στις αρχές της ποιότητας, η οποία καθορίζει τις προδιαγραφές των προϊόντων και την ακριβή τήρηση του αποθέματος. Η επαγγελματική διαχείριση αλλά και παρουσίαση των σχετικών δεδομένων μπορεί να οδηγήσει σε πιο δυνατούς δεσμούς, αυξημένη εταιρική αξιοπιστία και μακροχρόνιο κέρδος κατά μήκος της εφοδιαστικής αλυσίδας (Aghazadeh S.M., 2004).

5.2 Ιδιαιτερότητες Των Νωπών Αγροτικών Προϊόντων

Τα νωπά φρούτα και λαχανικά έχουν σημαντική πεπερασμένη διάρκεια ζωής, άρα και ευπάθεια, με αποτέλεσμα να απαιτούν ιδιαίτερη διαχείριση και φροντίδα ώστε να μπορέσει το προϊόν να φτάσει στο τραπέζι του καταναλωτή. Η μεταφορά αυτών των προϊόντων είναι ένα περίπλοκο θέμα. Και είναι περίπλοκο διότι τα οπωροκηπευτικά έχουν διαφορετικές απαιτήσεις, αλλά και περίοδο διατηρησιμότητάς. Αυτό αντανακλά στην αλυσίδα προσφοράς όπου απαιτείται λεπτομερής σχεδιασμός και προγραμματισμός εκ μέρους των υπευθύνων.

Όλα τα φρέσκα φρούτα και λαχανικά είναι ζωντανά προϊόντα και η διάρκεια ζωής τους παρατείνεται και μετά την συγκομιδή, όπου συντελούνται σημαντικές διεργασίες και μεταβολικές αλλαγές. Πρωταρχικό ρόλο στη μετασυλλεκτική συμπεριφορά όλων των νωπών οπωροκηπευτικών διαδραματίζει η αναπνοή η οποία είναι ένδειξη της μεταβολικής δραστηριότητας του προϊόντος μετά την συγκομιδή του, όπως επίσης και η απώλεια νερού που έχει την κύρια ευθύνη για την απώλεια βάρους, επηρεάζοντας έτσι άμεσα ή έμμεσα τη μεταβολή και άλλων ποιοτικών χαρακτηριστικών.

5.2.1 Αναπνοή

Ο ρυθμός της αναπνοής επηρεάζει σε μεγάλο βαθμό την αποθηκευτική ζωή και ποιότητα του προϊόντος. Κατά την παραμονή του φυτού στον αγρό η αναπνοή υποστηρίζεται από τα προϊόντα της φωτοσύνθεσης. Με την συγκομιδή του φυτού ή του φυτικού οργάνου η διαδικασία αυτή διακόπτεται και η αναπνοή συνεχίζεται από τα συσσωρευμένα υποστρώματα στο συγκομισμένο τμήμα (Bollen, Riden & Cox, 2007). Η σπουδαιότητα της αναπνοής στη μετασυλλεκτική ζωή των φυτικών οργάνων είναι τεράστια και ο ρυθμός αναπνοής μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως δείκτης του ιδανικού χρόνου συντήρησης των νωπών αγροτικών προϊόντων. Έτσι ο υψηλός ρυθμός αναπνοής συνεπάγεται ταχεία γήρανση και μικρή αποθηκευτική ζωή του προϊόντος, ενώ χαμηλοί ρυθμοί αναπνοής συνεπάγεται με μεγαλύτερη συντήρηση.

Ο ρυθμός αναπνοής αυξάνεται με την αύξηση της θερμοκρασίας, όμως από ένα μέγιστο σημείο θερμοκρασίας και πάνω ο ρυθμός αναπνοής μειώνεται ξαφνικά μέχρι του σημείου του θερμικού θανάτου του προϊόντος. Έτσι λοιπόν σε μια αποθήκη, για πρακτικούς λόγους κυρίως, είναι ιδανικό να μειώνεται η θερμοκρασία ώστε να μειώνεται και ο ρυθμός αναπνοής. Βέβαια θα πρέπει να λαμβάνεται υπόψη ότι ορισμένα φρέσκα αγροτικά προϊόντα είναι ευαίσθητα σε χαμηλές θερμοκρασίες και έτσι η θερμοκρασία στην αποθήκη δεν πρέπει να μειώνεται κάτω από ένα όριο π.χ. 10-12°C, ανάλογα τον ιστό.

Στην πλειοψηφία των οπωροκηπευτικών, κατά την αποθήκευση παρατηρείται μια τάση αύξησης της συγκέντρωσης του CO₂ και της υγρασίας και μείωση της συγκέντρωσης του O₂ στην ατμόσφαιρα της αποθήκης με συνέπεια να επηρεάζεται ο μεταβολισμός του προϊόντος. Η επίδραση της συγκέντρωσης του O₂ στο ρυθμό της αναπνοής εξαρτάται από το φυτικό είδος, την ποικιλία, την ωριμότητα του φυτικού οργάνου και την παρουσία ή όχι φύλλων. Η συγκέντρωση του CO₂ στην ατμόσφαιρα της αποθήκης επηρεάζει, επίσης, τον ρυθμό της αναπνοής.

Σε γενικές γραμμές, αύξηση της συγκέντρωσης του CO₂ προκαλεί μείωση του ρυθμού της αναπνοής, όμως σε μερικά είδη (π.χ. στους κονδύλους της πατάτας, και στους βολβούς του κρεμμυδιού) προκαλεί αύξηση. Ο έλεγχος της συγκέντρωσης του O₂ και του CO₂ χρησιμοποιείται κατά την αποθήκευση καρπών (κυρίως σε μήλα και αχλάδια και δευτερευόντως σε ακτινίδια, αβοκάντο, λωτούς και ρόδια) σε ελεγχόμενες ατμόσφαιρες, αλλά δεν εφαρμόζεται στα κηπευτικά εξαιτίας του υψηλού κόστους και της μικρής, συνήθως, διάρκειας αποθήκευσης των κηπευτικών. Κατ' εξαίρεση, μπορεί να γίνει αποθήκευση σε ελεγχόμενες ατμόσφαιρες για κηπευτικά όπως είναι το λάχανο ή το κρεμμύδι τα οποία μπορούν να αποθηκευτούν για μεγάλο χρονικό διάστημα, που μπορεί να ξεπερνά τους 6 μήνες (Yahia, 2009).

Τέλος ο τραυματισμός φυτών ή φυτικών οργάνων προκαλεί αύξηση στο ρυθμό αναπνοής, η οποία εξαρτάται από τη φύση και το μέγεθος του τραύματος και το περιβάλλον στο οποίο βρίσκεται ο ιστός. Όσο μεγαλύτερος είναι ο τραυματισμός, τόσο μεγαλύτερη είναι η αύξηση στο ρυθμό της αναπνοής και τόσο περισσότερος χρόνος απαιτείται για την επούλωση του τραύματος. Γι' αυτό το λόγο, είναι πάντοτε απαραίτητη η προσοχή κατά τους μετασυλλεκτικούς χειρισμούς των προϊόντων και πρέπει να αποθηκεύονται, κατά το δυνατόν, μόνο άθικτα προϊόντα με ελάχιστες μηχανικές ζημιές (Πάσσαμ, 2015)

5.2.2 Απώλεια Νερού

Μέσω της διαδικασίας της διαπνοής και όσο το φυτό βρίσκεται στον αγρό υπάρχει συνεχόμενη ροή νερού από το έδαφος, στις ρίζες και στο υπέργειο μέρος του φυτού όπου τελικά το νερό εξατμίζεται προς την ατμόσφαιρα. Η εξατμηση του νερού μεταξύ άλλων ρυθμίζει και τη θερμοκρασία του φυτού. Ωστόσο, με την συγκομιδή, η αντικατάσταση του νερού είναι αδύνατη, με αποτέλεσμα, αν ο ρυθμός απώλειας του νερού δεν επιβραδυνθεί, το προϊόν να χάσει σημαντικό ποσοστό του βάρους του, να αφυδατωθεί, να μαραθεί και να χάσει γρήγορα τη συνεκτικότητα και την υφή του, επομένως, να υποβαθμιστεί η

ποιότητά του. Στα νωπά οπωροκηπευτικά η απώλεια νερού μετά τη συγκομιδή καθορίζει σε μεγάλο βαθμό τη μετασυλλεκτική ζωή τους, γιατί τα προϊόντα αυτά παραμένουν φρέσκα για όσο διάστημα διατηρούν το περιεχόμενό τους σε νερό (Kays, 1991; Ben-Yehoshua & Rodon, 2003). Τα περισσότερα οπωροκηπευτικά έχουν περιεκτικότητα σε νερό 80-95% του νωπού βάρους τους και μια απώλεια υγρασίας έως 3-6% δημιουργεί συμπτώματα αφυδάτωσης. Κατά συνέπεια, η μείωση της απώλειας υγρασίας μετά την συγκομιδή θεωρείται βασικό στοιχείο μιας επιτυχούς αποθήκευσης.

Η θερμοκρασία και η σχετική υγρασία που επικρατεί μέσα στην αποθήκη επηρεάζουν την εξάτμιση του νερού από την επιφάνεια του φυτού κατά την αποθήκευση. Έτσι όσο πιο υψηλή είναι η θερμοκρασία αποθήκευσης τόσο υψηλότερη απώλεια νερού έχουμε.

Για να διατηρηθεί ομοιόμορφη η θερμοκρασία μέσα στην αποθήκη καθώς και για να απομακρυνθεί το αιθυλένιο, το CO₂ και το O₂ από το χώρο πρέπει να κυκλοφορεί ο αέρας. Η ταχύτητα του αέρα πρέπει να είναι τέτοια ώστε να απομακρύνεται τόσο η θερμότητα που παράγεται από την αναπνοή των προϊόντων όσο και η θερμότητα που εισέρχεται στην αποθήκη από το περιβάλλον (Βασιλακάκης, 2006). Ιδιαίτεροι χειρισμοί θα πρέπει να ακολουθηθούν στη ρύθμιση της ταχύτητας του αέρα στην αποθήκη. Εάν η ταχύτητα είναι πολύ χαμηλή, το προϊόν μπορεί να θερμανθεί λόγω μη αποτελεσματικής απομάκρυνσης της θερμότητας της αναπνοής, γεγονός που οδηγεί σε αύξηση της απώλειας του νερού, γιατί η διαφορά πίεσεως υδρατμών μεταξύ προϊόντος και αέρα αυξάνεται.

Η αποθήκευση των οπωροκηπευτικών σε υποβαρείς συνθήκες βοηθάει στην απομάκρυνση του αιθυλενίου και τη ρύθμιση της συγκέντρωσης του CO₂ και του O₂ στο περιβάλλον της αποθήκης.

5.2.3 Αιθυλένιο

Οι φυσιολογικές λειτουργίες των φυτικών ιστών επηρεάζονται από το αιθυλένιο και αυτό έχει ως αποτέλεσμα θετικές ή αρνητικές επιδράσεις στην ποιότητα των νωπών αγροτικών προϊόντων και στη μετασυλλεκτική τους ζωή. Επιπλέον, διαφορές συναντάμε μεταξύ των διαφόρων φυτικών ειδών και στην ένταση της ευαισθησίας του ιστού στην έκθεση στο αιθυλένιο. Οπότε η χρήση του αιθυλενίου ή η απομάκρυνσή του από τους αποθηκευτικούς χώρους διαδραματίζει σπουδαίο ρόλο στη ρύθμιση της ωρίμανσης και την επιμήκυνση της μετασυλλεκτικής ζωής των οπωροκηπευτικών. Έτσι π.χ. νωπά φρούτα και λαχανικά που εισάγονται από μακρινές χώρες συγκομίζονται από τους τοπικούς παραγωγούς πολύ νωρίτερα από το στάδιο ωρίμανσης, μεταφέρονται σε χώρους ελεγχόμενης ροής αιθυλενίου και καταλήγουν στο τραπέζι των καταναλωτών ως ώριμα προϊόντα. Ο έλεγχος του ρυθμού παραγωγής αιθυλενίου από τους φυτικούς ιστούς αποτελεί σημαντικό παράγοντα για τη μεγιστοποίηση της διάρκειας αποθήκευσης των νωπών φρούτων και λαχανικών.

5.2.4 Ωρίμανση – Γήρανση

Η γήρανση – ωρίμανση είναι το φυσικό αποτέλεσμα κάθε νωπού αγροτικού προϊόντος. Χαρακτηρίζεται από έντονη καταβολική δραστηριότητα που συνοδεύεται με υποβάθμιση της ποιότητας του προϊόντος και την οριστική απώλειά του με αποτέλεσμα να παύει να είναι πλέον βρώσιμο από τους καταναλωτές.

Από τα παραπάνω γίνεται αντιληπτό ότι ο σχεδιασμός μιας αποτελεσματικής αλυσίδας προσφοράς νωπών αγροτικών προϊόντων θα πρέπει να βασίζεται σε ένα εύρος γνώσεων όσο αφορά τα μεταφερόμενα προϊόντα και στη λήψη συγκεκριμένων μέτρων. Η οποιαδήποτε άλλωστε απώλεια της ποιότητας συνεπάγεται μείωση της τιμής διάθεσης και τελικά οικονομική ζημία για όλους τους εμπλεκόμενους.

5.3 Τμήματα Αλυσίδας Προσφοράς

Ιδανική πορεία και κατάληξη των φρέσκων φρούτων και λαχανικών θα ήτανε απευθείας από το χωράφι στο τραπέζι του καταναλωτή. Αντιλαμβάνεται όμως κανείς ότι αντικειμενικά αυτό είναι δύσκολο, καθώς τα αστικά κέντρα βρίσκονται σε απόσταση είτε μικρή είτε μεγάλη από την καρδιά της παραγωγικής δραστηριότητας, με αποτέλεσμα η αλυσίδα εφοδιασμού να πρέπει μειώσει την απόσταση με τον πιο αποτελεσματικό και αποδοτικό τρόπο. Μόνο με τον βέλτιστο συντονισμό όλων των εμπλεκόμενων μπορεί να επιτευχθεί αυτό το γεγονός. Στην συνέχεια θα αναφερθούμε στις διάφορες φάσεις της αλυσίδας προσφοράς των νωπών οπωροκηπευτικών.

5.3.1 Συγκομιδή

Στο τελικό στάδιο κάθε καλλιεργητικής διαδικασίας πραγματοποιείται η συλλογή των καρπών από το φυτό - δέντρο. Σύμφωνα με τον Burdon (1997) η τελική ποιότητα ενός προϊόντος διαμορφώνεται από το χρόνο της συγκομιδής και τους σωστούς χειρισμούς κατά την συγκομιδή ώστε να μπαίνουν οι σωστές βάσεις για τη διάθεση του προϊόντος στην σωστή ποιότητα. Τα φρούτα και λαχανικά θα πρέπει να συγκομίζονται εκείνο το χρονικό διάστημα κατά το οποίο το προϊόν βρίσκεται σε εκείνο το στάδιο ανάπτυξης που του επιτρέπει επαρκή εμπορική διάρκεια ζωής, λαμβάνοντας υπόψη το χρόνο που απαιτείται για τη διακίνησή του και ταυτοχρόνως να συνεχίζεται η ωρίμανσή του, έτσι ώστε όταν φτάσει στο καλάθι του καταναλωτή να βρίσκεται σε εκείνο το στάδιο ωρίμανσης που να ανταποκρίνεται στα ποιοτικά χαρακτηριστικά που αναμένουν οι καταναλωτές.

Μια κατηγορία φρούτων και λαχανικών είναι αυτά τα οποία συγκομίζονται ενώ βρίσκονται σε πρώιμο στάδιο ωρίμανσης και η διαδικασία της ωρίμανσης συνεχίζει να συντελείται κατά τη μεταφορά και κατά την αποθήκευση. Αυτά τα προϊόντα έχουν ως προτέρημα ότι επιμηκύνουν τη διάρκεια διατηρησιμότητάς τους και την εμπορική τους ζωή και αξία.

Η άλλη κατηγορία προϊόντων είναι αυτή όπου δεν ωριμάζουν μετά την συγκομιδή τους. Τα φρούτα και λαχανικά αυτής της κατηγορίας συγκομίζονται αφού φτάσουν στο στάδιο της πλήρους ωρίμανσης.

Τα προϊόντα που συλλέχθηκαν από τον αγρό μεταφέρονται με οχήματα στο συσκευαστήριο – τυποποιητήριο είτε τοποθετημένα σε τελάρα είτε χύδην. Βέβαια δε θα πρέπει να παραγνωρίζουμε το γεγονός, ότι κατά τη μεταφορά του προϊόντος από τον αγρό, υφίσταται σοβαρός κίνδυνος μηχανικής καταπόνησης και τραυματισμού του προϊόντος και τελικά υποβάθμιση της ποιότητας, γι' αυτό θα πρέπει να λαμβάνονται τα κατάλληλα μέτρα.

5.3.2 Τυποποίηση

Σύμφωνα με τον Καν.(Ε.Ε) 1148/2001 - ΚΥΑ 257543/2003 & ΦΕΚ 1122 Α/2003 τυποποίηση είναι η ταξινόμηση των νωπών οπωροκηπευτικών σε ποιοτικές κατηγορίες, Έξτρα – Κατηγορία Ι – Κατηγορία ΙΙ, με βάση τα πρότυπα εμπορίας που προβλέπονται από Κοινοτικούς Κανονισμούς . Τα πρότυπα αυτά εμπεριέχουν προδιαγραφές και αντικειμενικά κριτήρια, όπως ποικιλία, μέγεθος, σχήμα, χρωματισμό, βαθμό ωριμότητας, καθαρότητα, υγιεινή κατάσταση, οργανοληπτικά χαρακτηριστικά, ομοιογένεια, κλπ., είναι μόνο κάποιοι παράμετροι με βάση τις οποίες γίνεται η ποιοτική ταξινόμηση και κατάταξη των προϊόντων. Από το 2002 στη χώρα μας η τυποποίηση είναι υποχρεωτική για τα νωπά φρούτα και λαχανικά.

Η τυποποίηση είναι ο συνδετικός κρίκος μεταξύ παραγωγού, εμπόρου και καταναλωτή καθώς βοηθάει στην ανάπτυξη, βελτίωση και διαφάνεια των συναλλαγών και γενικότερα επιδρά θετικά στην οργάνωση της παραγωγής και εμπορίας των οπωροκηπευτικών. Επιπλέον η τυποποίηση είναι μια δυναμική διαδικασία, η οποία συνεχώς μεταβάλλεται προσαρμοζόμενη στις ανάγκες της αγοράς και τις απαιτήσεις του καταναλωτή.

Περιφρουρεί την υγεία των καταναλωτών, θέτοντας εκτός αγοράς προϊόντα υποβαθμισμένα, προσβεβλημένα από ασθένειες, παρέχοντα ξένες ύλες ή ορατά υπολείμματα.

Τα νωπά φρούτα και λαχανικά μεταφέρονται στο τυποποιητήριο οδικώς είτε μέσα σε πλαστικά ή ξύλινα τελάρα ή χύμα. Ιδανική μεταφορά είναι με τελάρα ή αλλιώς παραγωγικές κλούβες ώστε να προστατεύεται το προϊόν από την καταπόνηση και τους μικροτραυματισμούς. Με την παραλαβή του προϊόντος γίνεται και η διαλογή είτε χειρωνακτικά ή μηχανικά και τα προϊόντα διαχωρίζονται σε διάφορες κατηγορίες. Ταυτόχρονα επιδιώκεται απομάκρυνση όλων των ξένων στοιχείων τα οποία έχουν αναμιχθεί με τα νωπά φρούτα και λαχανικά και συντελείται γενικότερος καθαρισμός.

Έτσι με την τυποποίηση τα α' κατηγορίας προϊόντα προωθούνται προς συσκευασία ώστε να καταλήξουν στη διανομή και στο τραπέζι του καταναλωτή, ενώ τα β' κατηγορίας είτε θα πωληθούν σε μικρότερη τιμή είτε θα βρεθούν στη χωματερή. Στην συνέχεια τα προϊόντα προωθούνται για συσκευασία.

5.3.3 Συσκευασία

Τα νωπά φρούτα και λαχανικά συσκευάζονται κατά τέτοιο τρόπο στα μέσα συσκευασίας ώστε να είναι ανθεκτικά, καθαρά, απαλλαγμένα από φθαρτά υλικά, υγρασία και κάθε είδους προσβολές ώστε να φθάσουν στους τελικούς αποδέκτες σε άριστη κατάσταση. Επιπλέον η σωστή συσκευασία βοηθάει στο να μειωθεί ο χώρος που απαιτείται για την αποθήκευση και μεταφορά του προϊόντος με ταυτόχρονο οικονομικό όφελος για έμπορο και καταναλωτή. Σύμφωνα με τον Σιώμκο (1994) μια κατάλληλη συσκευασία οφείλει να προστατεύει και να ταυτοποιεί τα φρέσκα φρούτα και λαχανικά και να ικανοποιεί όλους τους εμπλεκόμενους, από τους παραγωγούς μέχρι τους καταναλωτές.

Τα υλικά συσκευασίας που χρησιμοποιούνται στην Ελλάδα είναι κυρίως:

- Χαρτοκιβώτια από κυματοειδές ή από συμπαγές χαρτόνι. Και τα δυο είδη χωρίζονται σε ανοικτού τύπου ή με καπάκι. Τα ανοικτά χρησιμοποιούνται συχνότερα καθώς έχουν μικρότερο κόστος, αλλά μειονεκτούν στο γεγονός ότι δεν έχουν μεγάλη αντοχή. Τα χαρτοκιβώτια με καπάκι προστατεύουν τα προϊόντα αλλά το κόστος είναι πιο υψηλό και είθισται να χρησιμοποιούνται για προϊόντα προστιθέμενης αξίας που πρόκειται κυρίως να εξαχθούν.

- Διχτυωτές τσάντες, εκτός από το χαμηλό κόστος το δίχτυ έχει το πλεονέκτημα να μην εμποδίζει την κυκλοφορία του αέρα, η οποία είναι μείζονος σημασίας για τα προϊόντα. Πάραυτα οι τσάντες δεν προσφέρουν προστασία σε χτυπήματα, στην έκθεση στο φως και τις μολύνσεις και προϊόντα τα οποία εμφανίζουν σημάδια φθοράς να γίνονται αμέσως αντιληπτά από τους καταναλωτές.

- Πλαστικές σακούλες οι οποίες είναι οικονομικές και επιδέχονται υψηλής ποιότητας εκτύπωση.

Σε περίπτωση που τα μέσα συσκευασίας είναι επαναχρησιμοποιούμενα, αυτά θα πρέπει να καθαρίζονται επιμελώς και να απολυμαίνονται. Οι καλούμενες παραγωγικές κλούβες που χρησιμεύουν να μεταφέρουν τα προϊόντα από το χωράφι στα συσκευαστήρια ή στον αποθηκευτικό χώρο, δεν επιτρέπεται να χρησιμοποιούνται για την εμπορία των προϊόντων.

Τέλος η συσκευασία δίνει τη δυνατότητα στον παραγωγό και τον έμπορο να επικοινωνήσει βασικά στοιχεία και πληροφορίες στο καταναλωτή όπως ημερομηνία παραγωγής και λήξης, σύσταση, χώρα ή περιοχή προέλευσης κλπ.

5.3.4 Σήμανση

Στην Ελλάδα ο πιο διαδεδομένος τρόπος σήμανσης για τα αγροτικά προϊόντα είναι οι ετικέτες, πάνω στις οποίες αναγράφονται όλες οι απαραίτητες πληροφορίες για τον συσκευαστή, τη φύση του προϊόντος, την προέλευση, τα

εμπορικά χαρακτηριστικά κ.α. Επιπλέον απόρροια πρόσφατων νομοθετικών ρυθμίσεων η ετικέτα περιλαμβάνει την ονομασία του προϊόντος, την καθαρή ποσότητα, τον τόπο προέλευσης και τις συνθήκες διατήρησης. Για τα προϊόντα που προέρχονται από άλλο κράτος, η σήμανση γίνεται στη γλώσσα της χώρας προέλευσης ή σε οποιαδήποτε άλλη γλώσσα ώστε να είναι κατανοητή από τους καταναλωτές της χώρας προορισμού.

Το κυρίαρχο πρόβλημα των αυτοκόλλητων ετικετών δεν είναι άλλο από το ότι η κόλλα επικάθεται πάνω στα προϊόντα και αφαιρείται με δυσκολία. Έτσι τα τελευταία χρόνια επιχειρείται σταδιακή αντικατάσταση από την τεχνολογία λέιζερ. Με τη νέα μέθοδο η σήμανση γίνεται στην επιδερμίδα, φλούδα των φρούτων και λαχανικών. Κατ' αυτόν τον τρόπο δεν αλλοιώνεται εσωτερικά το προϊόν και υπάρχει η δυνατότητα χάραξης μικροσκοπικών γραμμωτών κωδικών.

5.3.5 Αποθήκευση

Η αποθήκευση παίζει σημαντικό ρόλο στην αποτελεσματικότητα της αλυσίδας προσφοράς. Στο στάδιο αυτό τα προϊόντα διατηρούνται σε ειδικούς διαμορφωμένους χώρους όπου επικρατούν ελεγχόμενες συνθήκες. Σκοπός της αποθήκευσης των νωπών φρούτων και λαχανικών είναι η κάλυψη της συνεχούς ζήτησης και προσφοράς των προϊόντων π.χ. εφοδιασμός της αγοράς όλες τις εποχές του έτους και την εξασφάλιση σταθερότητας στις τιμές των προϊόντων.

Τα αίτια που οδηγούν στην αποθήκευση των αγροτικών προϊόντων είναι συνυφασμένα με την εμπορία αυτών. Έτσι σε κάποιες περιπτώσεις δε είναι δυνατή η διάθεση του προϊόντος την συγκεκριμένη χρονική στιγμή ελλείψει πελατών, η μεταφορά δεν είναι εφικτή, απαιτείται μεγαλύτερη ποσότητα από τον πελάτη για αγορά οπότε παραμένουν τα προϊόντα σε αναμονή έως ότου αυξηθεί ο όγκος των προϊόντων και τέλος σε κάποιες περιπτώσεις είθισται να αναμένεται η αύξηση των τιμών.

Η επιλογή της αποθήκευσης ή μη των νωπών αγροτικών προϊόντων είναι μια σημαντική απόφαση, καθώς παίζει καθοριστικό ρόλο στη διαμόρφωση της τελικής τιμής του προϊόντος. Χρειάζεται προσοχή διότι αν η αποθήκευση δημιουργεί επιπλέον κόστος και όχι επιπλέον αξία στα προϊόντα τότε θα πρέπει να αντιμετωπίζεται επιφυλακτικά.

Η αποθήκευση υπό συγκεκριμένες προϋποθέσεις επιφέρει οφέλη στους παραγωγούς και όχι μόνο με τους παρακάτω τρόπους: α) Επέκταση της διάρκειας ζωής του προϊόντος, β) Ρύθμιση προσφοράς και ζήτησης, γ) Αύξηση της τιμής των αγροτικών προϊόντων, δ) Συντηρησιμότητα προϊόντων, ε) Έλεγχος ωρίμανσης, στ) Ποιοτικότερα οπωροκηπευτικά κ.α.

Τα κύρια αποθηκευτικά συστήματα που χρησιμοποιούνται στην Ελλάδα είναι οι αεριζόμενοι αποθηκευτικοί χώροι και οι χώροι ψυχρής αποθήκευσης.

5.3.6 Μεταφορά

Στο στάδιο της μεταφοράς τα προϊόντα διακινούνται από το χωράφι στο συσκευαστήριο, από το τυποποιητήριο στους αποθηκευτικούς χώρους και τελικά στα ράφια των σημείων πώλησης για να καταλήξουν στο τραπέζι των καταναλωτών. Ο χρόνος που απαιτείται γι' αυτή τη διαδικασία θα πρέπει να είναι σύντομος καθώς οποιαδήποτε καθυστέρηση στη μεταφορά επηρεάζει την ποιότητα, την τιμή, την πώληση αλλά και την ικανοποίηση του πελάτη.

Η πλειοψηφία των νωπών φρούτων και λαχανικών μεταφέρονται οδικώς και δευτερευόντως με θαλάσσιες, αεροπορικές ή σιδηροδρομικές μεταφορές. Οι θαλάσσιες μεταφορές χρησιμοποιούνται κύρια για να μεταφερθούν προϊόντα από τα νησιά προς την στεριά όμως το κόστος είναι υψηλό αλλά και η μεταφορά χρονοβόρα. Οι αεροπορικές μεταφορές δεν χρησιμοποιούνται σχεδόν καθόλου λόγω αυξημένου κόστους, όπως και η σιδηροδρομική μεταφορά που χρησιμοποιείται ελάχιστα κυρίως λόγω αναξιόπιστου δικτύου. Οι οδικές μεταφορές από την άλλη πλευρά εμφανίζουν αυξητικές τάσεις καθώς τα περισσότερα οχήματα είναι πλέον εξοπλισμένα με συστήματα ψύξης.

Όπως έχει αναφερθεί εκτενώς και προηγούμενα, τα νωπά αγροτικά προϊόντα τα χαρακτηρίζει η ιδιαιτερότητα που έχουν στην έκθεση στις περιβαλλοντικές συνθήκες και η μικρή διάρκεια ζωής. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα να απαιτείται ένα καλά σχεδιασμένο και μελετημένο σύστημα μεταφοράς. Τα προϊόντα πρέπει να φτάνουν στο τελικό παραλήπτη με τις λιγότερες δυνατές απώλειες σε ποσότητα και ποιότητα. Επιπλέον θα πρέπει να επιλέγεται το γρηγορότερο, το φθηνότερο μέσο μεταφοράς αλλά και το ασφαλέστερο ταυτόχρονα ώστε να επιτυγχάνεται το μέγιστο δυνατό αποτέλεσμα σε όρους ασφάλειας, ποιότητας και οικονομίας.

5.3.7 Διανομή

Η διανομή είναι το τελευταίο στάδιο της εφοδιαστικής αλυσίδας. Σε αυτή τη φάση τα φρέσκα αγροτικά προϊόντα διανέμονται μέσω διαφόρων σημείων λιανικής πώλησης και καταλήγουν στο καλάθι του καταναλωτή.

Στην Ελλάδα η πλειοψηφία των φρούτων και λαχανικών καταλήγουν στις κεντρικές λαχαναγορές π.χ. Ρέντη στην Αθήνα, όπου εν συνεχεία πωλούνται στη λιανική αγορά. Μερίδα παραγωγών μεταφέρουν οι ίδιοι τα προϊόντα τους σε λαϊκές αγορές, όπου τα διαθέτουν προς πώληση και τέλος σημαντική ποσότητα μεταφέρεται στα σουπερμάρκετ ή άλλα σημεία λιανικής πώλησης απευθείας.

5.4 Κανάλια Διανομής Φρέσκων Αγροτικών Προϊόντων

Με τον όρο κανάλια διανομής εννοούμε την πορεία που ακολουθεί ένα αγροτικό προϊόν από το χωράφι του παραγωγού μέχρι το καλάθι του καταναλωτή. Κατά μήκος αυτής της διαδρομής παρεμβάλλονται ενίοτε διάφοροι μεσάζοντες και έμποροι και επιπλέον κάποιες φορές το μήκος της διαδρομής δεν είναι εκ των προτέρων καθορισμένο (Μπαλτάς & Παπαβασιλείου, 2003).

Στην Ελλάδα είναι σύνηθες φαινόμενο να εμπλέκεται, σε κάποια φάση της αλυσίδας προσφοράς, ένας χονδρέμπορος ή μεσάζοντας. Η αδυναμία των παραγωγών να διανείμουν οι ίδιοι τα προϊόντα τους και να αναθέσουν αυτό το έργο σε τρίτους έχει ως αποτέλεσμα οι αλυσίδες προσφοράς να είναι πολύπλοκες και κάποιες φορές χαοτικές. Αποτέλεσμα τούτου είναι η επιβάρυνση στην τιμή των αγροτικών προϊόντων και κατά συνέπεια επιβάρυνση στον προϋπολογισμό των νοικοκυριών. Βέβαια σε κάποιες περιπτώσεις είναι μάλιστα επιβεβλημένη η παρουσία των μεσαζόντων καθώς σε διαφορετική περίπτωση δε θα ήτανε εφικτή η εύρυθμη λειτουργία της αγοράς και η εμπορική δραστηριότητα δε θα ήτανε αποδοτική.

Τα κανάλια διανομής νωπών οπωροκηπευτικών που υπάρχουν στην Ελλάδα είναι τα ακόλουθα:

A) Παραγωγός – Καταναλωτής

Είναι από τα πιο απλοϊκά κανάλια διανομής. Ο παραγωγός πωλάει απευθείας το προϊόν στον καταναλωτή, χωρίς να παρεμβάλλεται κάποιος τρίτος. Ο παραγωγός επιλέγει ως σημείο πώλησης είτε το χωράφι του είτε τις λαϊκές αγορές είτε την πλανόδια αγορά. Σε αυτή την περίπτωση όλο το περιθώριο κέρδους καταλήγει στην τσέπη του παραγωγού. Βέβαια ο αγρότης θα πρέπει να επωμιστεί ο ίδιος το κόστος επένδυσης ώστε να μπορέσει να προσελκύσει τους πελάτες και να δημιουργήσει – διαμορφώσει τις κατάλληλες εγκαταστάσεις για την πώληση των προϊόντων του.

B) Παραγωγός – Χονδρέμπορος – Λιανέμπορος – Καταναλωτής

Είναι από τα πιο διαδεδομένα κανάλια διανομής της χώρας μας. Οι χονδρέμποροι σε ρόλο διαμεσολαβητή εφοδιάζουν τους λιανέμπορους με τα προϊόντα και οι τελευταίοι με τη σειρά τους τα πωλούν στους καταναλωτές. Οι χονδρέμποροι έχουν τη δυνατότητα να αγοράσουν από διάφορους παραγωγούς μεγάλες ποσότητες προϊόντων και αυτόν τον όγκο να τον διακινήσουν με μειωμένο κόστος. Το ρόλο του χονδρέμπορου εκτός από φυσικά πρόσωπα ή εταιρείες τον

αναλαμβάνουν σε πολλές περιπτώσεις και οι συνεταιρισμοί που έχουν ιδρύσει κατά τόπους παραγωγούς.

Γ) Παραγωγός - Λιανέμπορος - Καταναλωτής

Αυτό το κανάλι διανομής το συναντάμε κυρίως σε διάφορες επαρχιακές πόλεις της χώρας, όπου ο παραγωγός πουλάει τα προϊόντα του σε κάποιον λιανοπωλητή. Το περιθώριο κέρδους σε αυτή την περίπτωση μοιράζεται μεταξύ αγρότη και έμπορα.

Δ) Παραγωγός - Σουπερμάρκετ - Καταναλωτής

Τα τελευταία έτη παρατηρείται το φαινόμενο μεγάλες αλυσίδες σουπερμάρκετ να αναλαμβάνουν οι ίδιες την αγορά αγροτικών προϊόντων απευθείας από πιστοποιημένους παραγωγούς. Οι αγρότες με τους οποίους συνεργάζονται είναι συμβεβλημένοι με την εκάστοτε αλυσίδα σουπερμάρκετ και πρέπει να τηρούν διάφορους κανόνες ασφάλειας προϊόντων, αλλά και να διασφαλίζουν την παραγωγή. Κατά αυτό τον τρόπο παρακάμπτεται ένα σημαντικό κομμάτι της εφοδιαστικής αλυσίδας και επιπλέον ευνοείται ο έλεγχος του κόστους απόκτησης του προϊόντος.

Ε) Παραγωγός - Αντιπρόσωπος - Λιανέμπορος - Καταναλωτής

Είναι η πιο σπάνια μορφή καναλιού διανομής και στην ελληνική επικράτεια δεν εμφανίζεται σχεδόν καθόλου.

5.4.1 Χονδρεμπόριο Νωπών Αγροτικών Προϊόντων

Στην χώρα μας για να καταλήξει ένα αγροτικό προϊόν σε κάποιο σημείο λιανικής πώλησης παρεμβάλλονται είτε χονδρέμποροι είτε μεσάζοντες. Οι χονδρέμποροι προβαίνουν σε αγορά των προϊόντων από τους παραγωγούς και τα μεταπωλούν στους πελάτες τους. Από την άλλη οι μεσάζοντες δεν αγοράζουν το προϊόν από τους παραγωγούς, αλλά παρεμβάλλονται στην αγοραπωλησία και είναι ο «άνθρωπος κλειδί» μεταξύ παραγωγών και εμπόρων. Οι μεσάζοντες χρεώνουν στα προϊόντα μια προμήθεια της τάξεως 10-15% επί της τιμής αγοράς από τους παραγωγούς.

Ο ρόλος των χονδρεμπόρων δεν είναι απόλυτα καθορισμένος και σε κάθε περίπτωση διαφορετικός. Οι χονδρέμποροι είναι γνώστες της αγοράς και των προϊόντων που ζητά η αγορά με αποτέλεσμα σε πολλές περιπτώσεις να κατευθύνουν τους παραγωγούς και να δίνουν συμβουλές για τα υβρίδια και τις ποικιλίες που θα ήτανε σκόπιμο να καλλιεργήσουν.

Ακόμη είναι σε θέση να παρέχουν πληροφορίες στους πελάτες τους σχετικά με τον ανταγωνισμό, τα νέα προϊόντα, τη διακύμανση των τιμών κ.α. Διαθέτουν την κατάλληλη ισχύ αλλά απολαμβάνουν και τη δέουσα εμπιστοσύνη από τους αγοραστές ώστε να πωλούν τα αγροτικά προϊόντα που έχουν στη διάθεσή τους πιο εύκολα και γρήγορα. Επιπλέον διαθέτουν συνήθως οικονομική ισχύ και μπορούν να χρηματοδοτούν τους πελάτες τους, χορηγώντας τους πίστωση για κάποιο εύλογο χρονικό διάστημα. Έχουν τη δυνατότητα να προμηθεύονται μεγάλες ποσότητες, να τις αποθηκεύουν και να διαθέτουν αποθέματα, εξοικονομώντας χρήματα για τους πελάτες τους και μειώνοντας τον κίνδυνο απούλητων και αδιάθετων ποσοτήτων για τους παραγωγούς. Τέλος σε κάποιες περιπτώσεις βοηθούν τους λιανοπωλητές να οργανώσουν την επιχείρησή τους, αλλά εμπλέκονται και στην σωστή προβολή των προϊόντων τους.

Οι σημαντικότερες κατηγορίες χονδρεμπόρων – μεταπωλητών στον τομέα των φρέσκων οπωροκηπευτικών είναι οι ακόλουθες:

A) Αγορές χονδρικής πώλησης

Οι αγορές χονδρικής πώλησης φρέσκων αγροτικών προϊόντων δεν είναι τίποτα άλλο από τις λεγόμενες λαχαναγορές. Ένας χώρος μέσα στον οποίο στεγάζονται πολλοί και διάφοροι έμποροι, καταβάλλοντας ενοίκιο, όπου διαθέτουν τα προϊόντα τους στους λιανοπωλητές. Οι αγορές αυτές παρέχουν διάφορες υπηρεσίες στους εμπόρους αποθήκευση, φόρτωση – εκφόρτωση των προϊόντων, διάθεση των εγκαταστάσεων, συσκευασία κ.α. Κάθε έμπορος μπορεί να επιλέξει αν θέλει να εξειδικευτεί σε κάποιο προϊόν ή να διαθέτει ποικιλία προϊόντων.

Β) Αγροτικοί συνεταιρισμοί

Οι αγροτικοί συνεταιρισμοί λειτουργούν όπως οι αγορές χονδρικής πώλησης με τη διαφορά ότι η διοίκηση τους αποτελείται από τα ίδια τα μέλη του συνεταιρισμού, που είναι οι παραγωγοί. Δυστυχώς στη χώρα μας, παρά τις διαφορετικές προσλαμβάνουσες και διδάγματα από το εξωτερικό, η έννοια του «συνεταιρίζειν» τείνει να εξαφανιστεί, με το μεγαλύτερο μερίδιο ευθύνης να βαρύνει τους ίδιους τους αγρότες.

Γ) Επιχειρήσεις χονδρικού εμπορίου

Είναι επιχειρήσεις οι οποίες εξειδικεύονται στην εμπορία των αγροτικών προϊόντων. Προβαίνουν σε αγορά των προϊόντων από τον παραγωγό και έχουν την πλήρη ευθύνη για τη διάθεση των προϊόντων, τα αποθέματα, την οργάνωση και την συνολική διοικητική διεκπεραίωση.

Δ) Αντιπρόσωποι ή ιδιωτικά γραφεία

Οι αντιπρόσωποι συνήθως εκπροσωπούν μια μικρή ομάδα παραγωγών και είναι κυρίως μικρές επιχειρήσεις. Συνεργάζονται ως επί το πλείστον με μικρούς παραγωγούς, οι οποίοι δεν έχουν δύναμη πωλήσεων αλλά ούτε οικονομική δυνατότητα, αλλά και με μεγάλους παραγωγούς που θέλουν να αξιοποιήσουν τις επαφές των αντιπροσώπων. Συνάπτεται μια γραπτή συμφωνία με τους παραγωγούς και η κυριότητα των αγαθών παραμένει στους τελευταίους. Έτσι οι αντιπρόσωποι δεν αναλαμβάνουν τον κίνδυνο να παραμείνουν αδιάθετες οι ποσότητες και η όποια ζημία την επωμίζεται ο παραγωγός. Η βασική αρμοδιότητά τους είναι να διευκολύνουν την αγοραπωλησία και επ' αυτής να κερδίζουν κάποια προμήθεια περίπου στο 10-15% επί της τιμής πώλησης.

Ε) Αγοραστές

Είναι κυρίως μεμονωμένα άτομα, τα οποία αντιπροσωπεύουν την ίδια τους την επιχείρηση, είτε άλλες επιχειρήσεις ή εξαγωγείς ή σουπερμάρκετ κ.α. και αγοράζουν τα προϊόντα από τους παραγωγούς. Οι αγοραστές μπορεί να δραστηριοποιούνται σε συγκεκριμένα γεωγραφικά όρια ή να μετακινούνται από περιοχή σε περιοχή.

5.4.2 Λιανεμπόριο Νωπών Αγροτικών Προϊόντων

Στα σημεία λιανικής πώλησης μπορούν οι καταναλωτές να προμηθευτούν τα φρέσκα οπωροκηπευτικά. Οι εμπλεκόμενοι στο λιανεμπόριο είναι αυτοί οι οποίοι έρχονται σε άμεση επαφή με τους καταναλωτές και οι οποίοι διαθέτουν γνώση της αγοράς αλλά και των προϊόντων.

Στην Ελλάδα υπάρχουν διάφοροι τύποι λιανικής πώλησης και οι σημαντικότεροι είναι οι παρακάτω:

A) Σουπερμάρκετ

Είναι τα μεγαλύτερα σημεία λιανικής πώλησης, τα οποία έχουν και πληθώρα υποκαταστημάτων, όχι μόνο εντός χώρας αλλά και στο εξωτερικό. Διαθέτουν μεγάλη ποικιλία προϊόντων, μεγάλη διαπραγματευτική δύναμη και έχουν μεγάλο μερίδιο της εγχώριας αγοράς. Οι χονδρέμποροι ανταγωνίζονται για κάποια συνεργασία μαζί τους.

B) Οπωροπωλεία

Είναι μικρές τοπικές μικρομεσαίες επιχειρήσεις οι οποίες διαθέτουν μικρότερη ποικιλία φρέσκων οπωροκηπευτικών σε σχέση με τα σουπερμάρκετ αλλά πάραυτα προτιμώνται από τους καταναλωτές, καθώς τις περισσότερες φορές βρίσκονται πολύ κοντά στον τόπο διαμονής τους και η εξυπηρέτηση είναι πιο άμεση.

Γ) Λαϊκές αγορές και αγορές παραγωγών (farmers Market)

Οι λαϊκές αγορές λειτουργούν σε υπαίθριους ή σε υμιυπαίθριους χώρους στις περισσότερες πόλεις της Ελλάδας και οι έμποροι μπορούν να διαθέσουν σε αυτές τα προϊόντα τους. Οι τιμές που πωλούνται τα φρέσκα φρούτα και λαχανικά είναι μειωμένη σε σχέση με αυτή των άλλων λιανικών καταστημάτων. Ο εφοδιασμός των εμπόρων με προϊόντα γίνεται από τις χονδρικές αγορές και τα εμπορεύματα πωλούνται σε αυτοσχέδιους πάγκους και καρότσια.

Οι αγορές παραγωγών δεν είναι ακόμη τόσο διαδεδομένες καθώς στερείτε νομικού πλαισίου. Σε διάφορες πόλεις όμως που λειτουργούν, σε εβδομαδιαία βάση, υποκαθιστούν τις λαϊκές αγορές και οι παραγωγοί προσφέρουν οι ίδιοι απ' ευθείας τα προϊόντα στους καταναλωτές χωρίς την συμμετοχή μεσαζόντων.

5.5 Παράγοντες Καθορισμού Τιμής Και Κόστους Των Νωπών Φρούτων Και Λαχανικών

Ο καθορισμός του κόστους και της τιμής των αγροτικών προϊόντων είναι μια πολύπλοκη διαδικασία, που οφείλεται κυρίως στην πλειάδα των μεσαζόντων και στην πολυδιάσπαση της αλυσίδας προσφοράς. Η καθετοποίηση της παραγωγής εκ μέρους των αγροτών, η δημιουργία δημοπρατηρίων ίσως να ήτανε κάποια βήματα εξ ορθολογισμού της διαδικασίας τιμολόγησης και υπολογισμού του κόστους αλλά και αυτό με επιφύλαξη καθώς δεν διατίθεται επαρκή στοιχεία προς επεξεργασία, τουλάχιστον για την Ελλάδα. Το τελευταίο στάδιο της εφοδιαστικής αλυσίδας είναι όταν το προϊόν βρεθεί στα ράφια κάποιου σημείου πώλησης όπου αναγράφεται η τελική τιμή και η οποία έχει διαμορφωθεί στα διάφορα στάδια της αλυσίδας προσφοράς.

1. Διαμόρφωση τιμής των φρέσκων αγροτικών προϊόντων

Η πολιτική τιμολόγησης των προϊόντων ξεκινάει αρχικά από τον παραγωγό ο οποίος διαπραγματεύεται την τιμή με τους χονδρεμπόρους ή μεσάζοντες. Οι μεμονωμένοι αγρότες έχουν μειωμένη διαπραγματευτική δύναμη καθώς είναι ανίσχυροι να λάβουν μια δίκαιη τιμή από τους χονδρεμπόρους, οι οποίοι πιέζουν για μειωμένες τιμές, τις οποίες λαμβάνουν τις περισσότερες περιπτώσεις. Η τιμή διαμορφώνεται αφού το προϊόν συγκομιστεί και η συμφωνία μεταξύ των μερών λαμβάνει σε προφορικό επίπεδο. Επιπλέον η διαμόρφωση της τιμής επηρεάζεται από παράγοντες όπως οι καιρικές συνθήκες, οι εισαγωγές, η ζήτηση της αγοράς, το ύψος της συνολικής ποσότητας του συγκεκριμένου προϊόντος κ.α.

Οι τιμές που δίνουν οι χονδρέμποροι διαμορφώνονται από παράγοντες όπως οι διακανονισμοί με τους πελάτες, ο τρόπος πληρωμής, προσφορές ή και άλλες ρυθμίσεις. Ο ανταγωνισμός από τους μεσάζοντες, που στις περισσότερες περιπτώσεις δεν είναι καλοί γνώστες της αγοράς, δημιουργεί διαστρέβλωση στον καθορισμό των τιμών.

Από την άλλη η τιμή που δίνει ο λιανέμπορος είναι εύκολα να καθοριστεί, εν αντιθέσει με του χονδρέμπορο, καθώς υπολογίζεται αν προστεθεί το κόστος μεταφοράς και άλλα κόστη στην τιμή του χονδρέμπορου.

Η τιμή που αγοράζει ο καταναλωτής, η οποία είναι και η τελική τιμή, διαμορφώνεται από την τιμολογιακή πολιτική του λιανέμπορου, το περιθώριο κέρδους, την προσφορά – ζήτηση του προϊόντος και από το διαθέσιμο εισόδημα του καταναλωτή.

2. Διαμόρφωση κόστους των φρέσκων αγροτικών προϊόντων

Το κόστος στα φρέσκα αγροτικά προϊόντα επηρεάζεται από πληθώρα παραγόντων, οι οποίοι άλλοτε μπορούν να ελεγχθούν και άλλοτε όχι. Τα νωπά οπωροκηπευτικά διακρίνονται για την εποχικότητά τους, που σημαίνει ότι μέσα σε μια καλλιεργητική περίοδο εμφανίζουν εναλλαγές στις τιμές ανάλογα την προσφορά και ζήτηση. Επιπλέον η τελική παραγωγή παρουσιάζει διακυμάνσεις λόγω ενδογενών και εξωγενών παραγόντων όπως π.χ. καιρικές συνθήκες, καλλιεργητικές εφαρμογές κ.α. και αυτό έχει αντίκτυπο στο κόστος.

Το γεγονός ότι η πλειοψηφία των ελληνικών αγροτικών εκμεταλλεύσεων δεν είναι καθετοποιημένες, το «συνεταιρίζουν» δεν είναι προτεραιότητα των αγροτών και η έλλειψη δημοπρατηρίων έχουν ως αποτέλεσμα να μη μειώνεται το κόστος και να μην αυξάνεται το περιθώριο κέρδους των παραγωγών. Σύμφωνα με την Επιτροπή Ανταγωνισμού (2012) το εγχώριο κόστος παραγωγής παραμένει αυξημένο σε σύγκριση με άλλες χώρες του Ευρωπαϊκού νότου (χωρίς να συνεκτιμώνται οι επιβαρύνσεις του κόστους λόγω της οικονομικής κρίσης). Η διαπραγματευτική δύναμη των παραγωγών επηρεάζεται

άμεσα και σε σημαντικό βαθμό από δύο παράγοντες: (α) τη συμμετοχή τους ή μη σε οργανωμένες συλλογικές δομές και (β) το βαθμό καθετοποίησής τους (συσκευαστήρια, ψυγεία, κατάλληλοι χώροι αποθήκευσης κ.α.) με δυνατότητες επεξεργασίας που αποφέρουν προστιθέμενη αξία. Ο κατακερματισμός και η έλλειψη αποτελεσματικής οργάνωσης των Αγροτικών Συνεταιρισμών (ΑΣ) και λοιπών συλλογικών δομών σε επίπεδο παραγωγού στερούν από τους Έλληνες αγρότες τη δυνατότητα μαζικής και ενιαίας εκπροσώπησής τους, καθώς και εκμετάλλευσης των ευκαιριών για την επίτευξη οικονομιών κλίμακας, την αμεσότερη πρόσβασή τους σε επόμενα στάδια της εφοδιαστικής αλυσίδας και τη δυναμικότερη προώθηση των προϊόντων τους εν γένει.

Το κόστος αυξάνεται, όσο το αγροτικό προϊόν είναι ευαίσθητο ή φθαρτό κατά τα στάδια εμπορίας του διότι θα πρέπει να χρησιμοποιηθούν ειδικοί ψυκτικοί χώροι ή και ειδικές συσκευασίες. Ακόμη η απόσταση επηρεάζει το χρονικό διάστημα της διάθεσής του και άρα το κόστος της εμπορίας.

Η παγκοσμιοποίηση του εμπορίου, ο αυξανόμενος ανταγωνισμός, οι νέες καταναλωτικές συνήθειες και η αλλαγή των διατροφικών συνηθειών συμβάλλουν στην διαμόρφωση του κόστους των προϊόντων. Επιπλέον κόστος δημιουργείται λόγω αλλαγών και εξελίξεων στην εφαρμοζόμενη τεχνολογία για να μπορεί η παραγωγική διαδικασία να είναι ανταγωνιστική και το προϊόν να αποκτήσει περισσότερη αξία (Αποστολόπουλος, Καλδής & Γαλατούλας, 2010). Τέλος σε αρκετές περιπτώσεις τόσο οι διάφοροι Κανονισμοί της Ευρωπαϊκής Ένωσης όσο και η εθνική νομοθεσία δημιουργούν αυξανόμενο κόστος λόγω συμμόρφωσης προς αυτούς αλλά και οι ολοένα αυξημένες απαιτήσεις για την ασφάλεια των τροφίμων.

5.6 Προβλήματα Αλυσίδας Προσφοράς Νωπών Αγροτικών Προϊόντων

Η εφοδιαστική αλυσίδα φρέσκων φρούτων και λαχανικών στη Ελλάδα εμφανίζει αρκετά προβλήματα, οι λόγοι διάφοροι και πολυεπίπεδοι. Τα κυριότερα προβλήματα της αλυσίδας εφοδιασμού νωπών οπωροκηπευτικών θα μπορούσαν να συνοψιστούν ως ακολούθως.

A) Κόστος μεταφοράς

Η διαδικασία της μεταφοράς είναι μια επιβεβλημένη δραστηριότητα, καθώς μέσω αυτής φτάνει το προϊόν από το χωράφι, στα ράφια των σουπερμάρκετ και τελικά στο καλάθι του καταναλωτή. Όμως αυτή η διαδικασία, αν και επιβεβλημένη, αυξάνει το κόστος των αγροτικών προϊόντων και αυτό οφείλεται στην χαμηλή αποδοτικότητα των μεταφορικών μέσων, στην έλλειψη συνδυασμένων μεταφορών, συντονισμού και οργάνωσης. Επιπλέον τις περισσότερες φορές οι αγρότες μεταφέρουν οι ίδιοι τα προϊόντα τους στους χονδρεμπόρους με αποτέλεσμα το κόστος αυτό να μη λαμβάνεται υπόψη στη διαδικασία τιμολόγησης του προϊόντος. Τέλος μεγάλη μερίδα χονδρεμπόρων χρησιμοποιεί ως επί τω πλείστον μεταφορικές εταιρείες για τη διακίνηση των αγροτικών προϊόντων.

B) Εμπόριο χονδρικής

Στην Ελλάδα τα κύρια προβλήματα του χονδρεμπορίου εστιάζονται στην σχέση ανάμεσα στους παραγωγούς και τους εμπόρους χονδρικής. Οι τελευταίοι πιέζουν τους παραγωγούς για χαμηλές τιμές ώστε να αυξήσουν το περιθώριο κέρδους τους, η προώθηση των προϊόντων του εκάστοτε παραγωγού δε γίνεται με τον βέλτιστο τρόπο και πολλές πληροφορίες που δίνουν οι χονδρέμποροι στους παραγωγούς, τις περισσότερες φορές, στερούνται γνώσης καθώς δε διαθέτουν το επιστημονικό υπόβαθρο. Έτσι οποιαδήποτε ανωμαλία στο χονδρεμπόριο αντικατοπτρίζεται στο λιανεμπόριο. Καταστάσεις υπεραποθεματοποίησης, ελλείψεις προϊόντων έχουν αντίκτυπο στην λιανική

αγορά και κατ' επέκταση στους καταναλωτές (Θεόδωρας, 2008). Η σχέση μεταξύ παραγωγού και χονδρέμπορου θα πρέπει είναι αμφίδρομη και οι πληροφορίες θα πρέπει να διαχέονται σε όλα τα μέλη της αλυσίδας προσφοράς, ώστε να υπάρξει καλύτερος συντονισμός και αποτελεσματικότητα μεταξύ των μερών.

Γ) Προσφορά και ζήτηση

Η πληροφορία και η γνώση για τη ζήτηση ενός φρέσκου αγροτικού προϊόντος σε ελάχιστες περιπτώσεις φτάνει σε όλους τους εμπλεκόμενους της εφοδιαστικής αλυσίδας. Συνήθως η πληροφορία αυτή παραμένει στον χονδρέμπορο, ο οποίος σπάνια τη μοιράζεται με τους υπόλοιπους εμπλεκόμενους καθώς επιθυμεί να διαθέσει όσο το δυνατόν περισσότερη ποσότητα στην αγορά με απώτερο σκοπό την κερδοφορία, και ως εκ τούτου να μη λειτουργεί αποδοτικά η αλυσίδα προσφοράς. Ο παραγωγός δε γνωρίζει την ακριβή ποσότητα και το είδος των αγροτικών προϊόντων που ζητά η αγορά, οπότε δεν είναι εφικτός ο προγραμματισμός από μέρος του. Έτσι εμφανίζεται συχνά το φαινόμενο να υπάρχουν αδιάθετα προϊόντα για τους παραγωγούς και υπεραπόθεμα για τους χονδρέμπορους. Οι υπόλοιποι εμπλεκόμενοι όπως μεταφορείς, συσκευαστές κλπ. προσαρμόζονται βάση τους παραπάνω, οπότε αδυνατούν να υπολογίσουν τον όγκο της δουλειάς τους.

Δ) Κόστος αγροεφοδίων

Η προμήθεια πρώτων υλών από τους αγρότες σε χαμηλό κόστος είναι πλέον ένα άπιαστο όνειρο. Τα τελευταία χρόνια η αύξηση του κόστους αγροεφοδίων σε συνάρτηση με την αύξηση του Φ.Π.Α έχουν δημιουργήσει ασφυκτικές συνθήκες στην αγορά. Επιπλέον οι πιστώσεις που παρείχαν στους παραγωγούς τα γεωπονικά καταστήματα έχουν μειωθεί στο ελάχιστο και αυτό λόγω έλλειψη ρευστότητας. Η πλειοψηφία των σπόρων (υβρίδια, ποικιλίες κλπ.), των λιπασμάτων εισάγονται από άλλες χώρες όπως και το πετρέλαιο, οπότε οι τιμές τους είναι αυξημένες. Η πλειοψηφία των αγροτών προβαίνει σε μεμονωμένη αγορά των εφοδίων και αυτό σαφώς μειώνει τη διαπραγματευτική τους δύναμη, με αποτέλεσμα να μη λαμβάνουν καλύτερες τιμές ή εκπτώσεις.

Ε) Φύση των νωπών οπωροκηπευτικών

Όπως ήδη έχουμε υπογραμμίσει τα φρέσκα φρούτα και λαχανικά εμφανίζουν έντονη εποχικότητα και μικρή διατηρησιμότητα, με αποτέλεσμα να έχουν αυξομειώσεις στις τιμές τους. Η εισαγωγή νωπών οπωροκηπευτικών από άλλες χώρες λύνει από τη μια μεριά το πρόβλημα της εποχικότητας και από την άλλη όμως δημιουργεί σημαντική στρέβλωση στην αγορά αλλά και στις τιμές των προϊόντων. Συμπίεση των τιμών προς τα κάτω λαμβάνει χώρα όταν γίνονται εισαγωγές την περίοδο που υπάρχει επάρκεια ελληνικών οπωροκηπευτικών στην αγορά, με αποτέλεσμα οι χονδρέμποροι να προμηθεύονται την παραγωγή από τους αγρότες σε πολύ χαμηλές τιμές. Και αυτό διότι είναι υπαρκτός ο κίνδυνος μεγάλες ποσότητες των παραγωγών να μείνουν αδιάθετες και να καταστραφούν οικονομικά εάν δεν ενδώσουν στις πιέσεις των εμπόρων. Αυτή η ανωμαλία στην αγορά είναι δύσκολο να αντιμετωπιστεί καθώς η αλυσίδα προσφοράς δεν είναι ενιαία, οι παραγωγοί δεν συνεργάζονται μεταξύ τους και δεν υπάρχουν και εναλλακτικές λύσεις εκ μέρους των χονδρεμπόρων.

5.7 Νέες Τάσεις Της Εφοδιαστικής Αλυσίδας Φρέσκων Οπωροκηπευτικών

Τις τελευταίες δεκαετίες έχουν συντελεστεί σημαντικές αλλαγές στην αλυσίδα προσφοράς φρέσκων αγροτικών προϊόντων. Βέβαια αυτό δεν σημαίνει ότι δε θα πρέπει να γίνουν αρκετές τροποποιήσεις ακόμη, καθώς υπάρχουν έντονες πιέσεις τόσο από τους καταναλωτές όσο και τους λιανοπωλητές για εκσυγχρονισμό των διαδικασιών. Οι νέες τάσεις που εφαρμόζονται σε άλλες χώρες της Ευρώπης και όχι μόνο, αφορούν όλους τους εμπλεκόμενους της εφοδιαστικής αλυσίδας, καταφθάνουν με καθυστέρηση χρόνων και στη χώρα μας.

Η δημιουργία και λειτουργία δημοπρατηρίων αγροτικών προϊόντων είναι σε πολλές χώρες, εδώ και αρκετά χρόνια, γεγονός. Στους χώρους αυτούς, οι παραγωγοί μεταφέρουν τα προϊόντα τους, χωρίς τη διαμεσολάβηση μεσαζόντων, και τα δημοπρατούν - πωλούν στους χονδρέμπορους. Η ύπαρξη κάποιου φυσικού χώρου όπου θα στεγάζεται το δημοπρατήριο δεν είναι προϋπόθεση λειτουργίας, καθώς οι ηλεκτρονικές δημοπρασίες αντικαθιστούν τη φυσική παρουσία των αγροτών αλλά και την ύπαρξη κάποιου χώρου. Επιπλέον άρτετε το πρόβλημα της απόστασης μεταξύ παραγωγών και αγορών. Στην Ελλάδα, τα τελευταία χρόνια, έχει ανοίξει η συζήτηση για τα δημοπρατήρια, αλλά δυστυχώς δεν υπάρχει καμία εξέλιξη πάνω στο θέμα αυτό.

Η συνέργεια μεταξύ παραγωγών σε ομάδες παραγωγών, η δημιουργία συνεταιρισμών και η απρόσκοπτη λειτουργία τους επιφέρει σημαντικά οφέλη και στους ίδιους αλλά και γενικότερα στον πρωτογενή τομέα (Faerne & Hughes). Επιπλέον και σε επίπεδο επιχειρήσεων, χονδρικό και λιανικό εμπόριο, σε όλα τα στάδια της αλυσίδας εφοδιασμού δημιουργεί υγιές ανταγωνισμό και διαφάνεια (Fischer & Hartman, 2010).

Ο θεσμός των συνεργατικών σχηματισμών «cluster» αρχίζει να αναπτύσσεται τα τελευταία χρόνια και στην χώρα μας, καθώς είναι σημαντικό εργαλείο για την προώθηση και ανάπτυξη της καινοτομίας και ανταγωνιστικότητας. Το cluster σύμφωνα με τον Porter Michael (1990) είναι «...γεωγραφικά κοντινές, ομάδες αλληλοσυνδεδεμένων επιχειρήσεων, εξειδικευμένων προμηθευτών, παρόχων υπηρεσιών, συναφών βιομηχανιών και σχετιζόμενων ιδρυμάτων (για παράδειγμα πανεπιστήμια, φορείς διαπίστευσης, εμπορικών συλλόγων κ.λπ.) οι οποίοι συνδέονται μέσω κοινών τεχνολογιών και ικανοτήτων, σε συγκεκριμένα πεδία στα οποία ανταγωνίζονται αλλά και συνεργάζονται». Έτσι επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στον ίδιο κλάδο ή σε διαφορετικούς αλλά ανήκουν στην ίδια εφοδιαστική αλυσίδα, γεωγραφικά είναι κοντά, αλληλοεπιδρούν με στόχο τις οικονομίες κλίμακας π.χ. ίδιους πελάτες, προμηθευτές, μεταφορές, αποθήκευση, πρωτοβουλίες για μείωση κόστους παραγωγής και αύξηση ανταγωνιστικότητας. Σημαντικό ρόλο παίζουν και διάφοροι φορείς και

οργανισμοί, όπως επαγγελματικά επιμελητήρια, ΑΕΙ και ΤΕΙ, χρηματοπιστωτικά ιδρύματα κ.α.

Οι διατροφικές συνήθειες των καταναλωτών με την πάροδο των χρόνων έχουν αλλάξει σημαντικά. Έτσι πλέον δίνεται ιδιαίτερη βαρύτητα στην ασφάλεια των τροφίμων, στην πιστοποίηση, στην ιχνηλασιμότητα και σε νέους τρόπους παραγωγής φιλικές προς το περιβάλλον. Ακόμη λόγω έλλειψης χρόνου των περισσότερων καταναλωτών προτιμώνται προϊόντα τα οποία μπορούν πιο εύκολα και σε λιγότερο χρόνο να επεξεργαστούν για βρώση. Σε αυτές τις νέες συνθήκες θα πρέπει να εναρμονιστεί η πρωτογενή παραγωγική διαδικασία με καλλιεργητικές τεχνικές ολοκληρωμένης διαχείρισης, βιολογικές καλλιέργειες κλπ., με βελτίωση των γενετικών και όχι μόνο χαρακτηριστικών των αγροτικών προϊόντων, την εντατικοποίηση των ελέγχων από πιστοποιημένους φορείς, την αναδιάρθρωση των δικτύων εμπορίας και διανομής, και τη δυναμική παρουσία στην αγορά μέσω στρατηγικών μάρκετινγκ και αναγνωρίσιμων εμπορικών σημάτων.

Τέλος σημαντική είναι και η τάση που επικρατεί για μείωση του κόστους των logistics, με έμφαση σε νέα συστήματα αποθήκευσης και συνδυασμός διαφορετικών μεταφορικών μέσων, ώστε να μπορεί να εξασφαλιστεί η φρεσκότητα και η ποιότητα των προϊόντων. Συνάμα με τις έξυπνες συσκευασίες, τα αγροτικά προϊόντα θα μπορούν να καταλαμβάνουν λιγότερο χώρο τόσο στην αποθήκευση όσο και στη μεταφορά.

Κεφάλαιο 6

Αναδιαμόρφωση Αλυσίδας

Προσφοράς Νωπών

Αγροτικών Προϊόντων

Η χαμηλή αποτελεσματικότητα και αποδοτικότητα είναι οι κυριότεροι παράγοντες για τους οποίους θα πρέπει να υπάρξει αναδιαμόρφωση της εφοδιαστικής αλυσίδας φρέσκων φρούτων και λαχανικών στην Ελλάδα. Για να επιτευχθεί η αναδιοργάνωση, θα πρέπει να εκσυγχρονιστούν διάφορες διαδικασίες που λαμβάνουν χώρα στα διάφορα στάδια της αλυσίδας, από το χωράφι μέχρι την πώληση του προϊόντος στους καταναλωτές. Στόχος της αναδιοργάνωσης είναι η αύξηση της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων στην αγορά ώστε να είναι εφικτή η μεγιστοποίηση του κέρδους και η μείωση του κόστους. Η αγαστή συνεργασία όλων των εμπλεκόμενων της αλυσίδας είναι προαπαιτούμενη για την επίτευξη του στόχου.

Στην συνέχεια θα αναφερθούμε σε διάφορες διαδικασίες που μπορούν να εφαρμοστούν σε όλο το μήκος της αλυσίδας εφοδιασμού νωπών αγροτικών προϊόντων ώστε να βελτιωθούν η αποτελεσματικότητα και η αποδοτικότητά της σε βάθος χρόνου. Και θα επιχειρηθεί να περιγραφεί ένα νέο μοντέλο αλυσίδας προσφοράς νωπών αγροτικών προϊόντων.

6.1 Λόγοι Αναδιαμόρφωσης Της Αλυσίδας Εφοδιασμού Φρέσκων Αγροτικών Προϊόντων

Είναι αναμφισβήτητο γεγονός ότι η εφοδιαστική αλυσίδα νωπών φρούτων και λαχανικών στη Χώρα μας χρήζει αναδιοργάνωσης, κυρίως λόγω της αναποτελεσματικότητας αλλά και της χαμηλής αποδοτικότητας (Μπινιώρης, 2004). Η αναποτελεσματικότητα της αλυσίδας εκδηλώνεται από τη χαμηλή ποιότητα των προϊόντων και τις ελλείψεις που εμφανίζονται στην αγορά ανά τακτά χρονικά διαστήματα, ενώ η μειωμένη αποδοτικότητα οφείλεται στην υπεραποθεματοποίηση στα διάφορα στάδια της διαδικασίας, στην αυξημένη λιανική τιμή του προϊόντος και στην έλλειψη διαφάνειας, γνώσης των αποθεμάτων στα επιμέρους στάδια της αλυσίδας. Επίσης υφίσταται σοβαρό πρόβλημα στο ότι δεν υπάρχουν ή αν υπάρχουν είναι ελάχιστες οι εταιρείες, οργανισμοί που αναλαμβάνουν την διοίκηση μιας αλυσίδας προσφοράς.

Σημαντικό πρόβλημα της αλυσίδας αποτελεί και η παρουσία των χονδρεμπόρων οι οποίοι δεν έχουν αναπτύξει σχέσεις εμπιστοσύνης με τους πελάτες τους, παραγωγούς και λιανέμπορους. Ο κύριος λόγος που συμβαίνει αυτό είναι διότι δημιουργούν και συντηρούν τις σχέσεις τους προφορικά, καθώς απουσιάζουν οι γραπτές συμφωνίες, με αποτέλεσμα να μη δημιουργούνται μακροχρόνιες σχέσεις εμπιστοσύνης και το είδος της σχέσης που δημιουργείται να είναι άτυπο.

Επιπλέον ο τρόπος λειτουργίας της αλυσίδας εφοδιασμού με την εμπλοκή πολλών μικρών μεμονωμένων παραγωγών, διάσπαρτοι σε μια γεωγραφική περιοχή και η παρουσία πολλών μεσαζόντων αυξάνει το πρόβλημα. Οι «χαλαροί» δεσμοί των μελών, η έλλειψη συνεργατικού πνεύματος, η έκθεση σε κινδύνους οι οποίοι δε μοιράζονται σε όλη την αλυσίδα κ.α. έχουν οδηγήσει γενικότερα στην έλλειψη ανταγωνιστικότητας της εφοδιαστικής αλυσίδας νωπών αγροτικών προϊόντων.

6.2 Τρόποι Βελτίωσης Διαδικασιών Της Εφοδιαστικής Αλυσίδας

Σε ένα νέο παγκοσμιοποιημένο και συνεχώς μεταβαλλόμενο επιχειρηματικό περιβάλλον, οι αλυσίδες προσφοράς νωπών αγροτικών προϊόντων πρέπει να βελτιωθούν και να ανασυνταχθούν. Θα πρέπει λοιπόν, να αναπροσαρμοστούν στις νέες οικονομικό - κοινωνικές συνθήκες που επικρατούν και να περιορίσουν όλους εκείνους τους παράγοντες που τις καθιστούν ευάλωτες σε κινδύνους.

Η εφαρμογή βέλτιστων πρακτικών, όπως η ανάπτυξη ακριβέστερων συστημάτων πρόγνωσης και προγραμματισμού, η στενή συνεργασία με τους προμηθευτές και τους πελάτες, η παρακολούθηση της αλυσίδας σε πραγματικό χρόνο και η εξασφάλιση μεγάλου βαθμού ευελιξίας, διευκολύνουν στον εντοπισμό των προβλημάτων έγκαιρα και κατευθύνουν στις διορθωτικές κινήσεις που θα πρέπει να υλοποιηθούν. Γενικότερα, οι πολύπλοκες προκλήσεις της εφοδιαστικής αλυσίδας δεν μπορούν να λυθούν με μεμονωμένες προσπάθειες και οι συνεργασίες είναι απαραίτητες (Wollmuth & Ivanova, 2014).

6.2.1 Βελτιστοποίηση Στρατηγικού Δικτύου

Τα τελευταία χρόνια η ροή των προϊόντων στον αγροτικό τομέα έχει αυξηθεί σημαντικά λόγω της μεγάλης ποικιλίας των αγαθών, της συγκέντρωσης των συστημάτων παραγωγής και της παγκοσμιοποίησης της αγοράς. Η τάση που παρατηρείται είναι η αύξηση της παραγωγή και η αποθήκευση των προϊόντων γίνεται σε λιγότερους και μεγαλύτερους χώρους. Σημαντικά τείνει να μειώνεται ο αριθμός των παραγωγών με αποτέλεσμα να αυξηθεί το μεταφορικό έργο (Ljungberg & Gebrensbe, 2006). Για να είναι ένα σύστημα μεταφορών αποδοτικό θα πρέπει να έχει γίνει επιλογή κατάλληλων εγκαταστάσεων, να έχουν επιλεγεί στρατηγικές διανομής και να έχει υπάρξει βελτιστοποίηση διαδρομής.

Η πλειοψηφία των μεταφορών πραγματοποιείται μέσω του οδικού άξονα και σε πολύ λιγότερο βαθμό μέσω των άλλων μεταφορικών οδών, τρένα, πλοία και αεροπλάνα. Τα αγροτικά προϊόντα αφού συγκομιστούν από το χωράφι μεταφέρονται στον χονδρέμπορο και από εκεί στα καταστήματα λιανικής πώλησης. Για να επιτύχουμε μείωση του μεταφορικού έργου θα πρέπει να επιχειρηθεί ανανέωση του στόλου ώστε να επιτευχθεί αύξηση της χωρητικότητας των φορτηγών, να αναπροσαρμοστούν όλες οι διαδρομές της αλυσίδας προσφοράς και να αυξηθεί η απόδοση της μεταφοράς αξιοποιώντας τον μέγιστο όγκο των ποσοτήτων, ώστε να επιτύχουμε αύξηση της αποδοτικότητας.

Σήμερα υφίσταται το φαινόμενο η αλυσίδα εφοδιασμού φρέσκων φρούτων και λαχανικών να είναι κατακερματισμένη και όχι ενοποιημένη, με αποτέλεσμα να μη μπορεί να συνδεθεί η συγκομιδή του προϊόντος με τη διανομή του. Οι χονδρέμποροι δεν έχουν αναπτύξει στενές σχέσεις με τους παραγωγούς ώστε να γνωρίζουν τον όγκο της παραγωγής και αδυνατούν να συνδέσουν τη διανομή στα καταστήματα λιανικής πώλησης με τη μεταφορά από το χωράφι στο συσκευαστήριο και από εκεί στις εγκαταστάσεις του χονδρέμπορου (Ανδριανόπουλος & Γιαννατός, 2004). Επιπλέον και στην περίπτωση που ο χονδρέμπορος συνεργάζεται στενά με τον παραγωγό όταν δεν υπάρχει η τεχνική υποστήριξη και πληροφόρηση έχουμε το ίδιο αποτέλεσμα. Επακόλουθο των παραπάνω είναι να εμφανίζεται το φαινόμενο των άδειων μεταφορικών μέσων και αυτό συνήθως κατά την επιστροφή τους στην αφετηρία. Η ανάπτυξη συστήματος που αναφέρεται στην αξιοποίηση της χωρητικότητας των φορτηγών όταν επιστρέφουν άδεια είναι ένα πρώτο βήμα, ώστε να χρησιμοποιείται αποδοτικά ο στόλος. Η χρήση της τεχνολογίας GPS , ο σχεδιασμός της διαδρομής, ο συντονισμός της φόρτωσης των προϊόντων και η καλύτερη χρήση των οχημάτων μπορούν επίσης να βοηθήσουν στην μείωση της μεταφορικής απόστασης.

Εκτός από τα πιο πάνω μέτρα θα πρέπει να υπάρξει και στρατηγική επιλογή των χώρων όπου θα στεγαστούν οι διάφορες εγκαταστάσεις, των σημείων διανομής και παραγωγής. Τα σημεία διανομής δεν είναι εύκολο να εκτιμηθούν εκ των προτέρων, όμως τα σημεία παραγωγής μπορούν να είναι κριτήριο επιλογής για την κατάλληλη τοποθεσία των εγκαταστάσεων (Σιφνιώτης, 1997).

6.2.2 Διαχείριση Κύκλου Ζωής Νωπών Αγροτικών Προϊόντων Και Ψυχρή Αποθήκευση

Ένα σημαντικός παράγοντας της διάθεσης των νωπών φρούτων και λαχανικών στην αγορά είναι οι ψυχόμενες αποθηκευτικές εγκαταστάσεις. Για να είναι αποτελεσματική η λειτουργία τους εντός της αλυσίδας προσφοράς, απαιτείται ο σωστός σχεδιασμός, η ορθή κατασκευή και η εύρυθμη λειτουργία και χρήση. Πριν απ' οτιδήποτε κρίνεται απαραίτητο να προσδιοριστούν και να εκτιμηθούν οι ανάγκες που πρέπει να καλυφθούν (είδος και ποσότητα προϊόντων, περίοδος συγκομιδής κλπ.) με τη χρήση της ψυχρής αποθήκευσης.

Το μέγεθος των αποθηκευτικών χώρων καθορίζεται τόσο από οικονομικούς όσο και χωροταξικούς παράγοντες. Τα προϊόντα πρέπει να συγκομίζονται στο ιδανικό στάδιο ωρίμανσης, οι προσβεβλημένοι καρποί από έντομα ή μύκητες πρέπει να απομακρύνονται άμεσα, η αποθήκευση να πραγματοποιείται σε μικρό χρονικό διάστημα, τα προϊόντα να τοποθετούνται μέσα στους ψυκτικούς θαλάμους με τάξη ώστε να μη δυσκολεύεται η εύρεση κατά την φόρτωση των εμπορευμάτων αλλά και για την καλύτερη κυκλοφορία του αέρα, η θερμοκρασία και η σχετική υγρασία του θαλάμου να διατηρείται σε σταθερά επίπεδα. Ακόμη είναι επιβεβλημένο να διατηρείται καθημερινό ημερολόγιο όπου θα καταχωρούνται το είδος και η ποσότητα των προϊόντων, η υγρασία και η θερμοκρασία εντός των θαλάμων, τα προϊόντα που είναι ακατάλληλα για πώληση, εισροές – εκροές και γενικά τα προβλήματα ημέρας. Έτσι η εποπτεία και η συνολική διαχείριση των αποθηκευτικών χώρων αλλά και του λειτουργικού κόστους θα είναι πιο εύκολη και οποιαδήποτε δυσλειτουργία θα είναι πιο γρήγορα ορατή.

Σε πολλές χώρες εφαρμόζεται μια νέα τεχνολογία που χρησιμοποιεί ταχεία ψύξη σε τροποποιημένη ατμόσφαιρα ώστε να επεκταθεί ο χρόνος ζωής των φρέσκων αγροτικών προϊόντων. Είναι το σύστημα αποθήκευσης σε χαμηλή πίεση, όπου με αυτόν τον τρόπο επιτυγχάνεται η μεγαλύτερη διάρκεια αποθήκευσης. Το αγροτικό προϊόν ψύχεται στους 2-4°C σε μισή ώρα, με στόχο την αναστολή της αναπνευστικής λειτουργίας και στην συνέχεια δημιουργείται ειδική ατμόσφαιρα μέσα στην παλέτα, με χαμηλή περιεκτικότητα σε O₂ και υψηλή σε CO₂ για να είναι εφικτή η διατήρηση του χαμηλού ρυθμού αναπνοής. Έτσι όταν η παλέτα με τα προϊόντα φτάσει στο σημείο παράδοσης και ανοιχτεί, τα προϊόντα ανακτούν σταδιακά τον αρχικό ρυθμό αναπνοής. Στο φυσικό αυτό σύστημα χρησιμοποιείται μόνο η αναπνοή των προϊόντων για να επιτευχθούν οι ιδανικές συνθήκες και παρέχεται η δυνατότητα μεγάλου χρόνου αποθήκευσης με αποτέλεσμα να μπορούν να ελεγχθούν καλύτερα η παραγωγή και το επίπεδο των τιμών.

6.2.3 Ιδανική Συσκευασία Και Μεταφορά

Οι διάφορες ποικιλίες φρέσκων φρούτων και λαχανικών δε μπορούν να αποθηκευτούν και να μεταφερθούν στις ίδιες συνθήκες θερμοκρασίας και υγρασίας. Δυστυχώς στην Ελλάδα δεν υπάρχει μέριμνα για κατηγοριοποίηση των προϊόντων, με αποτέλεσμα να μεταφέρονται όλα μαζί. Σε αυτόν τον ανορθόδοξο τρόπο μεταφοράς είναι πολύ βασικό η κίνηση του αέρα ανάμεσα στα φρέσκα αγροτικά προϊόντα να είναι απρόσκοπτη ώστε να μην αντιμετωπίζουν προβλήματα υπερθέρμανσης και η υγρασία να είναι σε φυσιολογικά επίπεδα 80-95%. Σε πολλές Ευρωπαϊκές χώρες γίνεται πρόψυξη των νωπών προϊόντων, αλλά και σε αυτές τις περιπτώσεις απαιτείται η κυκλοφορία του αέρα να γίνεται περιμετρικά του φορτίου αλλά και μέσα σε αυτό, ώστε να απομακρυνθεί η μεταδιδόμενη θερμότητα. Τα συσκευασμένα οπωροκηπευτικά συχνά αντιδρούν τόσο στο περιβάλλον εντός της συσκευασίας όσο και στο εξωτερικό. Έτσι η ρύθμιση του εξωτερικού περιβάλλοντος δεν σημαίνει απαραίτητως και τη ρύθμιση του εσωτερικού περιβάλλοντος.

Τα νωπά οπωροκηπευτικά πρέπει να τοποθετούνται σε ξύλινα τελάρα με αυλάκια για να μπορούν να παγιδευτούν στρώματα αέρα ανάμεσα στα εξωτερικά και εσωτερικά τοιχώματα, ώστε να επιτευχθούν καλύτερες συνθήκες για τα προϊόντα και να εμποδίζεται η μεταφορά θερμότητας.

6.2.4 Διαχείριση Αποθεμάτων

Τα φρέσκα αγροτικά προϊόντα εξαιτίας της φθαρτότητας δε μπορούν να χρησιμοποιηθούν για μακρύ χρονικό διάστημα ως αποθέματα. Το συγκομιζόμενο προϊόν θα πρέπει σε σύντομο χρονικό διάστημα να καταλήξει στο καλάθι του καταναλωτή, με τις λιγότερες δυνατές αλλοιώσεις, διότι διαφορετικά χάνει τόσο σε ποιότητα όσο και σε εμπορική αξία. Ο κύριος λόγος που δημιουργούνται αποθέματα στα νωπά οπωροκηπευτικά είναι η αδυναμία πλήρους συντονισμού προσφοράς και ζήτησης. Ακόμη κάποιοι χονδρέμποροι και μεταπωλητές καθυστερούν την εκτέλεση των παραγγελιών πιστεύοντας ότι οι τιμές θα παρουσιάσουν αύξηση τις επόμενες ημέρες, όπως και οι κακές προβλέψεις ή τα υπερφιλόδοξα σχέδια δημιουργούν αποθέματα και κάποιες φορές και υπεραπόθεμα με αποτέλεσμα την οικονομική ζημία.

Υπάρχουν διάφοροι τρόποι για να επιτευχθεί ορθολογικότερη διαχείριση των αποθεμάτων. Καταρχήν, μείωση του χρόνου εκτέλεσης μιας παραγγελίας ώστε να μην στοιβάζονται τα προϊόντα σε κάποια αποθήκη. Είναι σημαντικό να γίνεται λεπτομερή αξιολόγηση των παραγόντων εκείνων που επιδρούν στον χρόνο παράδοσης των προϊόντων, να εντοπιστούν και να επαναπροσδιοριστούν ώστε να επιτευχθεί συνολική μείωση του χρόνου παράδοσης. Να βελτιωθεί η επικοινωνία μεταξύ των εμπλεκόμενων της αλυσίδας προσφοράς και ο καλύτερος τρόπος για να επιτευχθεί αυτό είναι μέσω της τεχνολογίας, για να μπορεί η πληροφορία να διαχέεται σε όλους γρήγορα και ακριβέστερα. Ακόμη οι σχέσεις παραγωγός – χονδρέμπορος ή μεσάζον – λιανοπωλητής πρέπει να βασίζονται στην αξιοπιστία σε ότι αφορά στην συμφωνημένη και προγραμματισμένη παράδοση των αγροτικών προϊόντων.

Η μη έγκαιρη παράδοση δημιουργεί προβλήματα επάρκειας του προϊόντος στην αγορά και αδυναμία εξυπηρέτησης των αναγκών των πελατών. Ακόμη σημαντικό είναι το αδιάθετο απόθεμα να δοθεί είτε σε μειωμένη τιμή στους πελάτες είτε να δοθεί για φιλανθρωπικούς σκοπούς σε οργανισμούς, άπορους, ιδρύματα, οργανώσεις κ.λ.π. (Μαλινδρέτος 2009)

Στα οφέλη από την μείωση των αποθεμάτων είναι προφανώς και η μείωση του κόστους γιατί η διατήρηση μικρών ποσοτήτων αποθέματος μπορεί να αποτρέψει την ενοικίαση ή αγορά νέων αποθηκευτικών εγκαταστάσεων και την απασχόληση επιπλέον εργατικού δυναμικού.

6.2.5 Outsourcing Και Συνεργασίες

Σε πολλές Ευρωπαϊκές χώρες έχει καθιερωθεί η ανάθεση της διαχείρισης συγκεκριμένων διαδικασιών της αλυσίδας προσφοράς αγροτικών προϊόντων από τρίτους. Με αυτόν τον τρόπο επιδιώκουν, κυρίως οι χονδρέμποροι, να μειώσουν τα λειτουργικά έξοδα όπως ενοικίαση και συντήρηση αποθηκευτικών χώρων, εξοπλισμός, μεταφορικά μέσα κλπ. (Bourlakis, 2001) Στην Ελλάδα το outsourcing αντιμετωπίζεται ακόμη σε μεγάλο βαθμό με επιφύλαξη καθώς υπάρχει ο φόβος της απώλειας ελέγχου και εξάρτησης από την συνεργαζόμενη εταιρία με πιθανότητα να οδηγηθεί η συνεργασία σε ναυάγιο.

Οι συνεργασίες εκτός από τα προφανή οφέλη που είναι η μείωση του κόστους και αύξηση του κέρδους βοηθούν και σε άλλα επίπεδα, και οι εμπλεκόμενη στην εφοδιαστική αλυσίδα αγροτικών προϊόντων πρέπει να τις επιζητούν. Η αγορά αγροτικών εφοδίων αναδεικνύεται για τους περισσότερους παραγωγούς μια περίπλοκη διαδικασία που όμως μπορεί αρκετά να απλοποιηθεί με τον συντονισμό και την συνέργεια των παραγωγών και την αξιοποίηση της τεχνολογίας. Οι συμμετέχοντες στην εφοδιαστική αλυσίδα θα έχουν καλύτερη εποπτεία όσο αφορά την αγορά των πρώτων υλών, την ιχνηλασιμότητα και τελικά την ασφάλεια των προϊόντων που καταλήγουν στο τραπέζι του καταναλωτή.

Ακόμη με τις συνεργασίες είναι πιο εύκολη και γρήγορη η πρόσβαση στις υφιστάμενες αλλά και σε νέες αγορές, όπως και η επιλογή νέων υβριδίων και ποικιλιών φρούτων και λαχανικών προσαρμοσμένες καλύτερα στις απαιτήσεις των πελατών. Η αύξηση του μεριδίου της αγοράς είναι λογική συνέπεια των πιο πάνω καθώς και ποιοτικότερα προϊόντα. Τέλος οι προωθητικές ενέργειες των προϊόντων γίνονται πιο στοχευμένες και η εξυπηρέτηση των καταναλωτών, μέσω της μείωσης του χρόνου απόκρισης και της αύξησης της διαθεσιμότητας, αποκτά πρωτεύον ρόλο.

6.2.6 Ολοκληρωμένα Συστήματα Εφοδιασμού

Όπως αναφέρθηκε και σε προηγούμενο κεφάλαιο μέσω της ιχνηλασιμότητας μπορούμε να εντοπίσουμε την προέλευση ενός προϊόντος κατά μήκος της αλυσίδας προσφοράς και να παρακολουθήσουμε την συνολική του πορεία. Τα τελευταία χρόνια έχουν αναπτυχθεί ολοκληρωμένα συστήματα εφοδιασμού, μέσω των οποίων συνδέονται οι παραγωγός – έμπορος – κατάστημα λιανικής και δίνεται έτσι η δυνατότητα ελέγχου όλης της διαδικασίας.

Με σκοπό τη βελτιστοποίηση των διαδικασιών σε κάθε στάδιο της εφοδιαστικής αλυσίδας και στα πλαίσια αυτοματισμού, τυποποίησης των πληροφοριών και αποτελεσματικής σήμανσης των προϊόντων, τα περισσότερα προϊόντα πλέον που διακινούνται στην αγορά «συνοδεύονται» από τον λεγόμενο γραμμωτό κώδικα ή bar-code. Ο γραμμωτός κώδικας είναι συνδυασμός τυποποιημένων συμβόλων που απεικονίζει με γραμμές διαφορετικού πλάτους και «είδους» («σκοτεινές» και «φωτεινές»), μια συγκεκριμένη πληροφορία ή ομάδα πληροφοριών. Αποτελεί ένα σύγχρονο εργαλείο για την ακριβή και γρήγορη εισαγωγή δεδομένων σε ηλεκτρονικούς υπολογιστές και κλάδο του γενικότερου τομέα τεχνολογιών αυτόματης συλλογής δεδομένων (Μαλινδρέτος,2009). Τα Barcode μπορούν να ενσωματωθούν στην συσκευασία, είναι οικονομικά και βοηθούν στην παρακολούθηση των αποθεμάτων.

Η εξέλιξη του γραμμωτού κώδικα είναι οι RFID (Radio Frequency Identification) ετικέτες, τεχνολογία που χρησιμοποιεί τα ραδιοκύματα για να αναγνωρίζει, να εντοπίζει, να συλλέγει και να αποθηκεύει πληροφορίες (Kelepouris, Pramataris & Doukidis, 2007). Η συγκεκριμένη τεχνολογία δεν είναι διαδεδομένη καθώς το κόστος είναι σχεδόν απαγορευτικό αλλά και υπολείπεται αποτελεσματικότητας σε διάφορους τομείς.

6.3 Προτεινόμενο Μοντέλο Αλυσίδας Προσφοράς Φρέσκων Αγροτικών Προϊόντων

Η αλυσίδα εφοδιασμού στην Ελλάδα εμφανίζει πολλές παθογένειες, οι οποίες πολύ δύσκολα θα ξεπεραστούν ή θα διορθωθούν με μεμονωμένα διορθωτικά μέτρα. Οι αλλαγές που θα πρέπει να συντελεστούν οφείλουν να είναι ριζοσπαστικές και συθέμελες, ώστε η αλυσίδα προσφοράς να μπορέσει να είναι ανταγωνιστική και να λειτουργεί με αποτελεσματικό τρόπο. Στην συνέχεια θα προσπαθήσουμε να παρουσιάσουμε ένα διαφορετικό τρόπο διοίκησης και λειτουργίας μιας ελληνικής εφοδιαστικής αλυσίδας φρέσκων οπωροκηπευτικών.

Το πρώτο βήμα που είναι να δημιουργηθεί μια συνεταιριστική οργάνωση όπου όλοι οι κατά κύριο επάγγελμα αγρότες θα είναι υποχρεωτικά μέλη της. Σε αυτή θα δηλώνουν τα είδη και τις ποσότητες των αγροτικών προϊόντων που σχεδιάζουν να παράγουν την επόμενη καλλιεργητική περίοδο και θα δεσμεύονται ότι όλη την παραγόμενη ποσότητα θα την προσκομίζουν στον συνεταιρισμό, σε διαφορετική περίπτωση θα τους επιβάλλονται ποινές.

Τα προϊόντα αφού συλλεχθούν, συσκευάζονται από τους ίδιους τους παραγωγούς βάση υποδείξεων και συγκεκριμένων προδιαγραφών και μεταφέρονται στον συνεταιρισμό. Η δημοπρασία των διαθέσιμων προϊόντων συντελείται την επόμενη ημέρα όπου οι έμποροι με την κατάλληλη πιστοποίηση που τους παρέχεται μπορούν στην ειδική αίθουσα να δημοπρατήσουν τα προϊόντα ηλεκτρονικά.

Η τιμή εκκίνησης διαμορφώνεται ανάλογα τις υφιστάμενες συνθήκες της αγοράς, της διαθέσιμης ποσότητας και τις προσφορές – ζήτησης. Οι έμποροι ή κάποιος αντιπρόσωπος εταιρίας κατοχυρώνουν την ποσότητα που θέλουν και ταυτόχρονα δεσμεύεται από τον τραπεζικό τους λογαριασμό το ανάλογο ποσό. Οι αδιάθετες ποσότητες είτε πωλούνται σε χαμηλότερη τιμή ή αποσύρονται για άλλες χρήσεις π.χ. διάθεση σε άπορους, φιλανθρωπικές οργανώσεις κ.λ.π. Η συνεταιριστική οργάνωση λαμβάνει μια σταθερή προμήθεια για την διεκπεραίωση των φορτοεκφορτώσεων, την τιμολόγηση, την δημοπράτηση και τον έλεγχο της όλης διαδικασίας.

Στην συνέχεια απαιτείται η ίδρυση εταιριών οι οποίες θα επωμίζονται τον συντονισμό και θα ασκούν έλεγχο σε όλη την εφοδιαστική αλυσίδα. Επίσης θα είναι υπεύθυνες για την ικανοποίηση των τελικών χρηστών, που είναι οι καταναλωτές, προσφέροντας customer service και θα εξασφαλίζουν την αμφίδρομη ροή των πληροφοριών από τον καλλιεργητή ως τον καταναλωτή. Ο ρόλος των εταιριών δεν είναι μόνο εμπορικός αλλά και συμβουλευτικός και πρέπει διαχειρίζονται όλα τα στάδια της αλυσίδας προσφοράς, αλλά να διαμοιράζουν και το ρίσκο που συνεπάγεται από όλη την διαδικασία. Ακόμη εκπρόσωποι των εταιριών συμμετέχουν σε διαπραγματεύσεις τόσο για θέματα που αφορούν την ποιότητα των προϊόντων όσο και στη διαμόρφωση και πρόβλεψη των τιμών. Σε οποιοσδήποτε αλλαγές που θα πραγματοποιηθούν ενημερώνονται όλοι οι εμπλεκόμενοι της αλυσίδας ώστε να είναι σε όλους η πληροφορία διαθέσιμη οποιαδήποτε στιγμή. Οι εταιρίες αναλαμβάνουν την υποχρέωση να βρίσκουν νέες συνεργασίες και αγορές, να τροφοδοτούν την αγορά και να παρατηρούν τις διακυμάνσεις της προσφοράς – ζήτησης.

Σημαντικοί παράγοντες επιτυχίας του παραπάνω μοντέλου είναι καταρχήν η αλλαγή της νοοτροπίας όλων των εμπλεκόμενων, οι οποίοι θα πρέπει να αντιληφθούν πρωτίστως τους κοινούς στόχους. Επίσης θα πρέπει να χτιστούν μακροχρόνιες σχέσεις εμπιστοσύνης και να γίνει κατανοητό ότι οποιοσδήποτε κίνδυνος θα διαμοιράζεται σε όλους ανεξαιρέτως. Η στρατηγική που θα χαραχθεί επιβάλλεται να γίνει αντιληπτή και κατανοητή από όλους τους

συνεργαζόμενους. Τέλος η πολιτεία θα πρέπει να ορίσει και να εφαρμόσει το νομοθετικό πλαίσιο, να λειτουργήσει υποστηρικτικά στην όλη προσπάθεια και να δημιουργήσει όλα εκείνα τα χρηματοδοτικά εργαλεία που θα βοηθήσουν στην επίτευξη του στόχου.

Το παραπάνω περιγραφόμενο μοντέλο αλυσίδας προσφοράς νωπών αγροτικών προϊόντων μπορεί να επιφέρει βελτίωση της ανταγωνιστικότητας και να βοηθήσει ώστε να βγει ο κλάδος από το τέλμα των τελευταίων ετών.

Συμπεράσματα

Η παρούσα μεταπτυχιακή διατριβή είχε ως σκοπό να αναλύσει την αλυσίδα προσφοράς φρέσκων αγροτικών προϊόντων στην Ελλάδα, να εντοπίσει τα προβλήματα και να προτείνει λύσεις για να δημιουργηθούν εφοδιαστικές αλυσίδες ανταγωνιστικές τόσο εντός χώρας όσο και εκτός αυτής. Όπως τονίστηκε και στα αρχικά κεφάλαια ο πρωτογενής τομέας της χώρας μας είναι ένας από τους σημαντικότερους πυλώνες ανάπτυξης και συνεισφέρει με 2,9% στο Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν. Από την πληθώρα αγροτικών προϊόντων που παράγονται στη χώρα μας το μεγαλύτερο ενδιαφέρον εστιάζει η κατηγορία των νωπών φρούτων και λαχανικών. Το μεγαλύτερο ποσοστό των φρούτων και λαχανικών προωθείται στην εσωτερική αγορά για κατανάλωση και μεταποίηση και το υπόλοιπο εξάγεται σε άλλες χώρες, κυρίως της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Τα προϊόντα αυτά είναι ιδιαίτερα καθώς παρουσιάζουν από τη μια πλευρά μικρή διατηρησιμότητά αλλά από την άλλη είναι προϊόντα υψηλής κατανάλωσης.

Από τα πρώτα βήματα της σύστασης της Ευρωπαϊκής Ένωσης θεσπίστηκαν τα πρώτα νομοθετήματα που αφορούσαν την ασφάλεια των τροφίμων και των αγροτικών προϊόντων. Με την πάροδο των ετών νέοι Κανονισμοί θεσπίστηκαν με γνώμονα τη στήριξη της αγοράς των αγροτικών προϊόντων, τη διακίνηση των φρέσκων αγροτικών προϊόντων και την ασφάλεια των καταναλωτών. Επιπλέον δημιουργήθηκαν διάφορα πρότυπα, τα οποία είναι αποδεκτά από πολλές χώρες, με σκοπό αφενός την ασφαλή διακίνηση και κατανάλωση των φρέσκων οπωροκηπευτικών και αφετέρου την ανάκτηση της εμπιστοσύνης των καταναλωτών.

Όπως εκτενώς παρουσιάστηκε παραπάνω, στην χώρα μας η αλυσίδα προσφοράς νωπών αγροτικών προϊόντων εμφανίζει μεγάλο κατακερματισμό και διασπορά, που οδηγούν σε μειωμένη ανταγωνιστικότητα. Σημαντικό πρόβλημα αποτελεί η δυσκολία υπολογισμού του κόστους στα διάφορα στάδια της εφοδιαστικής αλυσίδας, οπότε και του συνολικού κόστους. Η δομή της αλυσίδας εφοδιασμού των φρέσκων φρούτων και λαχανικών παίζει πρωτεύον ρόλο στην αποδοτικότητα, αποτελεσματικότητα και την ανταγωνιστικότητα της αλυσίδας. Ο ρόλος των χονδρεμπόρων – μεσαζόντων αν και αναγκαίος χρήζει επαναπροσδιορισμού καθώς στην πλειοψηφία του είναι προβληματικός. Το κυρίαρχο μειονέκτημα οφείλεται στο γεγονός ότι οι περισσότεροι χονδρέμποροι επιδιώκουν την εκκαθάριση των διαθέσιμων αποθεμάτων, με οποιοδήποτε κόστος, με αποτέλεσμα να δημιουργούνται ανά περιόδους υπερπλεονάσματα ή ελλείψεις προϊόντων. Αυτό οδηγεί σε χαμηλής ποιότητας προϊόντα, αύξηση των τιμών πώλησης αλλά και αύξηση των τιμών αγοράς από τους καταναλωτές, και αυτά προκειμένου οι χονδρέμποροι να καλύψουν το έλλειμα. Ακόμη απουσία συντονισμού και εποπτείας της αλυσίδας προσφοράς φρέσκων αγροτικών προϊόντων, οι εμπλεκόμενοι στην αλυσίδα δεν έχουν πλήρη εικόνα και γνώση για τον όγκο της παραγωγής, με αποτέλεσμα να δημιουργούνται προβλήματα εφοδιασμού της αγοράς.

Η βελτιστοποίηση και αναδιαμόρφωση της εφοδιαστικής αλυσίδας νωπών αγροτικών προϊόντων είναι επιβεβλημένη. Ο ρόλος του χονδρέμπορου πρέπει να αναβαθμιστεί, οι συνεργασίες εντός της αλυσίδας προσφοράς πρέπει να είναι προαπαιτούμενο ώστε η γνώση και οι πληροφορίες να διαχέονται σε όλους ανεξαιρέτως. Με το μοντέλο αλυσίδας προσφοράς φρέσκων φρούτων και λαχανικών που προτάθηκε στο προηγούμενο κεφάλαιο ουσιαστικά επιδιώκεται η συνοχή και ο συντονισμός της αλυσίδας, η κατανομή του κινδύνου στα μέλη, την αλλαγή κουλτούρας των εμπλεκόμενων, την παραγωγή ποιοτικών προϊόντων, τον έλεγχο των παραγόμενων ποσοτήτων, τις λογικές τιμές και τον έλεγχο του κόστους σε όλα τα στάδια. Τέλος το πιο σημαντικό είναι όλα τα μέλη να διέπονται από κοινούς στόχους και χτίσιμο σχέσεων εμπιστοσύνης και

αλληλεγγύης ώστε το μοντέλο αναδιοργάνωσης να επιφέρει τα προσδοκώμενα αποτελέσματα.

Πεδίο περαιτέρω έρευνας, όσο αφορά την εφοδιαστική αλυσίδα φρέσκων αγροτικών προϊόντων στην Ελλάδα, θα αποτελούσε η λεπτομερής καταγραφή και εφαρμογή μεθόδων που να μπορούν να προσδιορίσουν το κόστος στα διάφορα στάδια της αλυσίδας και επίσης η μέτρηση της αποτελεσματικότητας και αποδοτικότητας από την καθετοποίηση και την συνέργεια όλων των συμμετεχόντων στην αλυσίδα προσφοράς νωπών αγροτικών προϊόντων.

Βιβλιογραφία

Ελληνική βιβλιογραφία

Ανδριανόπουλος, Σ., Γιαννατός, Γ. (2004) *Logistics: Μεταφορές και διανομή*. Αθήνα: Παπαζήσης.

Αποστολόπουλος, Κ., Καλδής, Π., & Γαλατούλας, Ι. (2010) *Αγροτική οικονομική. Κόστος - οικονομικό αποτέλεσμα - ανταγωνιστικότητα*. Αθήνα: Ελληνοεκδοτική.

Βασιλακάκης, Δ. (2006) *Μετασυλλεκτική φυσιολογία μεταχείριση οπωροκηπευτικών και τεχνολογία*. Θεσσαλονίκη: Γαρταγάνη.

Επιτροπή Ανταγωνισμού. (2012) *Περίληψη έκθεσης κλαδικής έρευνας οπωροκηπευτικά - Παράρτημα Ι*. Αθήνα: Επιτροπή Ανταγωνισμού.

Ζερβός, Γ. (2008) *Αναδιοργάνωση εφοδιαστικής αλυσίδας αγροτικών προϊόντων*. Πειραιάς: Πτυχιακή εργασία. Πανεπιστήμιο Πειραιώς.

Ζιωγάνας, Μ. (2006) *Οι εξαγωγές των ελληνικών εσπεριδοειδών στις χώρες της Ευρώπης*. Θεσσαλονίκη: Διδακτορική διατριβή. Γεωπονική Σχολή, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο.

Θεόδωρας, Δ. (2008) *Διοίκηση αλυσίδας εφοδιασμού και εξυπηρέτησης πελάτη*. Αθήνα: Σταμούλης.

ICAP. (2012). *Τυποποίηση και συσκευασία νωπών οπωροκηπευτικών*. Αθήνα.

ΙΟΒΕ (2011), *Έκθεση για την ελληνική Βιομηχανία Τροφίμων και Ποτών*. Αθήνα: Ίδρυμα Οικονομικών & Βιομηχανικών ερευνών.

Κασίμης Χ., Λουλούδης Λ. (επιμ.) (2008), *Αγροτικότητα, Κοινωνία και Χώρος*, Αθήνα: Πλέθρον.

Κυριάκου, Μ., Τσουραμάνης, Χ. (2004) *Συνεταιριστική Οικονομία και Νομοθεσία*. Αθήνα: Παπαζήση.

Λέκκος, Η., Λεβεντάκης, Α. (2015) *Η συμβολή και οι προοπτικές του αγροτροφικού τομέα στην Ελλάδα*. Αθήνα: Τράπεζα Πειραιώς.

Λευκό Βιβλίο για την ασφάλεια των τροφίμων, Επιτροπή Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων Βρυξέλλες, IP/00/20, 12/01/2000.

Μαλινδρέτος, Γ. (2009) *Εφαρμογή της εφοδιαστικής αλυσίδας στα αγροτικά προϊόντα: Οφέλη σε καταναλωτές και παραγωγούς*. Τρόφιμα και καταναλωτής: Διεπιστημονική Προσέγγιση στη Βιώσιμη Κατανάλωση Τροφίμων. Αθήνα: Ελληνοεκδοτική.

Μανίκας, Ι. (2009) *Η ιχνηλασιμότητα στη διαχείριση των logistics των νωπών οπωροκηπευτικών και ανάπτυξη διαδικτυακού συστήματος για την υποστήριξη της*. Θεσσαλονίκη: Διδακτορική διατριβή. Γεωπονική Σχολή, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο.

Μπαλτάς, Γ., Παπαβασιλείου, Ν. (2003) *Διοίκηση δικτύων διανομής και Logistics*. Αθήνα: Rosili.

Μπινιώρης, Σ. (2004) *Εισαγωγή στην Διαχείριση της Εφοδιαστικής Αλυσίδας, Logistics*. Αθήνα: Πασχαλίδης.

Πάσσαμ, Χ.Π., Τσαντίλη, Ε., Χριστόπουλος, Μ., Καυκαλέτου, Μ., Αλεξόπουλος, Α., & Καραπάνος, Ι. (2015) *Μετασυλλεκτική μεταχείριση καρπών και λαχανικών*. Αθήνα: Ελληνικά Ακαδημαϊκά Ηλεκτρονικά Συγγράμματα και Βοηθήματα.

Πινότση, Δ. & Χαλικιάς, Ι. (2000) *Οι Βασικές Ανταγωνίστριες Χώρες της Ελλάδος στις Εξαγωγές προς τις Χώρες-Μέλη της Ε.Ε.* Αθήνα: Κέντρο Εξαγωγικών Ερευνών και Μελετών (KEEM).

Πολυχρονάκης, Γ. (2014) *Η αγορά φρούτων και λαχανικών στην Ελλάδα. Παραγωγή, εισαγωγές, εξαγωγές, δομή*. Αθήνα: Incofruit (Hellas) – Σύνδεσμος Ελληνικών Επιχειρήσεων Εξαγωγής, Διακίνησης Φρούτων, Λαχανικών και Χυμών.

Σιφνιώτης, Κ. (1997) *Logistics Management Θεωρία και Πράξη*. Αθήνα: Παπαζήση.

Σιώμκος, Γ. (2011) *Συμπεριφορά καταναλωτή και στρατηγική μάρκετινγκ*. Αθήνα: Σταμούλης.

Χαλικιάς, Ι. (2012) *Η Εξέλιξη των Εξαγωγών Αγροτικών Προϊόντων κατά την Περίοδο 1988 - 2010: Τάσεις, Ανταγωνισμός, Μερίδια στις Ξένες Αγορές*. Αθήνα: Κέντρο Εξαγωγικών Ερευνών και Μελετών (KEEM).

Ξενόγλωσση βιβλιογραφία

Aghazadeh, S.M. (2004) *Improving logistics operations across the food industry supply chain*, International Journal of Cotemporary Hospitality Management, Vol. 16, No. 4, pp. 263-268.

Ben-Yehoshua, S. & Rodov, V. (2003). Transpiration and water stress. In: Bartz, J. A. & Brecht, J. K. (eds.) *Postharvest Physiology and Pathology of Vegetables*. 2nd ed. New York, U.S.A.: Marcel Dekker Inc., pp. 119-173.

Bollen, A. F., Riden, C. P., & Cox, N. R. (2007) *Agricultural supply system traceability, Part I: Role of packing procedures and effects of fruit mixing*. Biosystems Engineering, 98, pp. 391-400.

Bourlakis, M., Bourlakis, C. (2001) *Deliberate and emergent logistics strategies in food retailing: A case study of the Greek multiple food retail sector*. Supply chain management: An international journal 6, pp. 189-200.

Burdon, J.N. (1997) Postharvest handling of tropical and subtropical fruit for export. In: S. Mitra (ed.). *Postharvest physiology and storage of tropical and subtropical fruits*. CAB International, Wallingford, UK, pp. 1-19.

Burt, D., Dobler, D., & Starling, S. (2003) *The key to supply chain management*, USA: Mc Graw Hill/Irwin.

Doris, G., Marget, W. (2007) *Food quality and safety standards*. Deutsche Gesellschaft für Zusammenarbeit, Division 45m 2nd Edition, pp.2-5.

European Commission. (2000) *White paper on food safety*, Brussels, January 2000.

European Commission. (1997) *Agenda 2000*, Brussels, July 1997.

European Commission. (2010) *The common agricultural policy after 2013: Summary report*. Brussels: Department of Agriculture and Rural Development. Belgium: Department of Agriculture and Rural Development.

Faerne, A., Hughes, D. (1999) *Success factors in the fresh produce supply chain: insights from UK*, Supply chain management, 4, pp.120-128.

Fischer, C., & Hartman, M. (2010) *Agri-food chain relationships*. London: CAB International.

Hammoudi, A., Hoffmann, R., & Surry, Y. (2009) *Food safety standards and agri-food supply chains: An introductory overview*. European Review of Agricultural Economics, 36 (4), pp. 469-478.

ISO 22000:2005. (2005) *Food safety management systems - Requirements for any organization in the food chain*. Geneva, Switzerland: International Organization for Standardization.

Kays, S. J. (1991). *Post-harvest physiology of perishable plant products*. New York: Van Nostrand Reinhold, 532 pp.

Karkkainen, M. (2003) *Increasing efficiency in the supply chain for short shelf life goods using RFID tagging*. International Journal of Retail and Distribution Management, 31, pp. 529-5236.

Kelepouris, T., Pramataris, K., & Doukidis, G. (2007) *RFID – Enabled traceability in the food supply chain*. Industrial management and data systems, 107, pp.183 – 200.

Mowat, A., Collins, R. (2000) “*Consumer behavior and fruit quality: supply chain management in an emerging industry*”, Supply Chain Management: An International Journal, Vol. 5, No. 1, pp. 45-54.

Porter, M. E., (1990) “*The Competitive Advantage of Nations* “, Free Press, New York

Taylor D. H. (2006) “*Strategic considerations in the development of lean agri-food supply chains: a case study of the UK pork sector*”, *Supply Chain Management: An International Journal*, 11/3, pp. 271-280.

Trienekens, J. & Zuurbier, P. (2008) *Quality and safety standards in the food industry, developments and challenges*. *Production economics*, 113, pp. 107-102.

Verdouw, C.N., Beulens, A.J.M., Trienekens J.H., & Wolfert J. (2010) *Process modelling in demand-driven supply chains: A reference model for the fruit industry*. *Computers and Electronics in Agriculture* 73, pp. 174–187.

White H.M.F. (2000) “*Buyer-supplier relationships in the UK fresh produce Industry*”. *British Food Journal*, Vol. 102 No. 1, pp. 6-17.

Wilson, N. (1996) *Supply chain management: A case study of a dedicated supply chain for bananas in the U.K. grocer market*. *Supply chain management: An international journal*, vol.1, No2, pp.28-35.

Wollmuth, J. & Ivanova, V. (2014). Six steps for a more sustainable supply chain. <https://www.greenbiz.com/blog/2014/01/24/6-steps-more-sustainable-supply-chain>

Yahia, E. M. (2009). Introduction. In: Yahia, E.M. (ed.), *Modified and controlled atmospheres for the storage, transportation, and packaging of horticultural commodities*. Boca Raton, U.S.A.: CRC Press, pp. 1-16.

Zuurbier, P.J. (1999). *Supply Chain Management in the fresh produce industry: A Mile to Go?* *Journal of Food Distribution Research*.